ULUSLARARASI SEMPOZYUM

KUR'ÂN MEÂLLERİ

SORUNLAR, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

INTERNATIONAL SYMPOSIUM

TRANSLATIONS OF QUR'AN

PROBLEMS AND SOLUTION SUGGESTIONS

13-14-15 EKİM/OCTOBER
2023 - MUŞ

SEMPOZYUM BİLDİRİ ÖZETLERİ

SYMPOSIUM ABSTRACTS

Muş Alparslan Üniversitesi

İSAV İSLÂMİ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI

mealsempozyumu.alparslan.edu.tr
meal@alparslan.edu.tr

ULUSLARARASI SEMPOZYUM
KUR'ÂN MEÂLLERİ: SORUNLAR, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

13-14-15 EKİM 2023

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Cahit KARAALP

Arş. Gör. Muhammet Lütfü TATLISU

TASARIM

Öğr. Gör. Serdar DİK

ISBN: 978-605-5137-17-5

EKİM 2023 / MUŞ

KURULLAR

ONURSAL BAŞKAN

Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Murat Serdar

Prof. Dr. Abdulcelil Bilgin

Doç. Dr. Cahit Karaalp

Doç. Dr. Mehmet Salmazzem

Doç. Dr. Fikret Gedikli

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Arca

Arş. Gör. Muhammet Lütfü Tatlısu

Fakülte Sekreteri Ali Ziver Çiftçi

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Abdulcelil Bilgin (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdulmutalip Arpa (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet Öz (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Akpınar (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Karataş (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Celal Kırca (Emekli Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Fethi Ahmet Polat (Muş Alparslan Üniversitesi)

Prof. Dr. Harun Öğmüş (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan Keskin (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim Sarmış (Emekli Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. İsmail Çalışkan (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Sait Şimşek (Emekli Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Mesut Kaya (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Mesut Okumuş (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Muhammet Coşkun (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat Kayacan (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat Serdar (Muş Alparslan Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat Sülün (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Musa Bilgiz (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa Şentürk (Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Mustafa Yıldırım (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Ömer Kara Özelinde

Prof. Dr. Şehmus Demir (Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Yaşar Düzenli (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Zülfikar Durmuş (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Ahmet Abay (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)

Doç. Dr. Cahit Karaalp (Muş Alparslan Üniversitesi)

Doç. Dr. Enes Avnullah Ateş (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi)

Doç.Dr. Fatih Tiyek (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)

Doç Dr. Fikret Gedikli (Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih Topaloğlu (Trabzon Üniversitesi)

Doç. Dr. Gökhan Atmaca (Sakarya Üniversitesi)

Doç. Dr. Hakan Uğur (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Doç. Dr. Haşim Özdaş (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Doç. Dr. Maşallah Turan (Mardin Artuklu Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Bağış (Şırnak Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Salmazzem (Muş Alparslan Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammed Ersöz (Selçuk Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammet Bahaeddin Yüksel (Kayseri Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa Kara (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa Kayhan (Gümüşhane Üniversitesi)

Doç. Dr. Süleyman Narol (Selçuk Üniversitesi)

Doç. Dr. Yakup Bıyıkoğlu (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Küçük (İnönü Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Burhan Atsız (Muş Alparslan Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Polat (Fırat Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mürsel Ethem Ahıskalı (Pamukkale Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

el-Furûku'l-Lugaviyyeden Yararlanarak Meal Yazmanın İmkânı 1

Prof. Dr. Ali KARATAŞ, İsa Nas

Besmelenin Türkçeye Çeviri Sorunu ve Alternatif Meal Teklifi Üzerine 2

Prof. Dr. Burhan BALTACI

Yusuf Ali, Muhammed Esed, A. J. Arberry ve Muhammed Muhsin Han'ın Kur'an Meallerinde Hadis Kullanımları ve Bunların Mânaya Etkisi 3

Prof. Dr. İbrahim KUTLUAY

Kur'an Meallerinde Kıraat Olgusu: "The Message of the Qur'an" Örneği 5

Prof. Dr. Murat KAYACAN

Kur'ân'in Dil/i İle Anlaşılması 6

Prof. Dr. Mustafa ŞENTÜRK

Fatiha Suresi Meallerinin Bir Değerlendirmesi 7

Prof. Dr. Nurettin TURGAY

Dilbilim Açısından Mehmet Okuyan'ın Meâl-Tefsiri 8

Prof. Dr. Recep DEMİR

Kur'ân Meâllerinde Evrimci Görüşün İzleri 9

Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE

"Sonsuz Rahmet" Mealinin Tahlil ve Tenkidi 10

Prof. Dr. Zülfikar DURMUŞ, Dr. Öğr. Üyesi Havva ÖZATA

Kur'an'daki "Mülkü'l-yemîn" Kavramının Mealine Yönelik Bazı Mülahazalar..... 11

Doç. Dr. Abdulkadir KARAKUŞ

Meâl Eleştirilerinde Bir Yöntem Sorunu: Meâl Hatası Mı? Anlam Zenginliği Mi? 12

Doç. Dr. Ahmet KARADAĞ

Fiil Baplarının Anlam Farklılığının Kur'an Yorumuna Etkisi 13

Doç. Dr. Avnullah Enes ATEŞ, Ahmet CEYLAN

İSRAİLİYYÂTIN MEALLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ"KUR'AN'I MECİD VE TEFSİRLİ MEALİ ALİSİ" ÖZELİNDE 14

Doç. Dr. Cahit KARAALP

Kur'ân Meallerinde Kitab-ı Mukaddesten Atıf Yapma Problemi: "Aziz Kur'ân" Meali Özelinde Bir Değerlendirme 15

Doç. Dr. Ercan ŞEN

Bağlam Bilgisi Eksikliğinin Meallere Etkisi 16

Doç. Dr. Esat ÖZCAN

Şah Veliyyullah ed-Dihlevî'nin Fetḥu'r-Raḥmân fî Tercemeti'l-Ḳurʾân Adlı Farsça Mealinin Tercümesi (et-Tefsîrü'l-Cemalî ale't-Tenzîli'l-Celâlî) Üzerine Bir İnceleme.. 17

Doç. Dr. Hadiye ÜNSAL

Türkçedeki Arapça Kökenli Kelimelerin Meallere Yansıması -Anlam Daralması, Anlam Genişlemesi ve Anlam Değişmesi-..... 18

Doç. Dr. Hakan UĞUR

"Sîwana Qur'anê" Adlı Mealde "Summe" Bağlacının Tercüme Sorunu..... 19

Doç. Dr. Haşim ÖZDAŞ

Hz. Âdem'in Yaratıldığı Maddenin Cinsiyle İlgili Müşkil Ayetlerin Çeviri Sorunu..... 20

Doç. Dr. Mehmet BAĞIŞ

Meallerde Usûlu'l-Fikh'ın Dil Kurallarını Dikkate Almama Sorunu..... 21

Doç. Dr. Mehmet Nuri GÜLER

Kur'ân'daki Te'kid Unsurlarının Kürtçe Meâllerdeki Karşılıkları Hakkında Bir İnceleme 23

Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM

HİDÂYET-DALÂLET MESELESİ BAĞLAMINDA TÜRKÇE MEALLERDEKİ İTİKÂDÎ YANLIŞLIKLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİSİ..... 24

Doç. Dr. Mustafa AYKAÇ

Hasan Basri Çantay'ın Meâli ve Meâl Anlayışı 25

Doç. Dr. Mustafa CORA

Prof. Dr. Mehmet Okuyan ve "Geniş Açıklamalı Kur'an Meal-Tefsir" Adlı Eseri 26

Doç. Dr. Mustafa KARA

Kezâlike Morfeminin Anlamlandırılması ve Türkçeye Çeviri Sorunu..... 27

Doç. Dr. Mustafa KAYHAN

Meallere Yansıtılması Bağlamında Kıraat Farklılıkları ve Vakf İşaretleri..... 28

Doç. Dr. Recep KOYUNCU

Birtakım Meâllerin Meâl-Tefsirler Formuna Dönüşmesindeki Muhtemel Etkenler (Feyzü'l-Furkân Tefsirli Meâl Örneği)..... 29

Doç. Dr. Yakup BIYIKOĞLU

Kur'ân'ın Nüzûl Ortamını Bilmenin Meallere Yansıma(ma)sı..... 30

Doç. Dr. Zeki TAN

Nüzul Bilgilerinin Göz Ardı Edilmesinin Yol Açtığı Meal Problemleri -Âl-i İmrân Sûresinin 1-9. Ayetleri Örneği-..... 31

Doç. Dr. Zeynel Abidin AYDIN

Hadislerin Anlamlarına Yön Verdiği Âyet Mealleri 32

Dr. Öğr. Üyesi Abdulalim DEMİR

Bâ Harfi Cerrinin Zaid Olarak Kullanımı Ve Bazı Meallere Yansıması..... 33

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BİLİN

Kuzey Afrika Tarihinde Kur'an'ın Berberi (Amaziğ) Dillerine Çevirisi 34

Dr. Öğretim Üyesi Ahmet İĞDİ

Zamirlerin Mercii Konusundaki İhtilafın Meallere Yansıması (Bakara 2/146 ve Vâkı'a 96/79 Ayetleri Örnekliğinde)..... 35

Dr. Öğretim Üyesi Aykut KAYA

Meallerdeki Zamirlerin Mercii Probleminin Analitik İncelenmesi 36

Dr. Öğr. Üyesi Cengiz GÜNEŞ

İngilizce Kur'an Tercümelerinde Kur'an'ın Ana Kavramlarının Çevirileri Üzerine Bir İnceleme..... 37

Dr. Öğr. Üyesi Ersin KABAKCI

Kur'an Meallerinde Allah'ın Kullandığı Nakil İfadelere Yaklaşım 38

Dr. Öğretim Üyesi Eşref İNAN

Skopos Kuramına Göre Endonezce Meal Çalışmalarının Modellerini ve Çeviri Stratejilerini Belirleyen Hedefler: Tafsir Inspirasi Örneği 39

Dr. Öğr. Üyesi, Eyyüp TUNCER

Kur'an'ın Doğru Anlaşılması Bakımından Furûku'l Lügaviyye..... 40

Dr. Öğr. Üyesi Faima İSRAFİLOVA

Ömer Nasuhi Bilmen'in, Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsiri İsimli Eserinde Müşkil Âyetleri Meal Yöntemi -Âhiretle İlgili Âyetler Özelinde-..... 41

Dr. Öğretim Üyesi Fatih ÖZAKTAN

"E lestü birabbiküm, Kâlû Belâ", Nerede, Ne Zaman ve Nasıl? 42

Dr.Öğr.Üyesi Hasan ERYILMAZ

Kur'an'ın Anlaşılmasının Gerekliliği Bağlamında Kur'an Okuma Dersinin Meal Merkezli Yapılması ve Değerlendirilmesi 43

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin HAVUZ

Bazı Kur'ân Kelimelerin Türkçe Mealinde Cahiliye Şiirinin İzlerine Dair Örnekler..... 44

Dr.Öğr.Üyesi Hüseyin TOPAL

Arap Dili ile Kur'ân-ı Kerîm'in İfade Zenginliği ve Kur'ân Çevirisinin İmkânsızlığı 45

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ZAMUR

Ramazan Demir'in Kur'an'ın Anlamını Yeniden Yazma Girişimi Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme..... 46

Dr. Öğr. Üyesi İmran ÇELİK

Türkçe Meallerde Metin Dişi Bağlamin Meale Yansıtılmaması Problemi (Âl-i İmran 130 ve Araf 31. Ayet Özelinde)..... 47

Dr. Öğr. Üyesi İsmail KURT

Kur'ân-ı Kerîm'in Anlam Derinliği ve Meâl Hazırlamada Karşılaşılan Zorluklar..... 48

Dr. Öğr. Üyesi Kadri Ziyaettin COŞAN

Türkçe Meâllerde Sûre Başlarındaki Nüzûl Bilgileri Problemi (Dib ve Tdv Meâlleri Örneği)..... 49

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Şerif KAHRAMAN

Üçlü Düşünce Açısından Fıkıh Öğretimi Örneğinde İHL Liseleri ve Yüksek Din Öğretimi Temel ve Yardımcı İslâm Bilimlerinde Meâl Öğretimi..... 50

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Abdülmecit KARAASLAN

Kur'an Meallerinde Kaynak Metin İle Amaç Metin Arasında Görülen Uyum Sorunu ... 51

Dr. Öğretim Üyesi Mukadder Arif YÜKSEL

Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli'nde Kıraatlerin Ele Alınışı ve Kıraatlerden Yararlanma Biçimi..... 52

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SAĞLAM

İsrâilî Rivayetlerin Meâllere Etkisi: Tâhâ Sûresi 96. Ayet Örneği..... 53

Dr. Öğr. Üyesi, Mustafa YILDIZ

Çok Anlamlı Kavramların Kur'ân Meâllerine Yansıması: "Fitne" Örneği..... 54

Dr. Öğr. Üyesi Nurettin ÇİFTÇİ

Türk-İslâm Edebiyatında Manzum Kur'ân Kerîm ve Sure Mealleri..... 55

Dr. Öğretim Üyesi Rıdvan ÇETİN

Elimizdeki En Eski Farsça Kur'ân-ı Kerîm Çevirisi ve Çeviride İzlenen Metot..... 56

Dr. Öğr. Üyesi Seyfullah EFE

İmkân ve Sınırlılıkları Açısından "Tefsîrî Meal"..... 57

Dr. Öğr. Üyesi Soner AKSOY

İslam Hukuku Açısından Nisâ Suresi 34. Ayetin Çağdaş ve Klasik Mealler Çerçevesinde Yeniden Değerlendirilmesi..... 58

Dr. Öğr. Üyesi Taha YILMAZ

Ebû Hilâl el-Askerî'nin el-Furûku'l-Luğaviyye İsimli Eserinde Yer Alan Kur'ân Kelimelerin Türkçe Meallere Yansımaları..... 59

Dr. Öğr. Üyesi Yakup EROĞLU

Kıraat Farklılıklarının Meallere Yansıması: (Bakara, 222. ayeti ve R'ad, 33. ayeti Örneği) 60

Dr. Öğr. Üyesi Yunus İşeri

Muhammad Taqi al-Din al-Hilâlî ile Muhammad Muhsin Khân'ın The Noble Qur'ân English Translation of the Meanings and Commentary İsimli İngilizce Meâli ve Bakara Sûresi Örneğinde Kur'ân Terimlerini Çevirme Yöntemi 61

Dr. Öğr. Üyesi Zakir DEMİR

Hasan Basri Çantay'ın Mealinde Rivayet Olgusu 62

Dr. Öğr. Üyesi Zeki KESKİN

Din İşleri Yüksek Kurulu'nun Meal İnceleme Görevinin Dayanağı, Kapsamı ve Sınırları 63

Dr. Abdülkadir ERKUT

İzahlı Meâllerde "İlla" Edatının İstib'âd Anlamına Tevil Edilip Edilmemesinde Teolojik Yansımalar ve Tutarlılıklar: Meşîet Ayetleri Özelinde 64

Dr. Arş. Gör. Fatma YALNIZ

Kur'an Tercümelerinde Yeni Yaklaşımlar: Alaaddin Tawarneh ve Hibrit Metodu 65

Dr. Gülnur KÜLÜNKOĞLU

Meâli Kimler Yapabilir ve Yayınlanma Şartları 66

Dr. Mehmet ÇELEN

Kürtçe Meallerde İltifât Sanatının Çeviri Sorunu (Siwana Qur'an ile Qur'ana Piroz Örneği) 67

Dr. Mehmet Tahir PEKİM

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın Yazdığı İkinci Meâl 68

Dr. Necmi ATİK

Kur'an'ın Kürtçe Meallerinde Çeviri Sorunları: Diyanet Baskılı 'Qur'ana Pîroz û Meala Wê ya Kurdî' Örneği 69

Dr. Öğr. Gör. Nevzat EMİNOĞLU

KELAMİ KAVRAMLARLA İLGİLİ ÇEVİRİ SORUNLARI 70

Öğr. Gör. Dr. Yusuf Kenan Atılgan

KUR'AN'IN BİR KADIN MÜHTEDİ TARAFINDAN İLK FRANSIZCA TERCÜMESİ: FATMA ZAİDE VE L'ALKORAN: LE LIVRE PAR EXCELLENCE ADLI ESERİ 71

Arş. Gör. Feyza ÇELİK

Kur'ân'ın Korunmuşluğuna Delil Getirilen Ayetlerin Kırâatlerin Korunmuşluğuyla İlişkilendirilmesi: Hicr 9- Kıyame 16-19 Ayetlerinin Kırâat Çalışmalarında Meallendirilmesi Problemi..... 72

Arş. Gör. Muhammet Lütfü TATLISU, Arş. Gör. Eren PİLGİR

TÜRKÇE KUR'ÂN'I KERİM MEALİ YAZAN KADINLAR -Serpil YILDIRIM- Bilim, Akıl ve Uygulama Işığında Kur'ân'ı Kerim'in Türkçe Anlamı Nüzul Sırasına Göre / Meal ve Sözlük 73

ELİF ERDOĞAN

İLK KADIN MEAL YAZARI MEDİNE BALCI VE KUR'AN-I KERİM VE KELİME MEALİ ADLI ESERİNİN İNCELENMESİ 74

Hatice BEKTAŞ

MEAL-TEFSİRLERDE DEYİMSEL İFADELER İÇEREN AYETLERİN TERCÜMESİ MESELESİ 75

Hatice Ece ERÇİN

Mehmet Okuyan'ın Kur'ân Meâl-Tefsir Adlı Eserinde Kur'ân İlimlerinden Faydalanılması 76

Merve İPCİ

İBN KUTEYBE'NİN TE'VİLÜ MÜŞKİLİ'L KUR'AN ADLI ESERİNİN YAYGIN TÜRKÇE MEALLERE ETKİSİ..... 77

Mustafa ACAR

Özgün Bir Türkçe Meal Örneği Olarak "Meânî-i Kur'ân" ve Bazı Hususiyetleri 78

Ruveyda TEZEL

Çağdaş Meâllerde Apolojik Ve Anakronist Yaklaşımların Kur'ân Yorumunda Meydana Getirdiği Problemler Üzerine İnceleme: Nisâ Sûresi Örneği 79

Ünal KILIÇARSLAN

Türkçe Meallerde Fıkhi Kavramların Çevirisi Sorunu……80

Tevfik ALTINPINAR

el-Furûku'l-Lugaviyyeden Yararlanarak Meal Yazmanın İmkânı

Prof. Dr. Ali KARATAŞ[1], İsa Nas[2]

Arap dilbiliminin bir konusu olan el-furûku'l-lugaviyye, Kur'an dilinin Arapça olması açısından meal yazımının da bir meselesidir. Bu bağlamda Kur'an'daki yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farklara dikkat etmek, meal yazımı için önem arz etmektedir. Çeviride esas olan, lafızların kaynak dilde mevcut olan manalarını hedef dildeki en uygun ifadelerle karşılayabilmektir. Dolayısıyla kaynak dildeki yakın anlamlı kelimelerin arasındaki farkları, çeviriye, eksiltmeden ve uygun karşılıklar bularak yansıtmak, iyi bir çeviri için gereklidir. Bu çerçevede yakın anlamlı kelimelerin çevirisinin meal yazımının sorun alanlarından biri olduğu söylenebilir. Bu sorun, zorluğu açısından birtakım sınırlılıkları beraberinde getirirken aynı zamanda iyi bir imkân olarak önümüzde durmaktadır. Zira kelimeler arasındaki farklara odaklanarak mevcut manaları zayi etmeme çabası, beraberinde dilin geniş imkânlarını kullanarak başarılı bir üslubu yakalaması durumunda, Kur'an'ın mana inceliklerine ve anlam zenginliğine daha fazla nüfuz edebilme fırsatı verecektir.

Kur'an'daki yakın anlamlı kelimeler, aralarındaki fark dikkate alınmadan açıklandığında mana incelikleri buharlaşmaktadır. Müfessirlerin geneli dilde eşanlamlılığı benimsemiş olmalı ki bu kelimeleri birbiri ile açıklamış ve bu kelimelerin geçtiği ayetlerin farklı hususlardan bahsetmiş olabileceğini göz ardı etmiştir. Bazı âlimler eşanlamlılığı benimsemiş olsa da bazıları bu kanaati paylaşmamaktadır. Muhtemelen el-Furûku'l-Lugaviyye çerçevesinde yakın anlamlı lafızlar arasındaki incelikleri inceleyen ciddi bir literatürün oluşmamasına bağlı bir eksiklikten olsa gerek, tefsir edebiyatında da yakın anlamlı kelimeler arasındaki inceliklere gerektiği kadar işaret edilmemiştir. Arap dili bağlamında furûk edebiyatı olmakla birlikte özellikle Kur'an kelimeleri bir bütün olarak el-Furûku'l-Lugaviyye açısından yeteri kadar değerlendirilmemiştir. Bunun sonucu olarak bilinen bazı kelimeler dışında -örneğin "kör" manasındaki kelimeler- furûkun Türkçe meallere yansımadığı görülmektedir. Bu temel gerekçelere binaen bildirimizde bazı sözcüklerin anlam inceliklerini tespit etmeyi ve geçtiği ayetlerin Türkçe'ye farklı çevrilmesinin mümkün olup olmadığını değerlendirdik. Amacımız söz konusu ayetlerin doğru çevrilmesine katkı sağlamaktır. Konuyu ele alabilmek için önce kelimelerin dilsel tahlilleri yapıldı; mefhûm ve misdak olarak aralarındaki fark araştırıldı. Sonrasında örnek ayetlere yoğunlaşarak bazı Türkçe meal yazarlarının pek çok kelimenin anlam farklarına işaret etmeden ayetleri tercüme ettikleri sonucuna ulaşıldı.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Meal, Furûk, Kör, Ekmeh, A'mâ, Yaratmak.

[1] Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, alikaratas@sakarya.edu.tr
[2] Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Besmelenin Türkçeye Çeviri Sorunu ve Alternatif Meal Teklifi Üzerine

Prof. Dr. Burhan BALTACI[3]

Problem: Peygamberimiz Hz. Muhammed -aleyhisselam- tarafından her işimizin başında söylememiz tavsiye edilen ve bizim de bu tavsiyeye uyarak tekrar ettiğimiz cümle "Bismillâhir-Rahmânir-Rahîm" ifadesidir. Bu öğüdün bizim milletimizde karşılık bulduğunu ve sıkça tekrar edildiğini çevremizde çok açık bir şekilde görmekteyiz. Oysaki Besmele, Türkçe meallerin çoğunda "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla" şeklinde yer almaktadır. Besmelede yer alan "Rahmân" ve "Rahîm", Allah'ın sevgisinin, şefkatinin, merhametinin alabildiğine çok ve hesaplanamayacak derecede bol olduğunu ifade eden iki kelimedir. Ama "Rahman ve Rahim" dediğimizde biz bu anlam alanını anlıyor muyuz, biz anladık diyelim yeni nesiller bu anlam alanının farkında mı? Bu anlam alanının toplum olarak farkındalığını kavrayamadığımızı tespit etmekteyiz. İçerik: İngilizce, Fransızca, Almanca, Boşnakça vb. farklı dillerdeki mealler ve Kazak, Kırgız, Azeri, Uygur vb. Türkçenin konuşulduğu farklı coğrafyalarda basılan Kur'an mealleri incelenerek bu dillerde yazılan meallerde Besmelenin çevirisinin nasıl yapıldığı tespit edilecektir. Türkçemizde yazılan meallerde Besmelenin çevirileri ile ilgili veriler bir araya getirilecektir. Ortak bir anlam alanı oluşturulmaya çalışılacaktır. Sonuç ve Öneri: Bu verileri elde ettikten sonra her işimizin başında, her eylemimizde, bir iş ve oluşa başlarken, "Bismillâhir-Rahmânir-Rahîm" diyeceğiz, demeye devam edeceğiz. Ama bunun anlamının ne demek olduğunu bilerek, düşünerek bu cümleyi söyleyeceğiz. Söylerken de Allah'ımızın biz müminleri, kendisine inananları ne kadar çok sevdiğini, bize şefkat ve merhameti ile yaklaştığını, bizim de onu aynı derece çok sevdiğimizi hatırlayacağız, unutmayacağız. Öneri: Çalışmamızın sonunda bizi bu bilince götürecek alternatif bir Besmele meali önerisi verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Meal, Besmele, Rahman, Rahim

[3] Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, baltaci@kastamonu.edu.tr

Yusuf Ali, Muhammed Esed, A. J. Arberry ve Muhammed Muhsin Han'ın Kur'an Meallerinde Hadis Kullanımları ve Bunların Mânaya Etkisi

Prof. Dr. İbrahim KUTLUAY[4]

Batı dünyasında Kur'an'ın Latinceye ilk tercümesi XII. yüzyıla dayandırılabilir. Öyle ki Petrus Venerabilis (1092-1156), Batı'da İslâm araştırmalarını başlatan kişi olup 1142-1143 yılında Kur'an'la birlikte bazı Arapça kitapları Latinceye tercüme etmiş ve o zamana kadar görmezden gelinen ya da heretik bir din olarak değerlendirilen İslâm'a dair araştırmaları başlatmış ve Kur'an'ı tercüme ettirmiştir. Onun Kur'an tercümesinde istihdam ettiği Hıristiyan mütercimler; Robert von Ketton, Hermann von Dalmatien, Peter von Toledo ve ismi dışında hakkında bilgi bulunmayan Müslüman tercüman Muhammed adlı kişidir. Tabiatıyla erken dönem tercümeler ilim dili olan Latinceye yapılmıştır. Ancak bu tercüme tam olmadığı gibi başarılı da görülmez. Günümüze ulaşan en erken tarihli İngilizce meal ise George Sale (ö. 1736) tarafından gerçekleştirilmiş olmakla beraber 1734'de yayımlanan bu eserde hadis kullanılmamaktadır. Öte yandan Abdullah Yusuf Ali, Muhammed Esed ve A.J. Arberry ve Muhammed Muhsin Han, Kur'an âyetlerinin esbâb-ı nüzûlünde ve yorumunda sahih hadislere müracaat eden meal sahipleridir. Abdullah Yusuf Ali, ilk olarak 1934'te yayınlanan The Holy Qur'an adlı mealinde, ihtiyaç duydukça dipnotlarda hadislere yer verir. Yusuf Ali'nin bu meali hem sahih hem de hasen ve zayıf türünde hadisleri ihtiva etmekte olup mütercim okuyucularına sıhhat ve güvenilirlikleri hakkında bilgi vermek için hadislerin kaynaklarına atıfta bulunur. A. J. Arberry'ye gelince o, ilk olarak 1955'te yayınlanan The Holy Koran adlı mealinde yeri geldikçe hadislere müracaat eder. Arberry'nin bu çalışması sahih ve daha alt derecedeki hadisleri ihtiva etmektedir ve Arberry ihtiyaç hâsıl oldukça hadislere dayalı tefsirde bulunmaktadır. Muhammed Esed'in The Message of the Quran adlı meali ise dipnotlarda daha çok Arapça sözlüklere, tefsir kaynaklarına ve yer yer Buhârî ve Müslim'de tahric edilen hadislere yer vermektedir. Bununla birlikte Esed, hadisleri kullanırken seçici davranır, güvenilir olduğuna ve Kur'an âyetleri ve ona dayalı öğretiye mutabık olduğuna inandığı hadisleri kullanmayı tercih eder. Muhammed Muhsin Han ve Muhammed Takiyyüddîn el-Hilâlî'nin Interpretation of the meanings of the noble Qur'an'ı mezkûr tercümeler içinde hadislere en fazla müracaat eden çalışma özelliği taşımaktadır. Bu tercümede mütercimler öncelikle Sahîh-i Buhârî, Sahîh-i Müslim'e, ayrıca Sünen-i Ebî Dâvûd ve Sünen-i Tirmizî gibi hadis mecmularına atıfta bulunurlar, ayrıca isnad zinciri hakkında bilgi verirler. Bu özelliğin söz konusu meali Arapça konuşmayan okuyucular için daha faydalı hâle getirdiği, bu sebeple Kur'an'ın bu meali İngilizce konuşan Müslüman topluluklar arasında yaygın olarak kullanılıp itibar gördüğü ifade edilebilir.Özetle ifade etmek gerekirse söz konusu mütercimler, hadislerin Kur'ân âyetlerinin yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin değerli bilgiler sağlayabileceğine inandıkları, bununla beraber hadislerin kullanımında dikkatli olunması gerektiğinin ve bunların sahihlik ve güvenilirliklerinin değerlendirilmesinin öneminin de farkında oldukları anlaşılmaktadır. Mezkûr mealleri hadis kullanımları açısından değerlendiren bir çalışma tespit edemedik. Dolayısıyla çalışmamızın temel amacı Yusuf Ali, Muhammed Esed, A. J. Arberry ve Muhammed Muhsin Han'ın Kur'an meallerinde

[4] İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, ibrahim.kutluay@ikc.edu.tr

hadis kullanımlarını, özellikle hangi âyetlerin çevirisinde hadislere müracaat ettiklerini, farklı şekilde yorumlanması mümkün olan bazı âyetlerin çevirisinde hadislerin tercih edilen mânaya etkisini incelemektir. Metot olarak, seçilen âyetler üzerinden mezkûr eserlerin hadis kullanımları mukayese edilecektir. Çalışmamız anılan eserlerle sınırlıdır.

Anahtar Kelimeler: Hadis Kullanımı, İngilizce Kur'an Mealleri, A. J. Arberry, Muhammed Esed, Yusuf Ali, Muhammed Muhsin Han.

Kur'an Meallerinde Kıraat Olgusu: “The Message of the Qur’an” Örneği

Prof. Dr. Murat KAYACAN[5]

Kıraat ilmi; Kur’an’ın okunuşuyla ve kıraat âlimlerine nisbet edilen farklı okuyuşlarla ilgilenir. Meal yazarının kayıtsız kalamayacağı kıraat ilmi konusunda tefsir, hadis, fıkıh ve kelam gibi Temel İslam Bilimleri alanlarında olduğu kadar bilimsel çalışma mevcut değildir. Dolayısıyla kıraat alanında daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Bu bağlamda bu tebliğin sorunsalı; modern dönemde kıraat olgusunun özelde “The Message of the Qur'an” adlı eserde nasıl ele alındığı ve Kur'an'ın anlaşılmasındaki rolüdür. İngilizce olarak kaleme alınan bu eser, Kur'an'ı doğru anlama ve yorumlama konusunda birçok özgün yaklaşım sunmaktadır. Kıraat olgusu da söz konusu mealde dikkate değer bir yer tutar. Muhammad Asad (Leopold Weiss), Kur'an'ın anlaşılmasına katkı sağlayan farklı kıraatleri belirterek, okuyucuların metni daha iyi anlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu araştırmada amaçlanan şey, en çok rağbet gören İngilizce meallerden The Message of the Qur'an örneği üzerinden kıraat olgusunun tefsirdeki önemini metinlerarasılık yöntemiyle ortaya koymaktır. Ayrıca nitel araştırma yöntemine de başvurularak söz konusu ayetlerin anlamları ve içerdiği kavramlar ele alınacaktır. Bununla birlikte, kıraat olgusunun daha detaylı bir şekilde ele alınması ve farklı tefsirlerdeki kıraat konulu farklı yaklaşımların karşılaştırmalı incelenmesi kıraat literatürünü ve dolayısıyla da Kur'an meallerini zenginleştirecektir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kıraat, Muhammed Asad, The Message of the Qur’an.

[5] İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, dr.muratkayacan@gmail.com

Kur'ân'in Dil/i İle Anlaşılması

Prof. Dr. Mustafa ŞENTÜRK[6]

Dillerin birbirlerinden farklı olması Allah'ın âyetlerinden olup (Rûm 30/22) Allah her peygamberi kavminin dili ile göndermiştir (İbrâhîm 14/4). Son Peygamber (sas) ve O'nunla gönderilen Kur'ân bu ilkenin dışında değildir. Kur'ân, gönderildiği dilin Arapça olduğunu (Ahkâf 46/12), üstelik bunun "apaçık bir Arapça" olduğunu (Nahl 16/103; Şuarâ' 26/195) ve tezekkürü sağlaması için vahyin elçisinin diliyle kolaylaştırıldığını (Duhân 44/58) beyân eder. Dahası Kur'ân; vahyedilmesinin (Şûrâ 42/7), inzâlinin (Yûsuf 12/2, Tâ-hâ 20/113), tafsîlinin (Fussilet 41/3) ve ca'l edilmesinin (Fussilet 41/44, Zuhruf 43/3) Arapça olduğunu ve bu özellikleriyle akletmeyi, ilmi, inzârı ve takvâyı edeflediğini beyân eder. Çalışmamız ilgili âyetler çerçevesinde Kur'ân'ın dili ile anlaşılması arasındaki ilişkiye odaklanmak amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Arapça, Tefsîr, Dil/bilim, Anlam/a, Yorum/lama

[6] Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mustafasenturk@trakya.edu.tr

Fatiha Suresi Meallerinin Bir Değerlendirmesi

Prof. Dr. Nurettin TURGAY[7]

Tercümeler, kelime ve anlam tercümesi diye iki kısım halinde değerlendirilmektedir. Kur'an-ı Kerim'in anlamını Arapçadan başka dillere aktarmaya tercüme değil, meal denmektedir. Çeşitli dillerde Kur'an-ı Kerim mealli yazıldığı gibi, günümüzde Türkçe yazılmış yüzlerce mealler bulunmaktadır. Bu tebliğimizde, bazı meal kitaplarında yer alan Fatiha Suresi meallerini ele alıp mukayese ederek değerlendireceğiz. 7 ayetten oluşan Fatiha Suresinin hemen hemen her ayeti, meal kitaplarında birbirlerine yakın da olsa, farklı sözcük ve kelimelerle dile getirilmiştir. Bazı meallerde zamirlere fazla yer verilmişken, bazılarında zamirlere pek yer verilmemiştir. Bazı meallerde cümleler devrik yazılmış ve bazılarında da edebi üsluba uyulmuştur. Ayrıca bazı meallerde de hiç parantez kullanılmamışken, bazılarında kelimeler parantezle bir nevi farklı kelimelerde açıklanmaya çalışılmıştır. Bazı meallerde metinden uzaklaşmayalım diye kelime seçmede zorlanma yaşanırken, bazı meallerde ise daha rahat bir kelime akışı sağlanmış ve okuyucu sıkılmaktan uzak tutulmuştur. Ayetlerin mealleri üzerinde dururken, piyasada mevcut olan çeşitli meal kitaplarını ele ele alıp birbirleri ile mukayesede edeceğiz. Metinden fazla ulaşmış olduğuna kanaat getirdiğimiz mealleri ortaya koyarak hatalı bulduğumuz yönlerini anlatacağız. Bu sempozyumu tertip eden, maddi manevi katkılarda bulunma tüm şahıslara teşekkür ediyorum. Ayrıca bu sempozyumun yararlı olmasını temenni ediyorum.

Anahtar Kelimeler: Kur'an-ı Kerim, Fatiha Suresi, meal, sempozyum.

[7] Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Emekli), nurettin.turgay@hotmail.com

Dilbilim Açısından Mehmet Okuyan'ın Meâl-Tefsiri

Prof. Dr. Recep DEMİR[8]

Allah (cc) öncelikle insanlardan en son ilahi kelâm olan Kur'an'ın anlaşılması ve tefekkür edilmesini istemektedir. Bununla onların dünyada sulh içinde yaşamaları ve ahirette de felaha ermeleri amaçlanmaktadır. Dünyada huzur içinde yaşamak ve ahlaklı bir toplum inşa edebilmek için her şeyden önce Kur'an'ın doğru anlaşılması gerekmektedir. Kur'an'ın dili olan Arapça'yı bilmeyenler için ayetlerin ne demek istediğini anlamanın en başta gelen yolu, Kur'an meâllerine başvurmaktır. Ülkemizde meal çalışmaları hız kesmeden devam etmektedir. Bunlardan birisi de kamuoyunun yakından tanıdığı bir akademisyen olan Mehmet Okuyan'ın meâlidir. Bu tebliğimizde Mehmet Okuyan'ın meâli dilbilim açısından ele alınıp incelenecektir. Yapılan çevirilerde bu meâlde Arapça gramer yapısına ne kadar riayet edildiği, Türkçe'nin kullanılmasındaki yeterlik, bağlam, deyimsel ifadelerin çevirisi vb. konular üzerinde durulacaktır. Konular ele alınırken örneklerle çevirideki başarılı ve başarısız yönlere işaret edilecektir. Anlaşılmayı güçleştiren veya yanlış anlaşılmaya sebep olan ayetlerin bizim tercih ettiğimiz çevirilerine de yer verilecektir. Her şeyden önce meâl hazırlayacak olanların çeviri kuramları hakkında yeterince bilgi ve donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Bu hangi metne hangi çeviri yönteminin daha uygun olacağının, çeşitli ifade biçimlerinin hedef dile nasıl ve ne şekilde aktarılacağının bilinmesi için önemlidir. Ayrıca Kur'an dili Arapça bütün yönleriyle ve unsurlarıyla bilinmelidir; zira Kur'an Arapça'nın bütün dil özelliklerini bünyesinde barındıran bir kitaptır. Yine "Garîbü'l-Kur'an, Müşkilü'l-Kur'an" gibi ilk dönem eserleri ve sözlükleriyle vücûh ve nezâir türü eserlere ve tefsirlere bakılarak mealler hazırlanmalıdır. Bu çerçevede Mehmet Okuyan'ın meâli değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Meâl, Mehmet Okuyan, Sözlük (Lügat), Dilbilim

[8] Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, recepdemir55@gmail.com

Kur'ân Meâllerinde Evrimci Görüşün İzleri

Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE[9]

Canlı çeşitliğinin uzun zaman ve aşamalar sonucundaki değişimlerle gerçekleştiğini iddia eden evrimci görüş, temelde ateist, materyalist ve tabiatçı düşünceye sahip kimseler tarafından savunulmakla birlikte, ideolojik sâik ve sebeplerle bilimsel bir gerçekmiş gibi takdim edilmekte, bunun sonucunda pek çok kimse bu teorinin tartışmasız bilimsel bir gerçek olduğunu zannetmektedir. Bu durum bazı ilahiyatçılar için de söz konusudur. Şöyle ki; bu teoriyi bilimsel bir gerçek zanneden bazı ilahiyatçılar, bir taraftan bu teoriye aykırı görünen ayetleri tekellüflü bir şekilde tevil etme yoluna giderken, diğer taraftan bir takım ayetleri de bu teoriyle uzlaştırma ve barıştırma çabasına girmişlerdir. Bazıları ise daha da ileri giderek yazdıkları meâllerinde yaratılışla ilgili âyetlere evrimi ifade eden veya çağrıştıran manalar vermekten geri durmamış, kendi anlayış ve ön yargılarını meâllere yansıtmaktan kaçınmamışlardır. Böylece bu görüşün izleri Kur'ân meâllerinde dahi görünür olmuştur. Tebliğimizde, bu tür meâllerden örnekler vererek bu yaklaşımın tutarsızlığını ifade etmeye çalışacağız.

Not: Bu tebliğ daha önceleri "Yaratılış Kongresi"'nde sunulup aynı adla "İslamiyet'in Dilinden Yaratılış (Erzurum, 2019) adlı eserde bölüm olarak yer alan "Evrimci Görüşün Kur'ân Meâllerindeki İzdüşümleri" adlı tebliğimizin yeniden gözden geçirilmiş şekli olacaktır.

[9] Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı, veyselgulluce@atauni.edu.tr

“Sonsuz Rahmet” Mealinin Tahlil ve Tenkidi

Prof. Dr. Zülfikar DURMUŞ, Dr. Öğr. Üyesi Havva ÖZATA[10]

Tefsir okuma geleneğinden git gide uzaklaşan ülkemizde Türkçe meallerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bununla birlikte istisnaları çok az olmakla birlikte, kamuoyuna sunulan meallere şöyle bir bakıldığında beklenen seviyenin çok altında oldukları yapılan ilmi çalışmalarla tespit edilmektedir. Bu durum, ilahi kelamın maksadının anlaşılmasına katkı sağlamadığı gibi ilmi alana da katkısı söz konusu olmamaktadır. Her tercümede olduğu gibi meal de Kur’an ayetlerinden anlaşılandır. Bu bağlamda meal her ne kadar subjektif bir etkinlik olarak görülse de kendisine ait bir metodolojisi vardır. Zira meal yazmak özünde bir çeviri işlemidir. Kur’an’ın Türkçeye çevrilmesi bağlamında hem kaynak dilin (Arapça) ve hedef dilin (Türkçe) bütün inceliklerinin bilinmesi yanında çeviri teknikleri çok iyi bilinmeli hem de özellikle tefsir disiplinine ilişkin oldukça bilgi birikimine hatta - belki de daha önemlisi- cahiliye döneminin dili, gelenekleri, örfleri, ritüelleri kısaca sosyolojileri ve dini-ahlaki yapıları bilinmelidir. Zira Allah Teâlâ öncelikle o dönemin (610-632) sosyolojik yapısını dikkate alarak mesajlarını tüm insanlığa sunmuştur. Bütün bu vb. hususları dikkate almak, hem ilahi kelamın sahibi yüce Allah’a hem de topluma karşı ahlaki bir sorumluluğu gerektirmektedir. Zira Kur’an’ı mealler vasıtasıyla anlamaya ve kavramaya çalışan insanları yanlış bilgilerle yönlendirmek ilahi kelamın sahibine atılan bir iftira olabileceği akıldan hiç çıkartılmamalıdır. Bu çalışma, son yıllarda piyasaya sunulan ve birkaç baskısı yapılan Sonsuz Rahmet (İstanbul: A7 Kitap Yayıncılık 2017) isimli mealin birçok açıdan analizini konu edinmektedir. Mealin eleştiriye açık pek çok yanı olmakla birlikte bilhassa lafza aşırı bağlı oluşu en önde gelen eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bununla birlikte kaynak dilin genel gramer kurallarının yanı sıra dilbilimsel nüanslarının göz ardı edilmesi hem yanlış tercümeye hem de ayetlerdeki anlam inceliklerinin okuyucuya aktarılamamasına sebep olmuştur. Yine mealde yer alan Türkçe anlatım bozuklukları, yazım ve imla eksikleri okuyucuda yanlış, hatalı anlamaya neden olduğu gibi mealin akıcılığına da zarar vermektedir.

[10] zulfikardurmus@nevsehir.edu.tr

Kur'an'daki "Mülkü'l-yemîn" Kavramının Mealine Yönelik Bazı Mülahazalar

Doç. Dr. Abdulkadir KARAKUŞ[11]

Kur'an'da, farklı lafızlarla on dört ayette on beş defa zikri geçen "Mülkü'l-yemîn" kavramı, ilk dönemlerden itibaren tefsir tarihi boyunca köle ve cariye olarak yorumlanmıştır. Fakat ayetlerde geçen lafızlar, köle ve cariyeleri de içine almakla beraber çok daha geniş bir anlam alanına sahiptir. Günümüzde en muteber sayılan Kur'an meallerinde dahi ilgili kavramın, çok farklı şekillere bürünerek devam ediyor olmasına rağmen şeklen ve hukuken kaldırılmış olan kölelik ve cariyelik anlamında yorumlanıyor olmasının, Kur'an'ın köle ve cariyeliği hali hazırda devam ettirmek istediği gibi bir algının oluşmasına zemin hazırlayacağı açıktır. Bu sebeple, eğer sempozyumda bu konuyla ilgili bir tebliğ sunma imkânı verilecek olursa "Mülkü'l-yemîn" kavramının, ilgili ayetler çerçevesinde ele alınarak günümüze bakan yönüyle ne ifade ettiği üzerinde durulacaktır. Böylece çalışmada Kur'an'da yer almış olan bu ifadeyle ilgili ayetler ele alınarak, ayetlerin gerek iç gerekse dış bağlamlarıyla, Hz. Peygamber zamanındaki uygulamalardan günümüze intikal etmesi gereken mesajlar, klasik kaynakların tefsir ilmine kazandırdığı önemli yorumlar da göz önünde bulundurularak anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Mülkü'l-yemîn, köle, cariye

[11] Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, akarakus@siirt.edu.tr

Meâl Eleştirilerinde Bir Yöntem Sorunu: Meâl Hatası Mı? Anlam Zenginliği Mi?

Doç. Dr. Ahmet KARADAĞ[12]

Türkçe Kur'ân meâllerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Buna paralel olarak meâllerde fahiş hatalar da meydana gelmektedir. Meâl okuyucusunu bu hatalara karşı uyarmak için pek çok çalışma yapılmış, yapılmaya da devam etmektedir. Söz konusu çalışmalarda pek değerli tespitlerin yanında bazen hatalı/yanlış olmayan bir çeviri de hatalı çeviri olarak kabul edilmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri eleştirmenin tercih etmiş olduğu manayı asıl kabul etmesi, muhtemel diğer manalara itibar etmemesidir. Ne var ki meâlin bizzat kendisi bir tefsir faaliyetidir. Zira çevirmen, âyetten anladığını hedef dile çevirmektedir. Bu bakımdan farklı çevirileri her zaman yanlış çeviri olarak değerlendirmek; bir bakıma müteşabih âyetlerin varlığını kabul etmemek, başka bir deyişle Kur'ân'ın anlam zenginliğini göz ardı etmektir. Şu da bir gerçek ki çevirmen, hâkim/yaygın olan görüşten ayrıldığı durumda ilave açıklama bölümünde bunu belirtmelidir. Aksi durumda yazarın bireysel tercihi, okuyucu nezdinde asıl/yaygın mana olarak algılanmaya neden olabilir. İşte bu çalışmada bir taraftan alternatif çevirilerin yanlış çeviri olarak değerlendirilmemesi gerektiği, diğer taraftan çevirmenin yaygın görüşten ayrıldığı durumlarda bunu dipnotta belirtmesi gerektiği örneklerle ele alınacaktır.

[12] İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ahmet.karadag23@inonu.edu.tr

Fiil Baplarının Anlam Farklılığının Kur'an Yorumuna Etkisi

Doç. Dr. Avnullah Enes ATEŞ[13], Ahmet CEYLAN[14]

Hayat rehberimiz olan Kur'an'ı yaşayabilmek öncelikle onu doğru anlayabilmemize bağlıdır. Onu doğru anlayabilmenin de bazı şartları bulunmaktadır. Bu anlamda sarf, nahiv, belağat vb. alet ilimlerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu ilimlerden biri olan sarf ilmi, kelime durumlarını ve kelimeyle ilgili kuralları incelemektedir. Fiillerin türetilmesi ile ilgili kaideler ve fiil baplarının özellikleri de sarf ilmi altında tetkik edilir. Fiil, cümlede çok önemli bir öğeyi teşkil ettiği için cümleyi anlamada büyük bir öneme sahiptir. Kur'an ayetleri söz konusu olduğunda bu önemin daha fazla artacağında kuşku yoktur. Arapça fiil bapları kendi içinde farklı anlam özelliklerini barındırmaktadır. Fiil baplarının taşıdığı anlam farklılıklarının Kur'an yorumuna kaçınılmaz bir etkisi bulunmaktadır. Söz gelimi أَغْفَلَ "ağfele" fiili "gafil kıldı" anlamında da değerlendirilebilmektedir; "gafil buldu" anlamında da takdir edilebilmektedir. İlkinde ta'diye (geçişlilik) mânası ortaya çıkarken, diğerinde vicdân (bir hâl üzere bulma) mânasıyla anlaşılabilmektedir. Buna göre Kehf 28'inci âyette geçen,وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا ifadesinde ilgili fiil, iki şekilde tercüme edilebilir: "Kalbini zikrimizden gafil kıldığımız kimseye itaat etme" şeklindeki ta'diye anlamıyla ve "Kalbini zikrimizden gafil bulduğumuz kimseye itaat etme" şeklindeki vicdân anlamıyla. Dolayısıyla Arapça fiil baplarının farklı anlam özellikleri taşıması nedeniyle tefsir veya tercüme faaliyetine etkisi olmaktadır. Bu nedenle de muhtemel mânalardan hangisinin, hangi nedenle tercih edileceği hususu önem kazanmaktadır. Örneğin Mehmet Ülkar'ın "Arap Dilinde Mezîd Fiiller ve Bakara Sûresi İncelemesi" isimli yüksek lisans çalışması, sadece Bakara Sûresi bağlamında mezid fiil baplarını ele almış ve bunların tercümeye etkisi üzerinde durulmamıştır. Bünyamin Arvasi'ye ait "Sarf İlminde İf'âl Babı ve Taşıdığı Anlamlar" isimli makale de if'âl babını taşıdığı anlamlar üzerinden değerlendirmiştir. Ancak fiil baplarının anlam farklılıklarının Kur'an tercümesine etkisine dair herhangi spesifik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu alandaki boşluk sebebiyle bu çalışmamızda, fiil baplarının taşıdığı anlamlar verilerek, konuya örnek teşkil edecek bazı âyetler üzerinden bu anlam farklılıklarının Kur'an yorumuna etkisi incelenmeye çalışılacaktır. Böylece Kur'an'ı yorumlamada kaynak dile vakıf olmanın ehemmiyeti nazara verilmiş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Tercüme, Tercüme Problemleri, Sarf, Fiil Bapları

[13] Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, avnullah.ates@yalov.edu.tr
[14] Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi

İSRAİLİYYÂTIN MEALLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

"KUR'AN'I MECİD VE TEFSİRLİ MEALİ ALİSİ" ÖZELİNDE

Doç. Dr. Cahit KARAALP[15]

İslam kültürü açısından kimine göre noksanlık, kimine göre ise zenginlik sayılan isrâîliyyât, İslam ilim tarihinde gerçekleşmiş birçok felsefi ve kelami tartışmanın temelinde yer almaktadır. İsrâîliyât, tefsir ve hadis başta olmak üzere tüm İslami disiplinleri etkilemiştir. Rivayetler açısından tefsir ve hadisi, itikat ve tartışmalı mevzularda kelamı, ahlak ve amel alanında tasavvufu, düşünce bazında ise felsefeyi etkileyen isrâîliyâtın mealler üzerinde de ciddi etkisi bulunmaktadır.

"Kur'an'ı Mecid ve Tefsirli Meali Alisi" isimli meal Mahmut Ustaosmanoğlu riyasetinde toplanan ilmi bir heyet tarafından hazırlanmıştır. Mealde ayet yorumlarında israili rivayetler yoğun bir şekilde işlenmiştir. Mealde nadir yerlerde israili rivayetler eleştiriye tabi tutulmakta ise de birçok yerde rivayetler hiçbir eleştiriye tabi tutulmadan nakledilmiştir.

Meali kaleme alan yazarlar meali yazma gerekçelerini sıralarlarken; Kur'an metnine hiçbir ilave yapmaksızın parantezler yoluyla bilgi verdiklerini ifade etmektedirler. Hâlbuki her meal mini tefsir demektir. Meal yazarı kelime anlamlarının takdirinde dahi kendi insiyatifini kullanmaktadır. Kimi Kur'an kelimelerin anlamı takdir edilirken bile israiliyyatın etkisinde kalındığı ehlinin malumudur.

Çalışmamızda söz konusu mealde israiliyyatın etkisinde kalınan ayet mealleri irdelenecek ve israiliyyatın mealler üzerindeki etkisi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kavramlar: Kur'an, Tefsir, İsrailiyyat, Meal, Hadis

[15] Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, c.karaalp@alparslan.edu.tr

Kur'ân Meallerinde Kitab-ı Mukaddesten Atıf Yapma Problemi: "Aziz Kur'ân" Meali Özelinde Bir Değerlendirme

Doç. Dr. Ercan ŞEN[16]

Kur'ân meallerinin kaleme alınış sebepleri farklılık arzettiği için çoğu zaman mealler kendi içinde yöntemsel farklılıklar taşımaktadır. Bu metodolojik farklılıklar, meallerin yapısal özelliklerinden muhtevasına kadar oldukça geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu anlamda kimi mealler birebir kelimeye odaklanırken, kimileri anlam ve yoruma odaklanmış, kimileri üslubun merkeze alınmasını öncelemiş, kimileri de âyetlerin daha iyi anlaşılması adına harici bilgilere daha fazla yer vermeyi tercih etmiştir. Bunların yanı sıra son dönem meallerinde muhteva bakımından dikkat çeken bir özellik de Kitab-ı Mukaddes'ten gerek mukayese amaçlı gerekse âyetlerdeki bilgileri destekleme amaçlı yapılan iktibaslar olarak öne çıkmaktadır. Bu bakımdan Muhammed Hamidullah'ın (öl. 2002) Fransızca olarak kaleme aldığı ve Türkçemize "Aziz Kur'ân" ismiyle tercüme edilen mealinin oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Hamidullah mealinde diğer pek çok mealden farklı olarak doğrudan Kitab-ı Mukaddes'e ve Ehl-i Kitap kaynaklarına müracaat etmekten çekinmemiştir. Buradan hareketle çalışmamızda, Meal edebiyatında/literatüründe pek fazla rastlanmayan Kitab-ı Mukaddes'ten doğrudan nakilde bulunma yöntemini nasıl anlamak gerekir ve bu yöntemin meşru bir zemini var mıdır? Bunun sonucu olarak Kur'ân muharref Tevrat ve İncil'in seviyesine indirgenmiş olur mu? Bu yöntemin isrâiliyata başvurma olgusuyla ilişkisi bulunmakta mıdır? gibi bazı sorular ışığında Kur'ân meallerinde Kitab-ı Mukaddesten atıf yapma problemi üzerinde durulacaktır. Öte yandan çalışmamızda tartıştığımız hususları somutlaştırmak adına âyetlerin anlaşılmasına katkı sağladığı düşünülen "Aziz Kur'ân" mealinde geçen kimi Kitab-ı Mukaddes verileri değerlendirilmek suretiyle Kitab-ı Mukaddes verilerinin meallere yansıtılması ile anlamın daha iyi anlaşılır olup olmadığını göstermeye gayret edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Meal, "Aziz Kur'ân", Kitab-ı Mukaddesi, Atıf.

[16] Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, ercansen@aku.edu.tr

Bağlam Bilgisi Eksikliğinin Meallere Etkisi

Doç. Dr. Esat ÖZCAN[17]

Kur'an'ı Kerim, Yüce Allah'ın insanlara gönderdiği son hitabı/kitabıdır. Ancak o, zaman, mekân, kişi ve ortamdan bağımsız olarak indirilmemiştir. Zira böyle indirilmiş olsaydı onun anlaşılması zor olduğu gibi her türlü düşünceye alet edilmesi de kolay hale gelirdi. Nitekim tarih boyunca ayetlerin bağlamlarından kopuk bir şekilde ele alınması nedeniyle çeşitli düşünceler, fırkalar meydana gelmiş; bu fırkalar birbirini tekfir etmiş; Karşı tarafta yer alanların kanlarını dökmüş ve bunu helal hatta gerekli görmüştür. Bunun için herhangi bir ayet tefsir edilmeden önce onun hangi zamanda, hangi ortamda ve kimler hakkında indiğine bakılmalıdır. Ayrıca önceki ve sonraki ayetler ile konuyla alakalı diğer ayetler de göz önünde bulundurulmalı, ayette kullanılan kelimelerin manaları, Kur'an'ın ıstılahı çerçevesinde ve ilgili dönemdeki dil anlayışına göre belirlenmelidir. Ne var ki bazı meallerde bağlam bilgisine dikkat edilmemiş, bunun için ayetler tarihi bilgilerden, diğer ayetlerden kopuk bir şekilde ele alınmış ve literal bir okuma ile mana verilmiştir. Bu da ayetlerin, istenen her düşünceye alet edilmesi sonucunu doğurmuştur. Çalışmada bağlama riayet etmemenin doğuracağı sonuçlar, seçilen bazı ayetler üzerinden incelenecek, ilgili ayetlerin yanlış anlaşılmasına neden olan etkenler tespit edilmeye çalışılacak ve doğru anlamın tespiti konusunda bazı önerilere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Meal, Bağlam, Bütünlük.

[17] Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, esatozcan75@gmail.com

Şah Veliyyullah ed-Dihlevî'nin Fetḥu'r-Raḥmân fî Tercemeti'l-Ḳurʾân Adlı Farsça Mealinin Tercümesi (et-Tefsîrü'l-Cemalî ale't-Tenzîli'l-Celâlî) Üzerine Bir İnceleme

Doç. Dr. Hadiye ÜNSAL[18]

Hindistanlı âlim ve ıslahatçı olan Şah Veliyyullah ed-Dihlevî (ö. 1762) 18. yüzyıldaki ihyâ hareketlerinin önemli şahsiyetleri arasında yer almaktadır. Velûd bir âlim olan Dihlevî'nin tefsir, hadis, kelam, tasavvuf ve İslam felsefesine dair bir dizi eseri bulunmaktadır. Dihlevî'nin Fetḥü'r- Raḥmân fî Tercemeti'l-Ḳurʾân adlı Farsça meali de mevcuttur. Kur'an'ın bilinen ilk Farsça tam mealinin Dihlevî tarafından telif edildiğini bildirilmektedir. Dihlevî'nin Farsça olarak hazırladığı Fetḥu'r-Raḥmân fî tercemeti'l-Ḳurʾân adlı meali torunu İshâk b. Muhammed Efdal'in talebesi olan Muhammed Cemâleddîn ed-Dihlevî'nin isteği üzerine Muhammed Hayrüddîn Hân el-Hindî tarafından et-Tefsîru'l-Cemâlî adıyla Farsça'dan Osmanlı Türkçesine bazı katkı ve ilâveler ile tercüme edilmiştir. Eser Mısır'da Matbaa-i Hidiviyye'de 1294/1877 tarihinde 4 cilt olarak basılmıştır. Hint alt kıtasında Kur'ân eğitiminin yaygın hale gelmesinde önemli bir rol üstlendiği belirtilen bu eser, Osmanlı döneminde 19. yüzyılda yayınlanan tefsirler arasında önemli bir yeri haizdir. Dihlevî'nin mezkûr meali Ahmet Aydın tarafından yayına hazırlanmıştır.[19]

Tespit edebildiğimiz kadarıyla mezkûr esere dair Ahmed Han'ın "A Unique Ms. of Fath al-Rahman by Shah Wali Allah"[20] adlı bölümü ve Misbâhullah Abdülbâkî'nin "el-İmâm Veliyyullah ed-Dihlevî ve Tercemetühu li'l-Kur'ân Fethu'r-Rahmân bi tercemeti'l-Kur'ân"[21] adlı makalesi dışında bir çalışma mevcut değildir. Bizim bu çalışmamız Dihlevî'nin mezkûr eserine dair mütevazı bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmada kaynak eser merkezli bir yöntem kullanılarak Dihlevî'nin Kur'an'ı anlama-yorumlama konusundaki yaklaşımı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dihlevi, Meal, Fetḥu'r-Raḥmân.

---

[18] Ankara Sosyal Bilimler Üniversite İslami İlimler Fakültesi, hadiye.unsal@asbu.edu.tr

[19] Bk. Şah Veliyyullah ed-Dihlevî, *Fetḥu'r-Raḥmân fî Tercemeti'l-Ḳurʾân*, trc. Muhammed Hayrüddîn Hân el-Hindî, (*et-Tefsîrü'l-Cemalî ale't-Tenzîli'l-Celâlî: Kur'ân-ı Kerîm'in Tefsir-Tercümesi)*, yayına hazırlayan: Ahmet Aydın, (İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi, 2022), 19-20.

[20] Ahmad Khan, "A Unique Ms. of Fath al-Rahman by Shah Wali Allah", M. Ikram Chaghatai, *Shah Waliullah (1703-1762): His Religious and Political Thought* içerisinde, (Lahore: Sang-e-Meel Publications, 2005, s. 639-646)

[21] Misbâhullah Abdülbâkî, "el-İmâm Veliyyullah ed-Dihlevî ve tercemetühu li'l-Kur'ân 'Fethu'r-Rahmân bi tercemeti'l-Kur'ân'", *ed-Dirâsâtü'l-İslâmiyye*, 44: 1, s. 5-61.

Türkçedeki Arapça Kökenli Kelimelerin Meallere Yansıması -Anlam Daralması, Anlam Genişlemesi ve Anlam Değişmesi-

Doç. Dr. Hakan UĞUR[22]

Türklerin İslama girmeleri sonrasında dini hayatlarındaki değişim, sosyal hayatları ve kültürlerine de yansımıştır. Kültürel değişimleri en çok dillerinde gerçekleşmiştir. Kısa sayılabilecek bir sürede Türkçeye Farsça ve Arapçadan pek çok kelimeler ve ifadeler geçmiştir. Tabii olarak bu durum, en çok dini sahada olmuştur. 10. Ve 11. yüzyıllardan itibaren Kuran-ı Kerim'in Türkçe çevirileri ve tefsirleri yazılmaya başlanmış ve bu çevirilerde çok sayıda Arapça kelimeler kullanılmıştır. Arapça kelimeler Türkçeye geçtiğinde bir kısmı herhangi bir değişikliğe uğramamış ve bu şekilde kelime her iki dilde de aynı anlamı ifade eder olmuştur. Ancak pek çok kez kelimeler Türkçeye dahil olduğunda birtakım değişikliklere uğramıştır. Bunlardan bazılarının anlamı tamamen değişmiş ve yeni anlam kazanmış, bazıları anlam daralmasına, bazıları da anlam genişlemesine tabi olmuştur. Günümüz Türkçe meallerinde ayetlerin çevirisi yapılırken bazen kelimelerin Türkçede kazandığı yeni farklı anlamlar temel alınmış ve bu sebeple birtakım anlam hatalarına düşülmüştür. Bu tebliğde, Türkçe mealler bu anlam değişmeleri bağlamında incelenerek düşülen anlam hataları tespit edilip alternatif öneriler dile getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, meal, Arapça, Türkçe, anlam değişmesi.

[22] Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, hakanugur1@gmail.com

“Sîwana Qur’anê” Adlı Mealde “Summe” Bağlacının Tercüme Sorunu

Doç. Dr. Haşim ÖZDAŞ[23]

İ’rab ve anlam bakımından matufu, matuf aleyhe bağlayan “summe” bağlacı, Arap dilinde birden fazla görevi ifa etmeye yönelik kullanılmaktadır. Genelde tertibi yani kendisinden sonra gelen ile önce zikredilen arasında sıralamayı ifade eden bu bağlaç, matuf ile matuf aleyhi arasında zaman bakımından sonralığı da bildirmektedir. Örneğin (أقبل محمد ثم خالد) cümlesi, ilkin Muhammed’in daha sonra Halid ‘in geldiğini bildirmektedir. Ayrıca bu bağlaç, anlamı pekiştirmeye ve diğer bazı amaçlara yönelik de kullanılabilmektedir. Kur’an-ı Kerim’de bütün bu amaçlara yönelik kullanımlar mevcuttur. Bu bağlaç, incelediğimiz “Sîwana Qur’anê” adlı Kürtçe mealde, çoğu zaman “sonra” anlamındaki “paşê” lafzı ile karşılanmaktadır. Ancak bu, zaman zaman âyetlerin yanlış anlaşılmasına veya âyetler arasında çelişki olduğu vehmini verebilmektedir. Bu nedenle hep “sonra” ifadesi yerine hedef dile uygun diğer bazı ifadeleri kullanmak gerekmektedir. Bu çalışmada “summe” bağlacının tertib ve terahiyi yani sıralamayı ve buna bağlı olarak sonralığı ifade eden kullanımlarına yer verilecek daha sonra ilgili mealde sözü edilen tercüme soruna dikkat çekilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Meal, Sîwana Qur’anê, Summe Bağlacı, Tercüme Sorunu.

[23] Van YYÜ. İlahiyat Fakültesi, hasimozdas@gmail.com

Hz. Âdem'in Yaratıldığı Maddenin Cinsiyle İlgili Müşkil Ayetlerin Çeviri Sorunu

Doç. Dr. Mehmet BAĞIŞ[24]

Kur'ân Arapça diliyle Arap toplumuna indirilen ve kıyamete kadar bütün insanlık ailesine hitap eden ilâhî bir kitaptır. Bu bağlamda onun mesajlarının çok farklı dilleri konuşan bütün insanlara ulaştırılması son derece önem arz etmektedir. Bu gayeye binaen İslam âlimleri ve özellikle tefsirle iştigal edenler, onun bütün yönleriyle anlaşılması için büyük çabalar sarf etmiş, tefsir usulü ve ulûmu'l-Kur'ân gibi ilimler çerçevesinde Kur'ân'ı çok farklı ve kapsamlı tahlillere tabi tutmuşlardır. Bu tahlil şekillerinden birisi de onun müşkil ayetlerinin tespit ve tasnif edilerek işkâl noktalarının izah edilmeye çalışılmasıdır. Ayetler arası işkâli giderme çabaları genellikle tefsir ilmi bünyesinde icra edilmektedir. Ülkemizde telif edilen meallerde ise söz konusu müşkil ayetlerin anlam itibariyle bazen birbirinden farklı şekillerde çevrildiği görülmektedir. Özellikle Hz. Âdem'in yaratıldığı maddenin cinsiyle ilgili geçen ayetlerde kullanılan "turâb (تُرَابٍ) - tîn (طين) - hamein mesnûn (حَمَاءٍ مَسْنُونٍ) - salsâl ke'l-fahhâr (صَلْصَالٍ كَالْفَخَّار)" gibi Arapça kavramlar Türkçe'ye farklı ve kısmen tutarsız bir şekilde çevrilmiştir.

Bu çalışma Hz. Âdem'in yaratıldığı maddenin cinsinin ne olduğuyla ilgili Kur'ân'da yer alan müşkil ayetlerin çevirisi sorununu ele almakta ve Türkçe meallendirme açısından alternatif bir çözüm ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Müşkil ayetler, Hz. Âdem'in yaratıldığı madde, Meal, Çeviri.

[24] Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mbagiss@hotmail.com

Meallerde Usûlu'l-Fikh'ın Dil Kurallarını Dikkate Almama Sorunu

Doç. Dr. Mehmet Nuri GÜLER[25]

İslâm'ın asli kaynağı Kur'ân Arapça olduğundan, Meallerde, Arap diline göre âyetlerin kelimelerinin hangi anlam için konulmuş olduklarını Fıkıh Usûlü, hüküm çıkarmada önemsemiş ve yüzyıllar içinde belirleyerek kaynaklardan hüküm çıkarmada dil kuralları olarak ortaya koymuştur. Fıkh'ın kaynaklardan hüküm çıkarmada tabi olduğu bu dil kuralları, âyetlerin kelimelerinin kapsamıyla ilgili umûm, husûs ve müşterek durumlarını, yine âyetlerin ve kelimelerin anlamı gösterirken, anlımın açıklık ve kapalılık dereceleriyle bunların sözde anılan anlam mı, yoksa sözde anılmayan anlam mı gösterdiklerini açıklamışlardır. İşte bu dil kurallarına dikkat etmeden Kur'ân âyetlerini doğru olarak anlamak ve onları isabetli meallendirmek mümkün değildir. İslâm'ın üzerine bina edildiği ibadetlerden örnek olarak, namaz, zekât, oruç ve haccc ile ilgili âyetlerin meallerdeki anlamlandırmaları ve bunlardaki yanlışlıkların hangi Fıkıh Uslû'nün Dil Kuralları bilgisi eksikliğinden kaynaklandığını şöyle ortaya koymak mümkündür:

1. Salât kelimesine bazı mealler, Kur'ân'ı sadece Arapça bir metin gördüklerinden, Arapça Sölüklerine müracaatla "destek" anlamı vermişlerdir, Meselâ Ahzâb 33/56'da;

اِنَّ اللهَ وَمَلٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيماً

Edip YÜKSEL, "Allah ve melekleri peygamberi desteklemektedir. Ey gerçeği onaylayanlar siz de onu destekleyin, gereken saygı ve itaati gösterin" diye meallendirmiştir.

Burada yazarın, birincisi "lafzın hakiki manası" kuralını dikkate almadığı görülmektedir. yetteki lafzın hakiki anlamı, kelime hangi anlamda konulmuş ise, anlamının o olduğu demektir. Buna göre, kelime şer'î alanda konulmuştur. Anlamı da Arapça Sözük'ten değil, Nebevi Sözlüğe başvurup, yani Hz. Peygamber'in koyduğu anlamı bulup vermek gerekir. O da Buhârî'deki bir rivâyette şöyledir: "Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz, siz de öyle namaz kılın."

İkincisi, namaz, zekât, oruç ve hacc gibi kelimelere Fıkıh Uslû'nün Dil Kuralları'nda "mücmel" kelime sayılmaktadır. Mücmel kelime, sözün sahibi tarafından bir açıklama yapılmadan kendisiyle kastedilen anlam anlaşılmayan demektir.

2. Zekât kelimesi için de Fıkıh Uslû'nün Dil Kuralları'na dikkat edilmemiştir. Meselâ, Erhan AKTAŞ'ın Beyyine 98/5'deki meali şöyledir:

وَمَا اُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ

"Oysa Allah'a kulluktan ve dini hanifler1 olarak O'na has kılmaktan ve salatı ikame etmekten, zekâtı vermekten2 başka bir şeyle emrolunmadılar. İşte doğru din budur.

[25] Harran Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, mnguler55@gmail.com

1- Şirk koşmaksızın Allah'a yönelmiş olan. 2- Şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmek, O'na kulluk etmek ve bunu arınmış, temizlenmiş bir benlikle yapmak"

Burada da Erhan AKTAŞ'ın, "lafzın hakiki manası" kuralını dikkate almadığı görülmektedir. yetteki "zekât" kelimesine Arapça Sözükler'deki anlamına dayanarak "arınmış ve temizlenmiş" anlamı vermiştir. Bu şekilde, mücmel kelime olan "zekât"a sözün sahibinin koyduğu anlamı, Nebevi Sözlüğe başvurup bulmadan yanlış anlamlandırmıştır.

3. Oruç kelimesi için Gültekin ONAN, İbârenin Delâleti'ni önemsememiş فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ Bakara 2/185'teki فَلْيَصُمْهُ "artık onu tutsun" diye "oruç tutma"nın "oruç" anlamını düşürmüştür. Böyle bir meallendirilmede Fıkıh Uslû'nün Dil Kuralları'na dikkat edilmemiş, yanlış meal verilmiş olunmaktır.

4. Hacc ve Umre kelimeleri için de Edip YÜKSEL ile Hakkı YILMAZ'ın Fıkıh Uslû'nün Dil Kurallarından Te'vîl Kuralı'na uymayan yanlış mealleme örneklleri de Bakara 2/196'da şöyledir:

... وَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ

Edip YÜKSE'in meali:

Yıllık Tartışma Konferansı ve umreyi ALLAH için tamamlayın…

Hakkı YILMAZ'ın meali:

Ve hac/programlı ilâhiyat eğitimi ve umre'yi/seminer, sempozyum gibi kısa süreli eğitimleri Allah için tamamlayın.

Görüldüğü gibi bu iki meallendirme Tev'il Kurallarına aykırıdır; çünkü, tev'îl, kelimenin görünen anlamından alıp başka bir anlama çekilmesidir. Bunun için kelimenin çekildiği anlam kelimenin anlam kapsamı içinde olmalıdır. Ayrıca, anlam kapsamı içindeki anlamının verilebilmesi için de bir delile dayanılması gerekmektedir. Bu kuralların hiç biri Edip YÜKSEL ile Hakkı YILMAZ'ın meallendirmelerinde uygulanmamış, âyet tahrif edilmiş, böylece müslüman ibadetin maksadından saptırılmıştır.

Tebliğ, meallerde Usûlu'l-Fıkh'ın dil kurallarını dikkate almama sonucu yanlış meallendirme örnekleriyle zenginleştirilmiştir. Fıkıh Usûlü'nün bu dil kurallarına uymayan meallerin, Kur'ân'ın getirdikleri hakkında Müslümanı yanlış bilgiye götüreceği ve yanlış (sapık) uygulamalar yaptıracağı tebliğde vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân Meali, Fıkıh Usûlü, Hüküm İstinbatı, Usûlün Belirlediği Dil Kuralları

Kur'ân'daki Te'kid Unsurlarının Kürtçe Meâllerdeki Karşılıkları Hakkında Bir İnceleme

Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM[26]

Kur'ân-ı Kerim; hakikate ulaştıran Hidayet, aydınlatıcı Nûr ve doğruyu yanlıştan ayıran Furkan'dır. Kur'ân-ı Kerim'in bu özelliklerinin herkes için hayat bulması ancak anlaşılmasına bağlıdır. Kur'ân'ın nâzil olduğu lisan olan Arapçayı bilen insanlar için bu konuda ciddi bir güçlük yoktur. Fakat aynı şeyleri Arapçayı bilmeyen insanlar için söylemek zordur. Bu durum Kur'ân'ın başka dillere çevrilmesini gerektirmiştir ki İslam dininin kısa zamanda farklı dillerin konuşulduğu coğrafyalara yayılması bu ihtiyacı daha da artırmıştır. Nitekim ilk örnekleri vahiy döneminden başlayarak Kur'ân'ın bazı sûreleri başka dilleri çevrilmiştir. Mamafih, Kur'ân'ın çevirisi gerekli olmakla birlikte doğru ve yeterli nitelikte olması icap etmektedir. Lafız ve manası yönünden i'caz özelliklerine sahip Kur'ân gibi ilahi bir kitabın çevirisinde ayrıntılılara dikkat etmek önem taşımaktadır. Bu bağlamda Kur'ân belâgatının inceliklerinin mümkün oldukça çeviriye aktarılması mühimdir. Günümüzde Kur'ân-ı Kerim'in muhtelif dünya dillerine çok sayıda çevirisinin yapıldığı malumdur. Ne var ki bu çevirilerin oranları farklı olmakla birlikte nitelik açısından bazı kusurları ihtiva ettiği yadsınamaz. Bu çalışmada son dönemlerde sayıları giderek artan Kürtçe meâllerde Kur'ân'ın balağatının inceliklerinden olan te'kid unsurlarının karşılıklarının tetkik edilmesi hedeflenmektedir. Çalışmada doküman analizi metoduna yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Belâgat, Dil, Te'kid, Kürtçe Meâl.

[26] Muş Alparslan Üniversitesi, m.salmazzem@alparslan.edu.tr

HİDÂYET-DALÂLET MESELESİ BAĞLAMINDA TÜRKÇE MEALLERDEKİ İTİKÂDÎ YANLIŞLIKLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Doç. Dr. Mustafa AYKAÇ[27]

Her ne kadar Kur'an-ı Kerim meal ve tercümeleri dinî konularda etraflı bilgiye ulaşmak için bir kaynak olmasa da bilgilenmenin ilk aşamasında öncelikle başvurulan eserlerdir. Bununla beraber ateizm, deizm ve agnostisizm gibi inkârcı gurupların İslâm'ı eleştirirken kullandıkları argümanlar çoğunlukla Kur'an-ı Kerim meal ver tercüme eserleridir. Uzun açıklamalar içermesi sebebiyle tefsirlerin ve kelâm eserlerinin okunup anlaşılmasındaki zorluk karşısında meallerin özet bilgi içermesi ve özellikle de sanal ortamda kolay erişilebilir olmaları meallerin cazibesini artırmaktadır. Günümüz gençliğinin de gitgide rağbet ettiğini gördüğümüz bu inkârcı gurupların eleştiri odaklarının biri de İslâm dünyasındaki kaderci anlayış ve bu anlayışın meallere yansımalarıdır. İslâm dini en temel söylem olarak insanın imtihan için yaratıldığını söylese ve sık sık insanın hür iradesine vurgu yapsa da meal ve tercümelerde bu hassasiyetin çoğunlukla gösterilmediğini görüyoruz. Bildirimiz kader ve insan iradesi konularıyla bağlantılı olan hidâyet ve dalâlet meselesi etrafında şekillenecektir. Öncelikle hidâyet ve dalâlet meselesi kelâm âlimlerinin bakış açısıyla ortaya konulduktan sonra konu ile ilgili ayetlerin "Allah'ın dilediğini sapıklığa düşürüp, dilediğini de doğru yola eriştireceği" şeklinde tercüme edilmesinin sebep olacağı itikâdî yanlışlık ortaya konacaktır. Mealler arasında bu yanlışı yapanlar belirlenerek, bu suretle istenmeyerek de olsa okuyanın zihninde oluşturulacak cebirci anlayışın İslâm'ın temelini dinamitleyen bir anlayış olduğu vurgulanacaktır. Zira insanın fillerinde hürriyetinin olmaması imtihan anlayışını ortadan kaldıracak, bu durumda Allah'ın peygamber, kitap ve din göndermesi anlamsızlaşacaktır. Bu sebeple konu ile ilgili ayetler insanın fiillerinde muhtar olduğu şeklinde verilmelidir. Böylece inkârcı akımların bir argümanı ellerinden alınmış olacaktır. Meal ve tercümelerdeki bu ve benzeri yanlışlıkların sebebi tek yazarlı mealler için tek kişinin bütün İslâmî disiplinlere hâkim olamayacağı gerçeğidir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim meal ve tercümeleri ilâhiyat alanlarının hepsine mensup akademisyenlerden oluşan bir komisyon tarafından yapılmalıdır. Böylece farklı uzmanlık alanlarına giren ayetlerin ehli tarafından ve en hatasız şekilde tercüme edilmesi sağlanacaktır. Bu noktada meallerinde bu itikâdî yanlışlığa imza atan Diyanet'in bir heyete hazırlattığı tefsirinde aynı ayetleri düzelterek olması gerektiği gibi tercüme etmesi bu teklifin doğruluğuna dair en güzel örnektir.

[27] Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, maykac@kastamonu.edu.tr

Hasan Basri Çantay'ın Meâli ve Meâl Anlayışı

Doç. Dr. Mustafa CORA[28]

Kur'ân tercümesi ve tefsiri hakkında çok önemli ve ciddi çalışmalar yapılmıştır. İslâm literatüründe buna dair pek çok örneğe rastlamak mümkündür. Cumhuriyet döneminde de bunlara yenileri ilave edilmiştir. Bu bağlamda İslâm literatürüne bazı yeni kavramlar da kazandırılmıştır. Bunlardan biri de meâl kavramıdır. Meâl bir dildeki ifadenin/ifadelerin mana ve mefhum olarak başka bir dile tercüme edilmesi olarak ifade edilebilir. Ama daha önceki kullanımı Türkçe'ye özgü bir durum idi. Meâl kavramı aynı zamanda söze veya metne az veya çok bir yorumun katkısı/katılması anlayışını da barındırır. Yeni dönemde Kur'ân'ın tercüme/meâl ve tefsir faaliyetlerinin önceki dönemlere göre oldukça ağırlık kazandığını söylemek mümkündür. Bu husus iki dönem (Osmanlı dönemi ile Cumhuriyet dönemin)in mukayesesi ile kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Kur'ân çevirisi için meâl kavramının mevcut anlamıyla kullanılması ise Cumhuriyetin ilk yıllarına tekabül etmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalardan biri de ''Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm''dir. O, bulunulan dönemdeki şartlar ve ona olan ihtiyaç düşünülerek Hasan Basri Çantay tarafından kaleme alınmış ve yazarının tanınmasında daha ziyade etkili olmuştur. Bu çalışmasının muhteva bakımından oldukça rivayet karışımlı bir yapı arz ettiğini söylemek de yerinde olur. Ayrıca yazarın muayyen dönemlere ait bazı tefsirlerden yararlandığı da görülmektedir. Hasan Basri'nin meâli hakkındaki genel tespitler yanında Tevbe sûresi örnekliğinde onun bazı yönleri ve keyfiyeti ortaya konulmuştur. Bununla Çantay'ın meâlinin daha önce yapılan benzer çalışmalara nazaran oldukça farklı, yapısal olarak orijinallik ve değişiklik arz eden bir üslup ile ortaya konulan bir tercüme/meâl olduğu hususu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meâl, Tefsîr-i tercüme, Çevri üslubu, Mana, Meâl.

[28] Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İslâmi İlimler Fakültesi, mustafa_cora@hotmail.com

Prof. Dr. Mehmet Okuyan ve "Geniş Açıklamalı Kur'an Meal-Tefsir" Adlı Eseri

Doç. Dr. Mustafa KARA[29]

Kur'ân tercüme faaliyetlerinin, sahabe döneminde başladığı bilinmektedir. Nitekim Selmâni Fârisî, hemşehrileri için Fâtiha sûresini Farsça'ya çevirmiştir. Söz konusu çeviri çalışmaları o günden bugüne aralıksız devam etmiştir. Bu kapsamda Türkiye'de de oldukça bereketli bir birikim mevcuttur. Bunlardan birisi de Prof. Dr. Mehmet Okuyan tarafından kaleme alınan Geniş Açıklamalı Kur'an Meâl-Tefsir adlı eserdir. Bu tebliğde "Prof. Dr. Mehmet Okuyan ve 'Geniş Açıklamalı Kur'an Meal-Tefsir' Adlı Eseri" konusu işlenmektedir. Araştırmanın temel problemi, ilk defa Nisan 2022'de yayımlanan bu eser hakkında henüz herhangi bir bilimsel çalışma yapılmamış olmasıdır. Araştırmanın amacı, Okuyan'ın hayatı hakkında bilgi vermek, Geniş Açıklamalı Kur'an Meal-Tefsir adlı eserini kaleme alma gerekçesini irdelemek ve bu eseri şekil yönünden incelemektir. Araştırma, Okuyan'ın hayatı ve Geniş Açıklamalı Kur'an Meal-Tefsir adlı eseri ile sınırlı tutulmaktadır. Araştırma, nitel bilgi toplama yöntemlerinden yazılı doküman incelemesine dayanmaktadır. Bu bağlamda, literatür taramasından elde edilen veriler, tarihsel arka plan da dikkate alınarak incelenmekte ve bütüncül bir bakış açısıyla metin analizine tabi tutularak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada ulaşılan en önemli sonuç şudur: Bu eser, Kur'ân'ı parçacı bir bakış açısıyla okumanın doğuracağı olumsuzlukları bertaraf etme adına kaleme alınmıştır. Bu bağlamda eserde herhangi bir âyet açıklanırken, ilişkili olduğu diğer âyetlere atıfta bulunulmaktadır. Eser bu yönüyle özgün bir nitelik arz etmektedir. Bu tebliğden hareketle şöyle bir öneride bulunulabilir: Kur'ân tercüme ve tefsir faaliyetleri, bütüncül bir bakış açısıyla gerçekleştirilmelidir. Zira parçacı yaklaşımlarla, Kur'ân'dan sağlıklı sonuçlar elde etmek mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerim, Tefsir, Meal, Mütercim, Mehmet Okuyan, Geniş Açıklamalı Kur'an.

[29] Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mustafakara@omu.edu.tr

Kezâlike Morfeminin Anlamlandırılması ve Türkçeye Çeviri Sorunu

Doç. Dr. Mustafa KAYHAN[30]

Kurân, arab lisanıyla indirilmiştir. Kurân'ın anlaşılmasının bazı ilkelerinden söz edilmiştir. Kurân'ın öncelikle arab dili üzerinden anlaşılması gerekmektedir. Bu dilin, fiil isim ve harften ibaret olduğu ifade edilmiştir. Arab lügatının en küçük parçasını edatlar oluşturmuştur. Bu dilde 150'ye yakın bağlaç bulunduğu ve 115'inin Kurân'da kullanıldığı Zerkeşî ve Süyûtî tarafından açıklanmıştır. Morfemlerle ilgili olarak ayetler bağlamında tefsirlerde anlamlandırılması meselesi ve Türkçeye çeviri sorunu özelinde bazı çalışmalar da yapılmıştır. Bu bağlamlar, kendi başlarına bir mana belirtmeyen, ama kullanıldıkları yerin öncesi ve sonrasıyla bir anlam ilişkisi içine girdikleri dilbilimciler, nahiv uleması ve sarf bilginlerinde net olarak izah edilmiştir. Tefsirlerde ve meallerde kezalike bağlacına gerekli itinanın gösterilip gösterilmediği bu bildiride açıklanmıştır. Kurân'da çeşitli bağlamlarda 126 defa geçen kezalike morfeminin tefsirler bazında anlamlandırılması ve meallerde bağlamında çevrilmesi, bu bildirinin konusu ve problemi olmuştur. Bağlacın değişik düzlemlerdeki kullanımlarından her biri, hem tefsirlerden hem de meal yapıtlarından ince detaylarıyla tetkik edilmiştir. Morfemle ilgili kullanımların 1/5'i incelenmiştir. Bu örneklemelerin, diğerleri için hem bir fikir verebileceği hem de ele alınmayanlar hakkında bir değer yargısına varılabileceği kanaati hasıl olmuştur. Hz. Nebinin vahyin en küçük parçasını ıskalamadan ümmetine tebliğ etme hassasiyetini, ne yazık ki eski veya yeni müfessirlerde görülemediği anlaşılmıştır. Geçtiği her ayette kezalike morfemini anlamlandıran müfessirler de olmuştur. Tefsirlerdeki bu dilsel sorunun, aynıyla meallerde sürdürüldüğü görülmüştür. Zira bazı mütercimler, edatı tercümelerinde ya hiç görmemiş veya hiç dikkate bile almamıştır. Her geçtiği yerde kezalike morfemini anlamlandırmak ve Türkçeye çevirmek için üstün gayret gösteren meal sahiplerine de temas edilmiştir. Bu bağlamda ayetlerin meallendirilmesinde ve Türkçeye çeviri meselesinde morfemlerin ciddi bir ağırlığının olduğu, meallerle ilgili telifler üzerinden gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kurân, Edat, Kezâlike, Tefsir, Anlamlandırma, Meal, Çeviri.

[30] Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, m61kayhan@hotmail.com

Meallere Yansıtılması Bağlamında Kıraat Farklılıkları ve Vakf İşaretleri

Doç. Dr. Recep KOYUNCU[31]

Kur'an yüce Rabbimizin ifadesiyle; insanlığı, cehaletin, sıradanlığın karanlığından, imanın, farkındalığın ve ferasetin aydınlığına çıkarmak için gönderilmiş bir kitaptır. Kur'an, insanlığın rehberi, ışığı, yol göstericisi, hidayet kaynağı bir kitaptır. Kur'an'ın anlaşılması için gösterilen çabalar ve bu meyanda yapılan çalışmalar vahyin nüzülünden günümüze dek devam edegelmiştir. Bu bağlamda günümüzde Kur'an ayetlerinin Türkçe konuşan halk tarafından daha iyi anlaşılması hususunda yapılan çalışmaların önemi izahtan varestedir. Kur'an ayetlerinin anlaşılması noktasında önemli role sahip alanlardan biri kıraat ilmidir. Kıraat ilmi, ayetlerdeki kelimelerin okunuş keyfiyetlerini ve bunlara dair ihtilafları nakledenlere isnat etmek suretiyle inceleyen ilimdir. Kıraat ilminin birçok faydası bulunmaktadır; kıraatların sahih ve mütevatir olanlarının tespit edilmesi, Kur'an metninin indirildiği şekilde nesilden nesile intikal edilerek kıyamete dek muhafaza edilmesinin yanında Kur'an'ın i'câz ve belağî yönünün muhatap kitleye iletilmesi şeklinde söz konusu faydalardandır. Bunların yanında kıraat ihtilaflarının anlam çeşitliliği ve zenginliğine bağlı olarak Kur'an'ın anlaşılmasında (Tefsir) önemli bir rolü üstlendiğini de söylemek gerekir. Bu çalışma bir taraftan kıraate dair ihtilaflardan özellikle manaya etki eden ferşî farklılıklar ile noktalama işaretleri mesabesinde olan vakf çeşitlerinin Türkçe meallere yansıtılmasının imkân ve keyfiyeti ile gerekliliği ve etkisine dair hususlar üzerine olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an Meali, kıraat farklılıkları, tefsir, vakf çeşitleri, noktalama işaretleri.

[31] Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, rkoyuncu1@gmail.com

Birtakım Meâllerin Meâl-Tefsirler Formuna Dönüşmesindeki Muhtemel Etkenler (Feyzü'l-Furkân Tefsirli Kur'ân-ı Kerîm Meâl Örneği)

Doç. Dr. Yakup BIYIKOĞLU[32]

İslâmî ilimlere dair kaynaklara bakıldığında meâl; "naslardaki bir lafza taşıdığı muhtemel mânalardan birini yüklemek, kapalılığı gidermek" anlamına gelir. Son döneme bakıldığında Hasan Basrî Çantay Kur'ân'ın anlamına binaen tercüme yerine ilk olarak meâl lafzı kullanılmaya başlayanlardan biridir. Sonraları harfî/literal tercümenin imkân zorluğu nedeniyle manayı birden çok muhtemel anlamlardan birine hamledebilmek için tercüme yerine meâl tercih edilmiştir. Ancak birtakım meâllerde zamanla çeşitli etkenler vesilesiyle tefsirî meâl şekline dönüşüm görülmeye başlamıştır. Bu hususun muhtemel nedenleri: Ayetlerde bir kelimenin ifade ettiği anlamın çok olması ve bütünü görme adına parantez içinde bu anlamların verilmesine ihtiyaç duyulması; zamirlerin merciinin tespitine dair izahların verilmesi; ayetlerde mananın vuzuha kavuşması için sebeb-i nüzul bilgisini ve ihtiva olunan manayı bulabilmek için fıkhî, itikadî, tarihî açıklamaların takdim edilmesi; kıraat farklılıklarının manaya tesirine işaret edilmesi; ilgili yerlerde muharref olan Tevrat ve İncil'de bulunan yanlış inanışlara yer verilmesi ve son olarak da ayetler arasındaki insicama da dikkat çekilmesi şeklinde sıralanabilir. Sonuç olarak belirtilecek olursa bütün bu hususlar, "Feyzü'l-Furkân" tefsirli meâl özelinde örneklerle gözler önüne serilecektir. Böylece meâl tefsirin zorunlu oluşu ve imkânı hususu görülmüş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Tercüme, Meâl, Tefsir, Feyzü'l-Furkân

[32] Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, ybiyikoglu@nku.edu.tr

Kur'ân'ın Nüzûl Ortamını Bilmenin Meallere Yansıma(ma)sı

Doç. Dr. Zeki TAN[33]

Kur'ân-ı Kerim'in ilk indiği Hicaz coğrafyasında hâkim inanç şirkti. Şirk; kâinatı yaratan ve idare eden yüce varlık olan Allah'ın ulûhiyetine ve rububiyetine şerik/ortak tanımadır. Müşrikler Allah'ı inkâr etmiyorlar. Uluhiyyetin tapındıkları putlara değil Allah'a ait olduğunu biliyor, fakat kendilerini doğrudan Allah'a ibadet etmeye layık görmedikleri, O'na karşı gereğince kulluk yapamadıkları için Allah'a yakınlaşıp şefaatte bulunacaklarını umarak putlara tapmayı adet edinmişlerdi. İslam öncesi Mekke toplumunun inanç panoramasını Kur'ân "Onların ekserisi, şirk koşmaksızın Allah'a iman etmezler" (12/106) şeklinde anlatır. Cahiliye kelimesinin kolektif Müslüman tasavvurunda anlamı tamamen olumsuzdur. Hâlbuki Mekke toplumu modern dönemde anlatıldığı kadar topyekûn "mezmum" ve "inançsız" bir toplum değildir. Müşriklerin bilgi dünyasında dezenformasyon/bilginin çarpıtılması olmakla beraber, Allah, Peygamber, kitap, melek, kader ve kısmen de ahiret inancı var. Hatta formel/şekli de olsa, müşrikler namaz kılar, oruç tutar, Ka'beyi tavaf eder, kurban gibi ritüeli yerine getirip Allah adına yemin ederler. Bu ibadetler Mekke toplumu tarafından biliniyordu ki kendilerine emredildiğinde kimse "itiraz" etmemiştir. Ve Kur'ân hiç bilinmeyen duyulmayan hususlar üzerinden ziyade "tanınmaz" hale getirilip kaybolmaya yüz tutmuş hakikatleri keşfettirir. Bir de form olarak yapılan ibadetlere "derinlik" katar. Kur'an-ı Kerim nazil olduğu toplumun bazı ibadet ve adetlerini ibka/tasvip etmiş, bazılarını restore etmiş, bazılarını da yürürlükten kaldırmıştır. Bazı muamelat ve ukubatta İslam öncesi Arap toplumundaki uygulamalarla Kur'an ve Sünnet'te vazedilen hükümler arasındaki benzerlik, hatta kimi konularda "şekli aynîlik" mevcuttur. Fakat şekil olarak aynilik olsa bile "mahiyet" ve "manevi derinlik" itibariyle farklıdır. Kur'ân cahiliyeyi değiştirirken "hikmetle" dönüştürür. Cahiliyeyi anlamak tarihi süreçte nüksedecek olan benzer inançları anlama ve "iyileştirme" (Bakara, 2/10) imkânı sağlar. "Müşrik zihniyeti" ne kadar sağlıklı "berraklaştırılıp" deşifre edilirse ilahî metnin arka planı o kadar netleşir. Kur'ân ilk hitap kitlesinin fikir ve zihin dünyasında değişim ve dönüşüm gerçekleştirirken, muhatabını imhaya değil ihya ve inşaya/iyileştirmeye yönelik bir strateji üzerinden Allah merkezli bir dil kullanır. Kur'ân gibi bir kitaba muhatap olmak (kılınmak) bile başlı başına ileri bir seviyenin ürünüdür.

Anahtar Kelimeler: Cahiliye, Meal, şirk, Mekke, Arabistan

[33] Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, zekitan64@windowslive.com

Nüzul Bilgilerinin Göz Ardı Edilmesinin Yol Açtığı Meal Problemleri -Âl-i İmrân Sûresinin 1-9. Ayetleri Örneği-

Doç. Dr. Zeynel Abidin AYDIN[34]

Kur'an-ı Kerim'in Arapça'dan başka bir dile hatasız aktarılabilmesi için öncelikle doğru anlaşılması gerekmektedir. Doğru anlaşılabilmesi için de başta ulûmu'l-Kur'an olmak üzere tefsir usulünün iyi bilinmesi zorunludur. Bu çerçevede ulumu'l-Kur'an içerisinde yer alan sebeb-i nüzul bilgisinin önemli bir yer işgal ettiği yadsınamaz bir gerçektir. Ayetlerin nüzul sebepleri bilinmediğinde ya da bilindiği halde çeviri yapılırken göz önünde bulundurulmadığında Kur'an'ın vermek istediği mesajın doğru aktarılamayacağı aşikardır. Bu çerçevede Âl-i İmrân sûresinin ilk sayfasının meâline ülkemizde yapılan çeviriler üzerinden bakıldığında bu nokta dikkatlerden kaçmayacaktır. Ülkemizdeki meâllerin çoğunluğunda Âl-i İmrân sûresindeki âyetlere genel ifadelerle anlamlar verildiği, konunun nüzul bilgileri ile ilişkilendirilmediği görülecektir. Mesela sûrede konuya giriş yapılırken Yüce Allah'ın tek tanrı olmasına vurgu yapılmasının yanı sıra neden hay ve kayyum oluşuna dikkat çekildiği gereği gibi anlaşılamayacaktır. Aynı şekilde devamında Tevrat'tan, İncil'den ve Kur'an'ın bu kitapları tasdik edişinden bahsedilmesi; Allah'ın ayetlerini inkâr edenlerin şiddetli cezalara çarptırılacağının dile getirilmesi, yerde-göklerde hiçbir şeyin Allah'a gizli kalamayacağı ve insanın ana rahminde yaratıldığı gibi hususlar da havada kalacaktır. Halbuki bütün bunlar konunun nüzul sebebi olarak pekçok tefsirde nakledilen Necran Hıristiyan heyetinin Hz. İsa'nın tanrılığı konusunda Hz. Muhammed ile yapmış olduğu tartışmalar bağlamında anlaşıldığında Kur'an'ın vermek istediği mesaj daha doğru anlaşılmış ve aktarılmış olacaktır. Bu durumda mesela "Sizi rahimlerde şekillendiren O'dur." âyeti genel bir muhteva ile değil de "İsa sizin düşündüğünüz gibi tanrı olamaz, zira o da diğer insanlar gibi ana rahminde yaratılmış bir beşerdir" muhtevasıyla çeviriye yansıtılacak ve mana da daha belirginleşecektir. Netice itibariyle sebeb-i nüzul bilgileri dikkate alınmadan yapılan çevirilerin, söz konusu ayetlerde anlatılan konudan ziyade genel anlamda bir manayı yansıttığı ve Kur'an'ın vermek istediği mesajı tam olarak aksettiremediği görülecektir. Bundan dolayı Kur'an'ı Arapça'dan başka bir dile aktarırken, sebeb-i nüzulüne dair nakledilmiş sahih bilgiler varsa muhakkak bunlar göz önünde bulundurulmalıdır. Şayet nüzul bilgisi yoksa bu durumda Kur'an'ın nazil olduğu toplumun tarihine dair araştırmalar yapılarak ayetlerin doğru anlaşılması için çaba sarf edilmelidir. Bu sayede insanlığa rehber olma iddiasındaki Kur'an'ın muhatapları tarafından daha doğru anlaşılmasına katkı sunulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Meâl, Âl-i İmrân Sûresi, Sebeb-i Nüzul.

[34] Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, aydinzeynelabidin@gmail.com

Hadislerin Anlamlarına Yön Verdiği Âyet Mealleri

Dr. Öğr. Üyesi Abdulalim DEMİR[35]

Allah'ın ilahi mesajını insanlara iletmek üzere vazifelendirilen diğer peygamberler gibi Hz. Muhammed'in de tebliğin yanı sıra tebyin görevi bulunmaktadır. Onun bu görevine Bakara 2/151, Nisa 4/59 ve Nahl 16/44 başta olmak üzere birçok âyet temas etmektedir. Aynı zamanda Hz. Peygamber de birçok hadisinde ve Veda Haccı'nda ümmetine Kur'ân ve sünnete sımsıkı sarılmayı tavsiye etmektedir. Hz. Peygamber'in hadisleri/sünneti olmadan doğru ibadet edilemeyeceği gibi dinin de doğru yaşanması mümkün değildir. Bu doğrultuda hadis, âyetlerin doğru anlaşılması için tefsire yardımcı olduğu gibi Kur'ân meallerine de âyetlerin doğru bir şekilde çevrilmesine katkı sunmaktadır. Bu bildiride âyetlerin zahirinden anlaşılmayan ancak hadise müracaat edilmek suretiyle anlam verilebilecek bazı âyetler üzerinden belli başlı Kur'ân mealleri incelenecektir. Onların âyetlere meal verirken hadisleri dikkate alıp almadıkları tespit edilecek ve hadisler ışığında örnek âyetlerin doğru meali verilecektir. Böylelikle meallerde de Kur'ân ve sünnet bütünlüğün aranması gerektiği tezi savunulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Sünnet, Hadis, Tefsir, Meal.

[35] MAUN İslami İlimler Fakültesi, abdulalim.demir@alparslan.edu.tr

Bâ Harfi Cerrinin Zaid Olarak Kullanımı Ve Bazı Meallere Yansıması

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BİLİN[36]

Arap dilinde harfi cerlerden olan bâ harfi, pek çok işlevi bulunmasının yanı sıra zaid olarak da kullanılabilmektedir. Bu tebliğde bâ harfinin zaid olarak kullanımı ve bazı Kur'an meallerine yansıması ele alınacaktır. Bu amaçla ilk önce bâ harfinin kullanımları kısaca aktarılacak daha sonra bu harfin zaid olarak kullanımları, şartları ve kuralları ortaya konulacaktır. Burada temel nahiv kitapları esas alınarak nahiv âlimlerinin bu konu hakkındaki görüşleri tespit edilecektir. Bu bağlamda harfin zaid olmasının anlamı, manaya etkisi ve gramer açısından kullanıldığı yerler tespit edilecektir. Daha sonra Kurân'da zaid harflerin bulunması hakkında yapılan tartışmalara kısaca değinilecektir. Ardından bâ harfi cerrinin kurandaki kullanımlarına kısaca temas edilecek ve zaid olarak kullanılan bâ harfi cerrinin Kurân'da mevcut olup olmadığı incelenecektir. Bu çerçevede tartışmalı bazı ayetler tespit edilecektir. Bu ayetlerde bâ harfinin zaid kullanımının manaya etkisi ve bu durumun meallere nasıl yansıdığı incelenecektir. Bu bağlamda dilci müfessirlerin yaptığı yorumlar değerlendirilecek ve bu yorumların meallere yansıması da gözden geçirilecektir. Bu çalışmada meallerin sayısının fazlalığından dolayı Hasan Basri Çantay, Melik Fehd Mushaf-ı Şerif Basım Kurumu, Salih Akdemir, Diyanet işleri Başkanlığı ve Muhammed Esed tarafından hazırlanan belli başlı mealler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler Arap dili, Edatlar, Harf-i Cer, Zaid, Kurân, Meâl,

[36] Bitlis Eren Üniversitesi, abdullahbilinn@gmail.com.

Kuzey Afrika Tarihinde Kur'an'ın Berberi (Amaziğ) Dillerine Çevirisi

Dr. Öğretim Üyesi Ahmet İĞDİ[37]

Türkçede yaygın kullanımı ile Berberiler yada kendi tanımlarına göre Amaziğ hakları, Mısır'ın Sîve bölgesinden batıda Atlas Okyanusu'na kadar uzan geniş bölgede yaşayan yerli toplulukları tanımlar. Bu topluluklar, Berberice (Amaziğ) denilen dil grubunun Şilha, Kabail, Rîf, Nefûse ve Mizâb gibi değişik lehçelerini kullanmışlardır. Miladi 7. Yüyılın ortalarından itibaren İslam'ı benimseyen Berberi topluluklar, aynı zamanda dini metinlerin kendi dilleri ile ifade edilmesini de istemişlerdir. Bu meyanda ilki miladi 745 yılında olmak üzere bir Kur'an çeviri girişimi olduğu iddia edilmektedir. Bergavâta fırkası liderlerinden Salih b. Tarîf'e nispet edilen kutsal kitabın da aslında Kur'an'ın Berberice'ye çevirisi olduğu ve 8. Yüzyılda ikinci bir çeviri çalışmasından bahsedilebilir. Muvahhid Devleti'nin kurucusu İbn Tûmert de özellikle halka yönelik yazdığı mektuplarda ayetleri Berberice'ye çevirmiş, hutbeleri de Berberice okumuştur. İbâzî Mezhebini benimsemiş Kuzey Afrikalı topluluklar, nadiren de olsa Berberice metinler yazmış bazen de Arapça metinler içerisinde Berberice cümle ve kelimeler kullanışlardır. Berberi İbâzîler Kur'an'ı tercüme girişiminde bulunmamış olsa da Allah lafzının tercümesi ile kullanılıp kullanılamayacağı noktasında çeşitli tartışmalar yürütmüştür. Berbericenin Fas lehçelerini esas alan Cuhâdî Hüseyin Bâ'amrânî'nin Kur'an çevirisi 2003 yılında Cezayir lehçelerini esas alan Sî Hac Mühanned et-Tayyib'in çevirisi ise 2019 yılında yayınlanmıştır. Bu çalışma Kur'an'ın Berberice'de çeviri serüvenini ele almayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, çeviri, Kuzey Afrika, Berberice

[37] MAUN İslami İlimler Fakültesi, a.igdi@alparslan.edu.tr

Zamirlerin Mercii Konusundaki İhtilafın Meallere Yansıması (Bakara 2/146 ve Vâkı'a 96/79 Ayetleri Örnekliğinde)

Dr. Öğretim Üyesi Aykut KAYA[38]

Kur'ân-ı Kerîm'in farklı yorumlanmasındaki amillerden biri de zamirlerin mercii konusundaki müfessirlerin farklı tercihlerinin olmasıdır. Bu durum, bazen anlam zenginliği oluşturmakla birlikte bazen de ayetin konusuna göre ciddi ihtilaflar ve sonuçlar doğurmaktadır. Müfessirler, Bakara 146. ayetindeki zamirin ihtilafına bağlı olarak Ehl-i kitabın kendi çocukları gibi tanıdıklarının ne olduğu hususunda farklı yorumlar yapmışlardır. Aynı şekilde müfessirlerin ihtilafa düştükleri ayetlerden biri de Vâkı'a 96/79. ayetinde zamirin merciine göre farklı fikhî sonuçlara ulaşmalarıdır. Geniş açıklama gerektiren bu konuların meallerde kısa dipnotlar ve parantez arası açıklamalar ile yansıtıldığı gözlenmektedir. Bu konuların meallerde ne düzeyde ve hangi tercihler yapılarak yansıtıldığının değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma, bu ayetler çerçevesinde klasik tefsir literatüründe tartışılan konuların meallerde ne derecede yer aldığı, meal yazarlarının tercihleri ve bu tercihlere yön veren amiller konularına ele almaktadır. Çalışmanın kapsamı, farklı görüşleri temsil eden mealler örnekliğinde gerçekleşecektir.

Anahtar Kelimeler Tefsir, Meal, Zamirlerin Merciî, Bakara Sûresi, Vâkı'a Sûresi.

[38] Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, yakupsami@gmail.com

Meallerdeki Zamirlerin Mercii Probleminin Analitik İncelenmesi

Dr. Öğr. Üyesi Cengiz GÜNEŞ[39]

Zamirlerin Arap dilinde önemli bir yeri vardır. Zamirler ve onunla ilgili kurallar yeterince bilinmediğinde yanlış anlam verilmesi kaçınılmaz olur. Zamirlerle ilgili en önemli husus, zamirin mercii, yani kime veya neye ait olduğunun doğru tespit edilmesidir. Bu tespit, siyâk/sibâk, cinsiyet ve sayı uyumu gibi özellikler dikkate alınarak yapılır. Bu tebliğde, zamirlerin merciinin meallere doğru yansıtılmasının önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda birçok mealde, bir kısım zamirlerin merciinin isabetli bir şekilde tevcih edilmediği tespit edilmiştir. Mesela, Bakara sûresi 146. ayetteki (يَعْرِفُونَهُ) kelimesindeki (هُ) hû zamirinin merci örnek olarak verilebilir. İlk dönem tefsirlerinde -Taberî (ö. 310/922) dâhil- zamir kıblenin değiştirilmesi olayına irca edilirken, daha sonraki dönem tefsirlerinden Maturîdî (ö. 333/944) ile zamirin Hz. Peygamber'e de gönderilmeye başlandığına şahit olunmaktadır. Ayetlerin bağlamı da göz önüne alındığında ilgili bölümün tamamen kıblenin tahvilinden söz ettiği görülecektir. Hal böyle olunca zamirin, bağlama da uygun olarak kıblenin tahvili olayına gönderilmesinin isabetli olduğunu söyleyebiliriz. Oysa meallere bakıldığında, söz konusu zamiri açıklayan parantezin içine alakalı-alakasız değişik ifadeler yazılarak izah edildiği müşahede edilmiştir. Bunlar; Kur'an, Resulüllah, Mescid-i Haram, Kâbe ve dayandığı geçmişi, tahvil-i kıble'dir. Bazı meallerde de parantez tamamen kaldırılarak zamir yerine açık bir şekilde yalnızca "Muhammed" ismi yazılmıştır. Bazılarında ise kıble kelimesine hiç yer verilmemiştir. Sonuçta, bu ve buna benzer birçok zamirin merciinin doğru tespit edilememesi sebebiyle ayet meallerinin anlaşılamama sorunları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada meallerdeki söz konusu problemlerin giderilmesi ve en doğru anlamın yakalanabilmesi için, ilk dönem tefsir kaynaklarına inilerek tespitler yapılmış, elliye yakın, özellikle de son günlerde çok tartışılan meallerden seçilen örnekler kıyaslanmış, doğru anlam verenler ile isabetsiz tercih yapanlar mukayeseli bir şekilde takdim edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ayet, Zamir, Mercii, Bağlam, Meal, Sorun.

[39] Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, cengizgunes@nevsehir.edu.tr

İngilizce Kur'an Tercümelerinde Kur'an'ın Ana Kavramlarının Çevirileri Üzerine Bir İnceleme

Dr. Öğr. Üyesi Ersin KABAKCI[40]

Kur'an, nüzul döneminden itibaren farklı dillere tercüme edilmeye başlamıştır. Günümüzde çok sayıda dile tercüme edilen Kur'an'ın İngilizce tercümelerinin sayısı yüz ellinin üzerindedir. Bildirinin amacı, Kur'an'ın ana kavramlarının meallere doğru taşınmasının öneminden hareketle öne çıkan İngilizce Kur'an tercümelerinde kavramların hedef dile nasıl taşındığı sorusunun cevabını aramaktadır. İlgili literatürde farklı teolojik ve ideolojik temayüllere sahip Müslüman ve gayrimüslim mütercimler üzerinden bir sorgulama yapılarak, Kur'an'ın ana kavramlarının İngilizceye taşınmasında ne tür farklılıklar ortaya çıktığı ve bu farklılıkların ne ifade ettiği sorularının yanıtı aranmaktadır. Bildiride gayrimüslim literatür içinden 1734 yılında Arapça aslından İngilizceye yapılan ilk Kur'an tercümesi olan George Sale'in The Koran'ı, Richard Bell'in (ö. 1952) The Qur'an'ı (1937) ve Arthur John Arberry'nin (1969) The Koran Interpreted'ı (1955) incelenmektedir. Müslümanlar tarafından yapılan tercümeler içinde ise Kadıyani ekolden Mevlana Muhammed Ali'nin (1951) The Holy Qur'an'ı, mealinde modernist unsurlar bulunduğu yönündeki iddialar nedeniyle eleştirilen Muhammed Esed'in The Message of the Qur'an'ı ve günümüz Kur'an araştırmalarının önde gelen isimlerinden Muhammad Abdel Haleem'in The Qur'an'ı analiz edilmektedir. Adı geçen çalışmalarda cihad/kıtal, tevhid, şirk, küfr, takva, hidayet, dalalet, sabır, salat, dua, tuğyan, hikmet, maruf, münker, şefaat, muhkem ve müteşabih kavramlarının hedef dilde nasıl karşılandığı mukayeseli olarak analiz edilmektedir. Araştırma neticesinde bazı kavramların literal olarak çevrilmesinin anlamı yansıtmada eksik kaldığı gözlenmektedir. Bazı kavramların dilsel tahliller yoluyla alternatif manalar verilerek tercümelere taşındığı ancak bu durumun zaman zaman kavramların nüzul vasatındaki anlamını göz ardı eden bir mahiyet arz ettiği fark edilmektedir. Bazı tercümelerde ise şirk ve küfr gibi birbirinden farklı bazı kavramların içeriklerinin yeteri kadar belirginleştirilemediği dikkat çeken bulgular arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an Mealleri, İngilizce Kur'an Tercümeleri, Oryantalist Kur'an Tercümeleri, Kur'an'ın Ana Kavramları.

[40] Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ersinkabakci@hitit.edu.tr

Kur'an Meallerinde Allah'ın Kullandığı Nakil İfadelere Yaklaşım

Dr. Öğretim Üyesi Eşref İNAN[41]

Kur'an, ilahi bir kelam olduğundan çok yönüyle değerlendirilecek boyuttadır. Kur'an meallerinde önemli bir konu nakil meselesidir. Yüce Allah bazen peygamberlere, müşriklere, Müslümanlara, İblis ve kâfirlere ait ifadeleri nakletmektedir. Gerek peygamberler dönemi olan konuşmalar ve gerekse ilk insana kadar olan tarihi olaylar Kur'an'da sıklıkla anlatılmaktadır. Bunlar Allah tarafında nakledince ayet sureti almaktadır. Kişilerin ifadeleri, itirazları Yüce Allah bu olayları rivayet ederek farklı bir kullanıma gidilmiştir. Dolayısıyla Kur'an meallerine bu noktalara dipnot düşülmediğinde ciddi anlam kaymalarına sebep olabilmektedir. Örneğin Kur'an'da Mısır azizinin kadınlar için 'kadınların tuzaklarının büyük olduğu' tarzında ifadesi geçmektedir. Ya da Hz. Musa ve Harun gibi peygamberlerin arasındaki konuşmalar, Ashab-ı kehf, bahçe sahipleri diyaloglarına rastlamaktayız. Bu tarz diyaloglar genel bir anlam gibi alınıp hükme dönüştürüldüğünde anlam kargaşası olabilmektedir. Kur'an meallerini yazanlar olaya hâkim olmaları gerekir. Birden fazla anlama kapı araladığında bu yerler dip notlarla desteklenmelidir. Kur'an dilinin özellikler de göz önünde bulundurularak söylenen ifadenin atmosferinden haberdar olarak açıklamalara gidilmelidir. Allah'ın zamanlar üstü kelamını dar bir çerçeveye düşürme hatalarından sakınılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an Mealleri, dil, ayet, rivayet, belagat.

[41] Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, einan@bingol.edu.tr

Skopos Kuramına Göre Endonezce Meal Çalışmalarının Modellerini ve Çeviri Stratejilerini Belirleyen Hedefler: Tafsir Inspirasi Örneği

Dr. Öğr. Üyesi, Eyyüp TUNCER[42]

Geçmişe nispeten 20. yüzyılın başlarından itibaren meal çalışmalarının giderek yükselen bir trende sahip olduğunu gözlemliyoruz. Buna bağlı olarak meal çalışmaları tefsir araştırmacılarının gündemini yoğun bir şekilde işgal etmeye başlamış ve teorik olarak ideal bir meal çalışmasının hangi çeviri stratejilerine göre yapılması gerektiği meselesi üzerinde farklı öneriler sunulmuştur. Ancak çeviri öncesi tasarıların/yargıların meal çalışmaları üzerindeki belirleyici etkisi çoğu zaman ihmal edilmektedir. Meal çalışmalarında 'yöntemsizlik' başlığı altında bir eleştiri yapılacaksa bunun çalışmanın henüz vücuda gelmediği safhalardan başlatılması gerektiğini ifade edebiliriz. Nitekim skopos kuramına göre "Her eylemin amacı vardır; çeviri de bir eylemse onun da bir amacı olmalıdır." Buna göre farklı amaçlar doğrultusunda hedef dile aktarılan tek bir kaynak metinde farklı yöntemlerin izlenmesi mümkündür. 20. yüzyılın başlarında "Kur'an'a Dönüş" sloganına bağlı olarak ciddi bir canlılık kazanan Endonezce meal literatürüne kayda değer eserler kazandırılmıştır. Endonezce meal çalışmalarının çeviri stratejilerini belirlemede etkin olan unsurların başında ise çevirmenin ve bazen de işverenin belirlediği hedef/ler gelmektedir. Vermeer'in "Hedef metni/translatumu belirleyen, çevirinin hedefidir/skoposudur" düşüncesinin Endonezce mealler için tahakkuk ettiğini görmekteyiz. Modern Endonezce meal çalışmalarının öncüsü kabul edilen Mahmut Yunus'tan sonra birçok meal çalışması hedeflerin/amaçların farklılığına göre çeşitlilik arz etmiştir. Farklı hedefler aslında farklı metotların, farklı çeviri stratejilerin, farklı modellerin benimsenmesinde bariz bir tesire sahip olagelmiştir. Son dönemlerde Endonezya'da Muhammediyye Cemiyeti'nin et-Tenvîr adlı iddialı çalışmasını da aşarak Endonezce meal çalışmaları içerisinde ilk sırada yer almayı planlayan bir başka iddialı çalışma ise Tafsir Inspirasi'dir. Bu çalışmada skopos kuramı çerçevesinde başta Tafsir Inspirasi başta olmak üzere Endonezce meal çalışmalarının telifinde etkili olan hedeflerin çevirinin modeline, stratejisine vs. dair etki alanı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Endonezce Mealler, Çeviri Stratejileri, Tafsir Inspirasi

[42] Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi (GİBTÜ), kuranhadimi90@hotmail.com

Kur’an’ın Doğru Anlaşılması Bakımından Furûku’l Lügaviyye

Dr. Öğr. Üyesi Faima İSRAFİLOVA[43]

Dilsel bir metin olan Kur'an-ı Kerim'i anlamak için öncelikle onun dilini ve o dilde ifade edilen kelimeyi anlamak gerekir. Burada Kuran dilini bilmekten kastımız, sadece Arapça bilmek değil, aynı zamanda onu ilmi olarak da incelenmesi gerektiğidir. Nitekim Kur’an mealini yazarken dilbilim ilke ve kurallarına uyması da meşruiyetinin en önemli dayanaklarından biridir. Başka bir ifade ile söylemek gerekirse doğru ve nesnel bir anlamadan söz edilmek isteniyorsa anlamı belirleyen unsur metin ya da metnin dili olmalıdır. Ancak bu durumda anlamın nesneye (metne) dayandığı ölçüde onun nesnelliğinden (objektifliğinden) söz edilebilir. Bu nedenle Kur'an'ın doğru anlaşılması açısından dilbilimin alt dalları olan nahiv, semantik, eş anlamlılık, furûk, çok anlamlılık ve ezdâd gibi dilbilimin unsurları dikkate alınması gerektiğini düşünüyoruz. Bildirimizin de konusu olan Furûku’l Lügaviyye Kur'an'daki kelimeler arasındaki farklılıkların ortaya konulması, ilahi iradenin anlaşılması veya yanlış anlaşılmalara mahal vermemesi açısından önem arz etmektedir. Nitekim garip, müşkil, mübhem, icaz, üslub, müteşabih ve çokanlamlılık nasıl ki dil ile ilgili birer Kur’an’î olguysa, aynı şekilde furûk ta Kur’an’ın bir olgusudur. Zira Kur’an furûku aynı icaz olgusunda olan “Her makama göre söz vardır” ifadesinin bir gereği olarak, her bir kelimeden cümleye ve hatta pasaja kadar metin siyak ve sibakına uygun olarak kontekste yerleştirmektedir. Kur’an-ı Kerim’in meal ve tefsir çalışmalarına baktığımızda lafızlar bazen mana değişimine uğradığını, bazen de mananın değişmeden Arapçada kullanıldığı şekilde aktarıldığını görüyoruz. Bu durum zaman zaman kolaylık sağladığı şeklinde algılansa da Kur’an-ı Kerim’in çevirisi konusunda bazı dezavantajları ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı çalışmamızda Kur’an’da geçen farklı anlam taşıyan kelimelerin rastgele değil de çeşitli bağlamlar çerçevesinde kullanıldığına dair tespitlerimizi ve anlam alanlarını örnekler çerçevesinde ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur’an, Meal, Çeviri, Furûk

[43] Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, faimai@erzincan.edu.tr

Ömer Nasuhi Bilmen'in, Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsiri İsimli Eserinde Müşkil Âyetleri Meal Yöntemi -Âhiretle İlgili Âyetler Özelinde-

Dr. Öğretim Üyesi Fatih ÖZAKTAN[44]

Osmanlı'nın son dönemini görmüş ve Cumhuriyet döneminde devlet kademesinde önemli görevlerde bulunmuş, mümtaz şahsiyetlerden biri olan Ömer Nasuhi Bilmen (1883-1971), daha çok fıkhî yönü ile ön plana çıkmış ve Büyük İslâm İlmihali ile tanınmıştır. Bununla birlikte tefsir, fıkıh, hadis, kelam, akâid, ahlâk, felsefe, dil ve edebiyat alanlarında eserler kaleme almış büyük bir âlimdir. Özellikle belirtmek gerekir ki, Bilmen'in tefsirle ilgili sekiz ciltlik Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri isimli eseri, yaşamış olduğu dönemde tefsir alanında büyük bir boşluğu doldurmuştur. Bilmen'in söz konusu tefsiri hakkında tez, bildiri ve makale türünde yapılmış çalışmalar olmakla birlikte araştırmamıza göre Bilmen'in ulûmu'l-Kur'ân'ın önemli konularından biri olan müşkilü'l Kur'ân anlayışı ve müşkil âyetleri meal yöntemi ile ilgili müstakil bir çalışma yapılmamış, yapılan çalışmalarda da onun bu yönü ele alınmamıştır. Kur'ân'da yer alan tüm müşkil âyetleri ve çevirisini bildiri boyutundaki bir çalışmada ele almak mümkün olmadığı için bu çalışma, Bilmen'in âhiretle ilgili âyetlerde zâhiren çelişkili görülen müşkil ifadelerin te'lifinde izlediği yolu ve müşkil âyetlere nasıl anlam verdiğini incelemekle sınırlandırılmıştır. Bu bağlamada öncelikle müşkilü'l-Kur'ân kavramının lügat ve ıstılâhî anlamları incelenmiş, akabinde âhiretle ilgili konu kapsamına giren; cehennem azabının ebedî olup olmayacağı, tüm insanların cehenneme girip girmeyeceği ve insanların sorgulanıp sorgulanmayacağı konuları hakkında Bilmen'in müşkil gözüken âyetleri hangi te'lif yollarıyla çözüme kavuşturduğu ve bunu mealine nasıl yansıttığı araştırılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde Bilmen'in müşkil âyetlerin mealinde harfî/literal tercümeyi tercih ettiği görülmektedir. Bu da âyette kastedilen anlamın doğru bir şekilde ifade edilmesi noktasında yetersiz kalmıştır. Özellikle müşkil âyetlerin mealinde tefsîri tercüme tekniğinin tercih edilmesi, âyetteki maksûdun doğru bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsiri, Müşkil Âyetler, Meal.

[44] Afyon Kocatepe Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, fatihozaktan@hotmail.com

“E lestü birabbiküm, Kâlû Belâ”, Nerede, Ne Zaman ve Nasıl?

Dr.Öğr.Üyesi Hasan ERYILMAZ[45]

Kutsal Kitabımız Kur’ân’ı Kerim’de, muhtevası üzerinde ittifak edilememiş ve farklı şekillerde yorumlanmış konular bulunmaktadır. A’râf Sûresi 172 ve 173. âyetlerinde anlatılan “Bezm-i Elest” meselesi de bunlardandır. İlgili ayetlerde Allah cc. ile insanlar arasında yapılan bir ahitleşme konu edilir. Klasik kaynaklarda bu yeminleşmenin, yaratılış esnasında tüm insanların ruhları ile yapıldığı anlayışı hakimdir. Bu çalışmada ise ahitleşmenin, özellikle A‘râf 172. âyette zikredilen (eḫaże = اَخَذَ), (żuhûr = ظُهُورِ) ve (żurriyyetehum = ذُرِّيَّتَهُمْ) kelimelerinin, meal ve tefsirlerde kullanılmayan ancak sözlüklerde yer alan kök anlamlarından hareketle, farklı bir şekilde de anlaşılabileceği konu edilmiştir. Buradan hareketle elinizdeki bu makale mezkûr âyetleri; “Senin Rabb’in, Âdemoğullarının (yeryüzünde) ortaya çıkışlarından itibaren, onların içinden (resuller, nebiler ve yardımcılarından oluşan) az(zerre) sayıda bir grup (temiz) insanı tutup, seçip, sorumluluk yüklediği zaman, onları birbirlerine karşı şâhid tutarak (sordu); ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’, onlar da dediler ki; ‘tam tersine, kesinlikle evet (Rabbimizsin ve) biz (buna) şâhidiz!’ Bu, şunun içindir ki; kıyamet günü “Şüphesiz biz bunlardan habersizdik!” dersiniz.” (A’râf 172). “Ya da ‘Atalarımız önceden şirk koşmuştu ve biz de sadece onlardan sonra (gelen bir) zürriyet (nesiller) olduk, şimdi sen (ey Rabbimiz) gerçekleri yok etmeye çalışanların yaptıkları yüzünden bizi helak mı edeceksin?’ dersiniz (de diyemeyesiniz diye böyle söz almıştık.)” (A’râf 173) şeklinde anlamanın imkanını tartışmaktadır. Zira Elest Bezmi bu şekilde anlaşıldığında bahsi geçen ahitleşme, yaratılış esnasında bütün insanların ruhları ile değil, yaratılış sonrası dünyada belli bir grup insanla yapılmış bir söz alma şeklinde değerlendirilebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Elestu birabbikum, Kâlû Belâ, Eḫaże, Żuhûr, Żurriyyet, Şehidnâ.

[45] Artvin Çoruh Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, h.eryilmaz@artvin.edu.tr

Kur'an'ın Anlaşılmasının Gerekliliği Bağlamında Kur'an Okuma Dersinin Meal Merkezli Yapılması ve Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin HAVUZ[46]

Kur'an okuma dersi örgün eğitimin bütün kademelerinde zorunlu veya seçmeli olarak okunduğu gibi yaygın eğitim olarak DİB kurslarında temel ders olarak okutulmaktadır. Yüzüne okuma, bazı sureleri ezber okuma ve teorik tecvit olarak üç alanı olan bu ders, son müfredatlarda yüzüne ve ezber okunan surelerin yanında Kur'an lafız ve anlam merkezli okunması gerektiğine vurgu yapılmakta, ilgili surelerin meallerine işaret edilmekte, ders kitaplarında mealleri verilmekte ve ders müfredatında da dersin anlam merkezli işlenmesi istenmektedir. Ders programlarının ana gayesi Kur'an lafızlarının tecvit kaidelerine göre okunmasını sağlama ve bazı sureleri ezberleme olmasına rağmen Kur'an'ın anlaşılması, kavranması ve tatbik edilmesi anlayışı bu programlarda etkisini göstermiştir. Bu bağlamda tebliğde İHO, İHL, ortaokul ve lise gibi örgün okulların programları, ilahiyat programları ve DİB kurs müfredatı incelenmiştir. Programlarda bu kazanımın nasıl ifade edildiği hangi anlayışla Kur'an öğretiminin yapılması istendiği, uygulamada bunun yapılabilirliği ve gerekliği konuları ele alınmıştır. Kur'an okuma dersinin asıl konusu sınırlı zaman zarfında lafızlarını öğretme iken, neredeyse Kur'an ilimlerine dair müktesebatın bu ders içinde meal üzerinden sığdırılmaya çalışılması yarardan ziyade zarar vermektedir. İdeal hedef olarak verilen bu kazanımların hiçbiri tam olarak ulaşılamamaktadır. Bununla birlikte salt meal okumanın özellikle ezbere okunan bütün surelerde mealini bilmenin Müslümanın günlük hayatına faydası tartışılır. Bu sebeple derslerin içeriklerinin dersin muhteviyatının dışına çıkarılması yerine Din Kültürü ve Ahlak bilgisi dersinde verilmesi esas olmalıdır. Ancak, Kur'an okuma dersinin seviyesine bağlı olarak Müslümanın hayatına dokunan bazı ayet ve surelerin anlam/kısa tefsir merkezli okunması mümkün olabilir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an Dersi, Meal, Lafız, Anlam

[46] Afyon Kocatepe Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, hhhavuz@aku.edu.tr

Bazı Kur'ân Kelimelerin Türkçe Mealinde Cahiliye Şiirinin İzlerine Dair Örnekler

Dr.Öğr.Üyesi Hüseyin TOPAL[47]

Kur'ân kelimelerinin manalarının bir başka dilde tespiti, ilahi mesajın anlaşılmasında ve yorumlanmasında, üzerinde önemle durulan bir husustur. Zira tefsir ve meal bir anlamda Allah (cc) adına söz söylemek olduğundan inananlar için hassasiyet arz etmektedir. Konunun önemi aynı zamanda büyük bir zorluğu da beraberinde getirmektedir. Her bir dilde yapılan Kur'ân çevirileri, çevirmenlerin tercihleri çerçevesinde, farklılıklar içermektedir. Öyle ki bu farklılıklar bazen eş anlamlı kelimeler kullanmanın ötesine geçmekte, dil ve bağlam açısından kabul edilebilir sınırları zorlamaktadır. Bu zorluğun sebepleri arasında sayılabilecek hususlardan biri kelimelerin farklı anlamlar barındırmaları olduğu gibi Kur'ân kelimelerinin zû-vücûh bir yapıya sahip olmalarıdır. Kur'ân'ın nazil olduğu dilin kelimelerinin anlam tespitinde önemli bir şahit olarak, her ne kadar kimilerince sıhhati tartışılıyor olsa da, cahiliye şiiri kabul edilmektedir. Gerek müfessirler ve gerekse Kur'ân'ın bir başka dile çevirisine girişenler, kelimelerin manalarının ifadesinde bir tercih ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu çalışmada bazı Kur'ân kelimelerinin Türkçe'ye çevirisinde cahiliye şiiriyle etkileşim düzeyi araştırılmıştır. Üzerinde çalışılan kelimelerin Türkçe karşılıklarının tesbitinde Cahiliye şiirindeki kullanımlarla benzeşmelerin bulunduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, meal, cahiliye şiiri, semantik.

[47] Ege Üniversitesi Birgivi İslami İlimler Fakültesi, huseyintopal61@gmail.com

Arap Dili ile Kur'ân-ı Kerîm'in İfade Zenginliği ve Kur'ân Çevirisinin İmkânsızlığı

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ZAMUR[48]

Kur'ân-ı Kerim, Hz. Peygamber'e vahiy yoluyla inen tevatüren nakledilen, Mushaflarda yazılan, okunmasıyla ibadet edilen muciz bir kelamdır. Kur'ân-ı Kerîm müneccem yani parça parça inmiş olması hasebiyle pasajları farklı zamanlarda farklı mekânlarda, farklı topluluklara hitap etmiş ve birbirinden farklı konuları ihtiva etmiştir. Kur'ân'ın yazılı bir metin değil de yani sözlü bir anlatım olması hasebiyle içerisinde hitaplarda üslup değişimleri, vurgular, ünlemler, sualler, aktarımlar, takdim ve tehirler barındırmaktadır. Sözlü metin veya hitap özelliğinin ihmali ve yazılı metin formatında çevrilmesi, onu edebi zevk ve estetikten yoksun sıkıcı, anlaşılmaz bir hale sokabilir. Diğer yandan Arap dilinin edebi açıdan zenginliği ile bilinen dünyanın en çok konuşulan dillerinden biridir. Nitekim Arapçada bulunan mecaz, hasr, kinaye, îham, deyimlerin yanında Kur'ân'da var olan mübhep, müteşabih, müşkil ve mübhem ifadeler, bu metnin tam bir çevirisinin yapılabilmesini zorlaştırmakta hatta kimi zaman imkânsız hale getirebilmektedir. Çok iyi bir çeviri için bu ifadelerin aynısının veya tam bir benzerinin çeviri yapılacak dilde de olmasını bir nevi zorunlu hale getirmektedir. Halbuki Arap dilindeki bu anlatımlar Arapçanın zenginliği ve Kur'an i'cazının bir tezahürü olarak ortaya çıkmaktadır. Tespit ettiğim kadarıyla sadece hasr üslubunun gözetilmesi konusunda yapılan ihmalkârlıklar bile Kur'ân çeviri ve meallerin bu konuda çok eksik kaldığını göstermektedir. Bu çalışmada Arapçanın sahip olduğu birtakım özellikler hasebiyle onun tam çevirisinin yapılmasının imkânı/imkânsızlığı ve Kur'an metninin çevirisi konusunda bir takım öneriler sunmaya gayret edeceğim.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Kur'an, Meal, Çeviri.

[48] Dicle Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri Tefsir Ana Bilim Dalı, huseyin.zamur@dicle.edu.tr

Ramazan Demir'in Kur'an'ın Anlamını Yeniden Yazma Girişimi Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi İmran ÇELİK[49]

Kur'an, nazil olduğundan beri insanlığın en çok okuduğu, konuştuğu ve tartıştığı bir kitap olagelmiştir. İnsanların bu iltifatı, Kur'an üzerine daima çalışma yapılmasını temin etmiş ve Kur'an, insanlığın gündemindeki güncel, ilgi çekici, merak uyandıran ve araştırılan konumunu daima korumuştur.

Ramazan Demir, yazdığı eserlerinde ve ciddi takipçisi olan sosyal medya kanallarında farklı düşünce, görüş ve tutumları ile öne çıkan bir kişi olarak görülmektedir. Demir'in, tefsir alanında bazı kitapları olmakla birlikte hem tefsir hem de kıraatlerle ilgili sosyal medya kanallarında pek çok videosu ve haftalık canlı dersleri bulunmaktadır. Bu platformlarda tefsir ve kıraatler üzerine çok farklı ve rijit düşünceler serdetmektedir.

Bu çalışmada, bir mesele olarak anlama sorununa değinilmiş, daha sonra ise Demir'in, Kur'an'ı anlama yaklaşımı bu anlama sorunu ile ilişkilendirilmiştir. Sonuçta Demir'in, âyetlere usul ve tarihi bağlamından koparmak suretiyle kendine göre yaklaştığı, Kur'an'ı yorumlamak için geliştirdiği metodlarının yetersizliğinden kaynaklanan anlama sorunu yaşadığı ve pek çok âyete tahrife varan bir mahiyette anlamlar yüklediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıraat-Tefsir, Usul Problemi, Yorum, Anlama Meselesi, Tahrif

[49] RTEÜ İlahiyat Fakültesi, imran.celik@erdogan.edu.tr

Türkçe Meallerde Metin Dişi Bağlamin Meale Yansıtılmaması Problemi (Âl-i İmran 130 ve Araf 31. Ayet Özelinde)

Dr. Öğr. Üyesi İsmail KURT[50]

Bu çalışma Türkçe meallerde parantez içi ana metin veya dipnotta ayetlerin tarihi (metin dışı) bağlamının meale yansıtılıp yansıtılmaması meselesini ele almaktadır. Çalışmayı, ayetin tarihi bağlamını bilmenin ayetin doğru anlaşılmasındaki rolünü açık şekilde gösteren Mekkî ve Medenî iki ayet (Âl-i İmran 130 ve Arâf 31) üzerinden yapacağız. Çalışmamızın amacı tarihi bağlama riayet etmenin ayetlerin anlamı ve Kur'ân'ın maksadını kavramadaki önemini ortaya koymak ve metin dışı bağlamı dikkate almamanın ayetlerin anlaşılmasında yol açtığı zorlukları, işkâli göstermektir. Türkçe Kur'ân meallerindeki "Özne Yanlışlarının, Yüklem Yanlışlarının Neden Olduğu Çeviri Hataları" vb. lügavî çeviri hatalarıyla ilgili farklı çalışmalar yapılsa da metin dışı bağlamın meallere yansıtılmamasıyla ilgili problemler üzerine herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman, literatür tarama ve analizi yöntemi kullanılmıştır. Cumhuriyet döneminde Türkçe olarak hazırlanan meal sayısı 300 civarında olduğu dikkate alındığında bütün meallere bu çalışmada temas etmek mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle Türkçe mealleri seçerken farklı dönemlerden belirli sayıda bir örneklem (tarihi bağlamı meale yansıtanlar ve yansıtmayanlar) üzerinden konu ele alınmıştır. İncelediğimiz meallerden anlaşılan husus Türkçe birçok mealde bu iki ayetin tarihi bağlamı ne parantez içi mealde ne de dipnotta yansıtılmamıştır. Bununla beraber Meal-Tefsir veya Açıklamalı, Yorumlu Mealler'de ayetlerin tarihi bağlamına daha fazla riayet edildiği gözükmektedir. Örneğin "Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meali" isimli Meal çalışmasında her iki ayetin tarihi bağlamı dipnotlar ve parantez içi açıklama ile verilirken Komisyon tarafından hazırlanan diyanet mealinde tarihi bağlamla ilgili herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, Meal, Tarihi Bağlam, Problem.

[50] Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ismailkurt1000@hotmail.com

Kur'ân-ı Kerîm'in Anlam Derinliği ve Meâl Hazırlamada Karşılaşılan Zorluklar

Dr. Öğr. Üyesi Kadri Ziyaettin COŞAN[51]

Kur'ân-ı Kerîm, Allah Teâlâ tarafından insanlara hidayet yolunu göstermek, dünyada bulunma gayelerini bildirmek; onları iyiye, doğruya yöneltmek ve kötülüklerden sakındırmak için gönderilmiş ilâhî bir kitaptır.

İlâhî kelamdaki bu hususiyetin ortaya çıkabilmesi ve insanların ondan istifade edebilmesi öncelikle onun anlaşılmasına bağlıdır. Kur'ân-ı Kerîm apaçık bir Arapça ile indirilmiştir. Ancak insanların çoğu, farklı diller konuştukları için onu anlayamamaktadır. Bu sebeple âyetlerin, insanların anladıkları dillere çevrilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Edebî seviyesi çok yüksek olan Kur'ân-ı Kerîm'in başka dillere çevrilmesi bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Çünkü edebî bir metnin farklı bir dile çevrilmesi kolay değilken bir de buna Kur'ân-ı Kerîm'in ilahî olma vasfı ilave edilince meâl faaliyeti önemli ölçüde birikim gerektiren bir alan haline gelmektedir.

Bir yandan âyetlerdeki anlamın kusursuz bir şekilde ortaya koyulması arzu edilmekte diğer yandan okuyucunun metni akıcı bir şekilde okuyarak anlayabilmesi hedeflenmektedir. Bu sebeple sadece tek tek kelimeler esas alınarak yapılan bir Kur'ân-ı Kerîm meâlinin, âyetlerdeki anlamı sağlıklı bir şekilde okuyucuya aktarma açısından yeterli olmayacağı, doğru anlamın ortaya çıkmasında sıkıntıların doğmasına sebep olacağı, siyak ve sibakın âyetin anlamı üzerindeki etkisinin önemli olduğu, derin anlamlar ifade eden âyetlerde anlaşılmayan hususların ek açıklamalarla desteklenmesi gerektiği meâl çalışmalarında göz ardı edilmemesi icap eden hususlardandır.

Bir de âyetlere anlam verilirken Kur'ân'ın modern hayatla uyumlu olduğunu gösterme düşüncesi ile günümüzde ortaya çıkmış yeni kavramlar üzerinden meâl yapılmaya çalışılmaktadır. Halbuki âyetlere mânâ verilirken nüzul dönemindeki anlamın esas alınması önem arz etmektedir. Aksi takdirde sonradan çıkmış anlamların Kur'ân-ı Kerîm'e yamanması, söylemediği şeylerin ona söylettirilmesi gibi bir yanlışın ortaya çıkmasına sebep olunabilmektedir.

Yapılacak çalışmada temel kaynaklardan istifade edilerek mesele ortaya koyulmaya çalışılacak, daha önce yapılan çalışmalar dikkate alınarak eksiklikler tesbit edilmeye gayret edilecek ve benzeri durumların ortaya çıkmaması için yapılması gerekenler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuran, Tefsir, Meâl, Çeviri, Anlam.

[51] Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ziyaettincosan@duzce.edu.tr

Türkçe Meâllerde Sûre Başlarındaki Nüzûl Bilgileri Problemi (Dib ve Tdv Meâlleri Örneği)

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Şerif KAHRAMAN[52]

Kur'ân-ı Kerîm, insanlığın hidayeti için Allah Teâlâ tarafından Cebrâil vasıtasıyla Hz. Peygamber'e indirilmiştir. Nübüvvet döneminde parçalar halinde muhtelif malzemeler üzerine yazılan ilahi hitap Hz. Ebubekir döneminde iki kapak arasında cemedilmiş, Hz. Osmân döneminde ise istinsâh yoluyla çoğaltılmıştır. Hz. Ali döneminden günümüze gerek Kur'ân'ın okuyuşu gerek Mushaf'ın tezyini amacıyla çeşitli düzenlemelerin yapıldığı bilinmektedir. Bu hususlardan birisi sûre başlarında verilen birtakım bilgilerdir. Nitekim bir dönem sûrenin adı ve âyet sayısından ibaret olan bu bölüme sonraki dönemlerde sûrenin Mekkî-Medenî oluşu ve Mekkî-Medenî sûreden istisnâ edilen âyet bilgisinin eklenmiştir. İhtilaflı bir husus olması nedeniyle müstesnâ âyet bilgisinin günümüzdeki mushaflarda zikredilmediği görülmektedir. Yine mushaflar arasında sûrelerin Mekkî-Medenî oluşuyla ilgili çelişkili tespitlerle karşılaşılmaktadır. Çalışmamızda XX. yüzyılda tab edilen Mushaflardan miras olarak meâllere geçen nüzûl bilgileri sorununu ele alacağız. Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı meâlleri örneğinde sûrenin Mekkî-Medenî oluşuna dair bilgilendirmenin yoruma katkısının bulunup bulunmadığını örnekler üzerinden inceleyeceğiz. Benzer şekilde müstesnâ âyetlerle ilgili verilen bilgilerin söz konusu âyetlerdeki yansımasını ele alacağız. Netice olarak sûre girişlerindeki mevzubahis malumatın gerekliliği hususundaki kanaatimizi serdedeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm, Mushaf, Meâl, Mekkî-Medenî, Müstesnâ Âyet.

[52] Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, khrmn.mserif@gmail.com

Üçlü Düşünce Açısından Fıkıh Öğretimi Örneğinde İHL Liseleri ve Yüksek Din Öğretimi Temel ve Yardımcı İslâm Bilimlerinde Meâl Öğretimi

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Abdülmecit KARAASLAN[53]

Kur'ân-ı Kerîm'in temel islam bilimlerinin birinci kaynağı olması hasebiyle anlam ve açıklamasıyla okunup kavranması, en öncelikli hususlardan biridir. Kur'ân hakkında genel bir malumat sahibi olmak veya bir konuda genel manada hangi ayetlerin olduğunu bilmenin önemi, tüm temel ve yardımcı İslami bilimler için tartışılmazdır. Özellikle Temel İslam Bilimlerinde özellikle Fıkıh'ta da ahkâm âyetlerini bilmek mühim bir konudur. Maalesef, çoğu İslami İlimler ve İlahiyat fakültelerinde Tefsir grubu dersleri 6 dönem olmasına rağmen öncelikle Tefsir ve Kur'ân-ı Kerîm dersleri dahil baştan sona bol dipnotlu ve açıklamalı bir meal okutulamamaktadır. Oysa bu iki dersin programlarının amaç ve program çıktılarında temel dini metinlerden Kur'ân-ı Kerim'i okumanın anlamının önemi üzerinde birçok madde vardır. Diğer derslerin amaçlarında da dolaylı ifadeler vardır. Önceleri ders kitaplarında ilgili konularla temel birkaç ayetin Arapça metni ve anlamı birlikte verilirken son zamanlarda yazılan ders kitapların çoğunda Arapça metin verilmemekte ve sınavda sorulmamaktadır. Bu bildiride Fıkıh dersi örneğinde Surelere göre Ahkam ayetlerinin öğretimi konusunda bir taslak çalışması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Temel ve Yardımcı İslâmî İlimler, Kur'ân Meâli Öğretimi, Mealcilik, Geleneksel Öğretim, Bireysel-Grupsal-Teknolojik Yöntemler, Yoğun ve Aşamalı Öğretim, Fıkhî/Ahkâm Âyetlerinin Öğretimi

[53] Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, akaraaslan@bartin.edu.tr

Kur'an Meallerinde Kaynak Metin İle Amaç Metin Arasında Görülen Uyum Sorunu

Dr. Öğretim Üyesi Mukadder Arif YÜKSEL[54]

Sayıları 300 civarında olduğu bilinen Türkçe mealler, yazılma amacı bakımından farklık arz etmektedir. Ehli tarafından yazılan, Arapça bilmeyenlerin Kur'an-ı Kerimi anlamasına katkı sağlayan değerli meallerin yanı sıra, meale kendi dünya görüşünü serpiştiren, hatta benim de bir mealim olsun düşüncesiyle yazıldığı anlaşılan mealler de mevcuttur. Mealler üzerinde yaptığımız incelemede kaynak metin (Kur'an) ile amaç metin (meal) arasında gördüğümüz uyumsuzlukları meallerin başlıca problemi olarak değerlendirdik. Bazı mütercimlerin, metinden anladıklarını ve öznel yorumlarını Allah'a söyletmek gibi bir vebali üstlenmekten sakınmak için lafza ve metne sadık kalmaya büyük özen gösterdikleri, kaynak metindeki lafızların anlamını olabildiğince Türkçe'ye yansıtmaya çalıştıkları görülmektedir. Fakat bu mütercimlerin ayetlerin meallerini akıcı ve anlaşılır bir Türkçe ile ifade ettiklerini söylemek zordur. Bazı mütercimler de ele aldığı ayetten anladığı manayı, Türkçe'de nasıl anlaşılacaksa o şekilde ifade ederek tefsiri çeviri yöntemini benimsemişlerdir. Bunda da ayete verilen mealin, ayetin lafzıyla kastedilen murad-ı ilahiye ne derece mutabık olduğu hususu gündeme gelmiştir. Ayrıca, Kur'an'ı çağdaşlaştırma adına bazı mütercimlerin, bilimsel icatları, modernist düşünceleri, güncel siyasi ve felsefi eğilimleri Kur'an'a söyletmek için ayetlerdeki bazı kelime ve terkipleri entelektüel jargonla ifade edildiğine şahit olmaktayız. Her çeviride bir miktar anlam kaybının olduğu bir vakıadır. Kabul etmek gerekir ki, Allah'ın kelamını ve murad-ı ilahiyi başka dillere aslına en yakın bir şekilde çevirmek ehli için hem görev hem de sorumluluktur. Bu tebliğde, piyasaya sürülmüş olan meallerden tespitler yaparak ve bazı tuhaf çevirilere temas ederek meal çalışmalarının daha ciddiyetle yapılmasının önemine dikkat çekmek istiyoruz.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Meal, lafız, Murad-ı İlahi, Öznellik

[54] Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mukadderarifyuksel@ardahan.edu.tr

Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli'nde Kıraatlerin Ele Alınışı ve Kıraatlerden Yararlanma Biçimi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SAĞLAM[55]

Kur'an araştırmalarının amacı daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktır. Bu araştırmalar farklı disiplinlerden yararlanarak yapılmaktadır. Çünkü farklı disiplinlerin bakış açıları da farklı olmaktadır. Bu durum hem Kur'an'ın anlam dünyasını zenginleştirmekte hem de daha iyi anlaşılmasına yönelik de katkılar sağlamaktadır. Kur'an kelimelerinin okunuşunu incelerken bu okuyuştaki farklılıkları râvilerine nispetle incelemeyi konu edinen ilim olarak kıraat ilmi daha çok Kur'an'ın tilavet yönüyle ilgilenen bir ilim dalı olmasına rağmen zengin literatürü ile Kur'an araştırmaları bakımından da geniş imkânlar sunmaktadır. Bu yönüyle baktığımız zaman kıraat ilminin ilgi alanını Kur'an metninin bizzat kendisi oluşturmaktadır. Ancak Kur'an metni büsbütün farklı okuyuşlara konu olacak durumda değildir. Zira Kurrâ'nın ittifak ettiği kısımların sayıca daha çok, ihtilaf ettiği kısımların ise daha az olması bunun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine de bu durum kıraat farklılıklarının bir vakıa olarak karşımızda durduğunu ve Kur'an'ın anlaşılmasında birçok müfessirin bu farklılıklardan oldukça fazla yararlandığı gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Birçoğu özlü birer tefsir mahiyetinde açıklamalar da eklenmiş olan günümüz meallerinde de bu ilim dalının verilerinden faydalanmak gerekmektedir. Bu çalışmamızda Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli'nde kıraatlerin ele alınışı ve kıraatlerden yararlanma biçimi üzerinde duracağız. Çalışmamıza esas aldığımız Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli müellifleri takdimlerinde kıraatlerden ne ölçüde yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bazı yerlerde açıklama paragraflarında, bazı yerlerde de metnin içerisinde açık veya örtük biçimde kıraatlerden yararlanmışlardır. Çoğunlukla mütevatir kıraat farklılıklarına yer verirken kimi zaman şaz kıraatlerden kimi zaman da kıraat olarak sübut bulmamış tefsir rivayetlerinden yararlanmışlardır. Bütün bu hususları tebliğ sınırları çerçevesinde münekkit ve mukayeseli bir üslupla, hem tefsir hem de kıraat kaynaklarından gerekçelendirmek üzere ve bizzat mealden birçok örneklerle ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Kıraat, Yorum, Kur'an Meâlleri

[55] Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mustafasaglam@nevsehir.edu.tr

İsrâilî Rivayetlerin Meâllere Etkisi: Tâhâ Sûresi 96. Ayet Örneği

Dr. Öğr. Üyesi, Mustafa YILDIZ[56]

Ana dilleri Arapça olmayan muhataplara ilâhî mesajı en doğru ve kısa şekilde iletme fonksiyonunu icra eden meâl literatürü tefsir faaliyetlerinde son derece önemlidir. Özellikle modern dönemde okuma ve araştırma alışkanlığından uzak, amacına en kestirme yoldan ulaşma arzusunda olan veya Kur'an'cılık/meâlcilik akımına kapılarak "Kur'an bize yeter" söylemine sahip kitleler göz önüne alındığında bu önem daha da belirginleşecektir. Meâllerin bir nevi ebatları küçültülmüş birer tefsir hüviyetinde olduğu bilinmelidir. Ne var ki Yahudilik ve Hıristiyanlık olmak üzere diğer din ve kültürlerden İslam'a aktarılmış bilgi malzemesi olan isrâilî rivayetler sadece tefsirlerde kullanılmamış aynı zamanda bazı ayetlerin meâllerine de tesir edebilmiştir. Yaygın ve baskın bir karaktere sahip olan bu rivayetler, ayetlerdeki asıl mananın anlaşılması önünde bir engel olabilmiştir. Bunun en bariz örneklerinden biri Tâhâ Sûresinin 96. ayetinin meâlinde görülmektedir. Sînâ Dağı'na çıkan Hz. Musa'nın geri dönüşü gecikince Sâmirî ismindeki şahıs, İsrâiloğullarını ziynet eşyalarından imal ettiği buzağıya tapmaya sevk etmiştir. Söz konusu ayetin meâllerine göre Sâmirî yaptığını şöyle açıklamıştır: Cebrâil'i görünce onun ayak izlerinden aldığı bir avuç toprağı altın buzağının üzerine serpmiş, nefsi kendisine bunu hoş göstermiştir. Birkaç istisna dışında meâllerin kahir ekseriyetinde bazı nüanslarla isrâilî rivayetlere dayanan bu efsanevî çeviri, bazen parantez içi açıklamalarla bazen de doğrudan aktarımlarla tekrar edilmiştir. Ayete farklı anlam veren tefsirlere itibar edilmemiştir. İsrâiliyatın meâllere etki edecek derecede yaygın olması konunun boyutlarını göstermektedir. Bu çalışmada ilgili ayet özelinde isrâilî rivayetlerin meâller üzerindeki etkilerinden bahsedilecektir. İsrâiliyatın Kur'an ve sünnete arz, senet ve metin tenkidi, dilbilimsel tahliller ve bağlamın gözetilmesi gibi yöntemler neticesinde değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, İsrâiliyat, Meâl, Tâhâ Sûresi, Sâmirî.

[56] Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, mustafayildiz@sirnak.edu.tr

Çok Anlamlı Kavramların Kur'ân Meâllerine Yansıması: "Fitne" Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Nurettin ÇİFTÇİ[57]

Kur'ân, insanlar için hidâyet kaynağı olarak indirilen son ilâhî kitaptır. O, mesajlarını, emir ve yasaklarını, ilke ve hükümlerini kavramlarla ifade etmektedir. Onun doğru anlaşılması bu kavramların doğru anlaşılmasıyla mümkündür. Kur'ân'da geçen bu kavramların birçoğunun birden fazla anlama geldiği bilinmektedir. Bağlamına göre farklı anlamlara gelen bu kavramların nerede hangi anlama geldiğini tespit etmek büyük önem arz etmektedir.

Kur'ân'da birden fazla yerde ve farklı birçok anlamda kullanılan kavramlardan biri de "fitne" kavramıdır. Bu kavram Kur'ân'da türevleriyle beraber otuz dört ayette bazı yerlerde (فِتْنَة) veya (الْفِتْنَة) şeklinde isim olarak, bazı yerlerde de (فَتَنَّا) "imtihan ettik", (نَفْتِنُ) "imtihan ediyoruz", (يُفْتَنُونَ) "sınanıyorlar", (تُفْتَنُونَ) "sınanıyorsunuz" (فُتِنْتُمْ) "sınandınız", (فُتِنُوا)"işkenceye uğradılar", gibi fiil şeklinde altmış defa zikredilmektedir. Fitne, imtihan, deneme, sınama, baskı, zulüm, işkence, sapma, saptırma, ayartma, fesat, kargaşa, karışıklık çıkartma, belâ, musibet, azâb, delilik gibi birçok anlama gelmektedir. Bu çalışmada fitne kavramının geçtiği âyetlerdeki farklı anlamları ve onların meâllere yansımaları üzerinde durulacaktır.

Bütün mealleri değerlendirmek bir tebliğin sınırlarını aşacağından söz konusu kavramın geçtiği âyetlere dair tercümeler ile ilgili belli başlı bazı meâllerden örnekler verilecektir. Meallerde tercih edilen tercümeler arasındaki farklar irdelenecek ve hangilerinin daha isabetli olduğu konusunda değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, Meâl, Çok anlamlılık, Fitne.

[57] Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, nurettinciftci@hakkari.edu.tr

Türk-İslâm Edebiyatında Manzum Kur'ân Kerîm ve Sure Mealleri

Dr. Öğretim Üyesi Rıdvan ÇETİN[58]

İslâm dinin temel kaynağı olan Kur'ân- Kerîm'in tefsir ve tercüme faaliyetleri Hz. Peygamberle başlamış, sahâbe, tâbîn, tebeu't-tâbiîn ve onlardan sonra gelen İslâm âlimleri tarafından değişen zaman ve şartlara göre devam etmiştir. Sahâbeden Selman-ı Fârisî besmele-i şerif ile birlikte Fatiha suresini Farsçaya tercüme ettiği bilinmektedir. İslâm dinin hakimiyet alanın genişlemesi ve yeni kavimlerin bu dine girmeleriyle birlikte tercümeye olan ihtiyaç daha da arttı. İslâm diniyle sekizinci asırda tanışmaya başlayan Türkler, onuncu asırda Karahanlı hükümdarı Saltuk Buğra Han döneminde İslâm dinini, devlet dini olarak ilan edildi. Türkler kitleler halinde yeni dini kabul etmeye başladır. Kabul edilen yeni din ile birlikte doğal olarak kendisi ile beraber birtakım ihtiyaçları da getirmiştir. Bu ihtiyaçların en başında Türklerde hayatın her alanına hükmedecek yeni dinin kutsal kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm'in anlaşılması Türkçeye tercümesi olacaktır. Dîvân edebiyatı şairleri şiirlerinde iktibas ve telmih yolu ile Kur'ân-ı Kerîm'in ayetlerinden istifade ettikleri görülmektedir. Bu şairlerden Lâtifî, Livâyî, Şeyhü'l-İslâm Yahya Efendi, Es-seyyid Muhammed b. İbrahim b. Muhammed Âgâh, Trabzonlu Şakir Ahmed Paşa, Ahmed Dâ'î, Senâ'i ile Mehmet Akif Ersoy gibi şairlerin bazı sure ve ayetlerin meallerini; on dokuzuncu yüzyılda yaşayan İsmail Sadık Kemal Paşa ise Kur'ân-ı Kerîm'i baştan sonra manzum olarak mealini yazmıştır. Bu bildiride yukarıda isimlerini zikrettiğimiz şairlerin Kur'ân-ı Kerîm'i meal noktasında ele aldıkları çalışmaları ile katkıları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk-İslam Edebiyatı, Dîvân Edebiyatı, Manzum Kur'ân-ı Kerim Mealleri, Ayet, Sure.

[58] Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ridvancetinbey@gmail.com

Elimizdeki En Eski Farsça Kur'ân-ı Kerîm Çevirisi ve Çeviride İzlenen Metot

Dr. Öğr. Üyesi Seyfullah EFE[59]

Kur'ân-ı Kerîm inişinden itibaren müslümanların hayatlarının her alanında daima canlılığını koruyan ilahi bir kitaptır. Dînî, ilmî, edebî vb. çeşitli alanlarla ilgili olarak yazılan eserler mutlaka ona referansta bulunmuşlardır. Bu meyanda çeşitli eserler yazılmış, ciltler dolusu tefsirler kaleme alınmıştır. İslamın arap olmayan milletler içerisinde yayılması ve paralelinde Kur'an'ı anlama çabası, Kur'an'ın mahalli dillere çevrilmesi ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Kur'an'ın tercüme edilip edilemeyeceği ya da Arapçadan başka dillerde okunup, ibadet edilebilirliği tartışma konusu olagelmiştir. Kaynakların belirttiğine göre ilk Kur'an tercümesi Hz. Peygamber tarafından diğer milletlerin yöneticilerine gönderilen ve her birinde çeşitli ayetlere referanslar bulunan mektuplarla başladı. Kur'ân-ı Kerîm'in Farsçaya çevirisi alanında Selman-ı Farisî tarafından Fatiha Suresi'nin Farsça'ya tercümesi önemli bir veridir. Farsça Kur'an tercümesi anlamında şu an elimizde olan en eski metin ise Meşhed'de bulunan İmam Ali er-Rıza'nın (v. 203/819) kabri etrafındaki haremin restorasyon çalışmaları sırasında ortaya çıkan tefsir ve manzum bir Kur'ân-ı Kerîm çevirisidir. Bu eserden, arada kayıplar olmak üzere Yunus Suresi 62. Ayetten İbrahim Suresi 30. ayete kadar olan iki cildi elimizde olup Ahmed Ali Recai Buharaî tarafından "Polî Meyân-ı Şi'r-i Hecâî ve Arûzî yi Fârisî der Kurûn-i Evvel-i Hicrî" adıyla tahkik edilerek basılmıştır. Söz konusu esere "Farsça Hece Şiiriyle Aruz Şiiri Arasında Bir Köprü" adının veriliş nedeni, eserdeki âyet çevirilerinin hem hece ölçüsünde hem de o zamanlar henüz olgunlaşmamış olan Farsça aruz kalıbına giriş olacak ölçülerle yazılmış olmasıdır. Bu eser aynı zamanda farsça satır arası lafzî tercümeden tefsir basamağına geçiş olarak da adlandırılır. Bu bildiride giriş babında Kur'ân-ı Kerîm'in Farsçaya tercümesinin tarihçesi ve ilk eserlere değinildikten sonra "Polî Meyân-ı Şi'r-i Hecâî ve Arûzî yi Fârisî der Kurûn-i Evvel-i Hicrî" adlı eserin tanıtımı yapılıp içerisindeki örnek metinlerle detaylandırılacaktır. Hem lafzî hem de tefsîrî meal tanımına uyacak çeşitli örneklerin bulunduğu bu eserin önemi vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm – Farsça – Çeviri – Polî Meyan-ı Şi'r

[59] Ege Üniversitesi Birgivî İslâmî İlimler Fakültesi, seyfullah.efe@ege.edu.tr

İmkân ve Sınırlılıkları Açısından "Tefsîrî Meal"

Dr. Öğr. Üyesi Soner AKSOY[60]

Bütün insanlığa bir hidayet mesajı olarak gönderilen Kur'an'ın en doğru şekilde anlaşılması için günümüzde yapılan ilmi faaliyetlerden birisi hiç kuşkusuz meal çalışmalarıdır. Öyle ki sadece Türkiye'de yüzün üzerinde mealin kaleme alındığı ve bu sayının her geçen gün arttığı görülmektedir. Bu bakımdan günümüzde pek çok Müslümanın Kur'an'daki ilahi öğretileri anlama faaliyeti mealler üzerinden gerçekleşmektedir. Öyle olunca meallerin ilahi muradı ortaya koyması açısından doğru, açık ve anlaşılır olması son derece önem arz etmektedir. Bu noktada büyük oranda lafza bağlı meal yazımı yanlış ve eksik birtakım anlaşılmalara neden olması itibariyle yeterli görülmediğinden tefsîrî meal şeklinde bir yöntem ortaya çıkmıştır. Bu yönteme bağlı kaleme alınan çalışmalar içerisinde Hasan Basri Çantay, Muhammed Esed, Ahmed Tekin gibi isimlere ait pek çok meal örneği sayılabilir. Diğer yandan bu isimlere ait tefsîrî meal yöntemi de kendi içerinde farklı tarzlara sahiptir. Şöyle ki kimi Hasan Basri Çantay gibi parantezde, kimi Muhammed Esed gibi dipnotlarda, kimi de Ahmet Tekin gibi metnin içinde tefsir kabilinden açıklamalara yer vererek "tefsîrî meal" olarak isimlendirebileceğimiz bir yöntemi takip etmişlerdir. Bu yöntem ilahi muradın daha açık ve doğru bir şekilde anlaşılması itibariyle birtakım imkânlar sunmakla birlikte şaz, mezhebi ve ideolojik görüşlerin tercih edilmesi, ana metinden uzaklaşılması gibi bazı sınırlılıkları/eksikleri de içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada Türkiye'deki tefsîrî meal kapsamında görülen örnek çalışmalar üzerinden bu yazım tarzının yöntemine, ne türden imkânları ve sınırlılıkları içirdiğine dair bir inceleme yapılacak ve neticede ideal bir tefsîrî meal yazım tarzının nasıl olması gerektiğine yönelik bir tercih ve teklif de bulunulacaktır.

[60] Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, soneraksoy@sakarya.edu.tr

İslam Hukuku Açısından Nisâ Suresi 34. Ayetin Çağdaş ve Klasik Mealler Çerçevesinde Yeniden Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Taha YILMAZ[61]

İslam Dininin insanlığa tebliğiyle başlayan murad-ı ilahiyi anlama serüveni kıyamete kadar devam edecektir. Bu gayeye matuf olarak tarihi zaman diliminde İslam bilginleri tarafından birçok meal ve tefsir telif edilmiştir. Lügat anlamı olarak Meal, dönmek, ıslah etmek, ulaşılan hedef ve gaye gibi anlamlara gelmektedir. Istılahta ise tevil kavramıyla yakın anlamlı olup naslardaki bir lafza taşıdığı muhtemel manalardan birini yüklemek, kapalılığı gidermek ve Kur'an'ın çevirileri için kullanılan Türkçe 'ye özgü yeni bir kullanımdır. Mana ve mefhumu anlama kastıyla yapılan bir faaliyettir. Semantik ve hermonotik disiplininin perspektifiyle meal çalışmaları yapılarak bu olgusal birliktelik sağlanmaktadır. "Asleyn" denilen Fıkıh Usülü ve kelem da murad-i ilahinin anlaşılması açısından bu alanı tahkim etmektedir. Ayrıca bu ilimler delâlet türlerine ve zihinde anlamın nasıl oluştuğuna ilişkin veriler sunarak aynı zamanda bunları ihtimal veya kesinlik yönüyle değerlendirmeyi sağlamaktadır. Çalışmamızda Nisa Suresinin 34. ayetini çağdaş ve klasik mealler çerçevesinde ele aldık. Bu amaçla ayette geçen kelimelerin insan kimliği ve kişiliği bağlamında yazılan mealler perspektifinde nasıl bir değişim ve dönüşüme uğrayarak meal formları gösterdiğini ortaya koyduk. Nitekim şiddet olgusu ve meveddet ile ihsan ölçeğindeki rahmet iklimini bu meallerin nasıl oluşturduğu sorunsalını nitel yöntemin metin analizi tekniğiyle İslam hukuku nasları çerçevesinde irdeledik.

[61] Ardahan Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi, tahayilmaz@ardahan.edu.tr

Ebû Hilâl el-Askerî'nin el-Furûku'l-Luğaviyye İsimli Eserinde Yer Alan Kur'ân Kelimelerin Türkçe Meallere Yansımaları

Dr. Öğr. Üyesi Yakup EROĞLU[62]

Sözlükte, ayırmak, iki şeyi birbirinden ayıran özellik anlamına gelen 'فرق' 'fark' kelimesinin çoğulu olan 'furûk', dil âlimleri tarafından "anlamca birbirine yakın kelimeler arasındaki farkları, onların asıl anlamları ve bu anlamlar arasındaki nüansları tespit etmek" şeklinde tanımlanmıştır. Terâdüfü kabul etmeyen âlimlerin başında gelen ve manaları birbirine yakın kelimeler arasındaki farkları açıklayan Ebû Hilâl el-Askerî (ö. 400/1009), el-Furûku'l-Luğaviyye isimli eserinde bu anlamlar ve benzerleri arasındaki farkların anlaşılmasını sağlayan şu hususları zikretmiştir: 1. İki ayrı lafzın kullanıldığı anlam farklılığını göz önünde bulundurmak 2. Aralarında fark bulunan iki mananın sıfatlarına bakmak 3. Söz konusu iki anlamın teviline bakmak 4. İki fiilin geçişlilik kazandığı harflere bakmak 5. Zıt anlamlara bakmak 6. Kelimelerin iştikâkına bakmak 7. Lafzın sîgasının (kalıbının) fark gerektirip gerektirmediğine bakmak 8. İki lafzından birinin lügatteki aslına (köküne) bakmak Askerî, iki kelimedeki bu anlamlar ve benzerleri dikkate alınmasına rağmen aradaki fark hala açıklık kazanmıyorsa kelimelerin farklı lehçelere/dillere ait olacağını zikretmektedir. Bu çalışmada Ebû Hilâl el-Askerî'nin el-Furûku'l-Luğaviyye isimli eserinde ele aldığı Kur'an kelimelerinin Türkçe meallere yansımaları furûk ilmi açısından değerlendirilerek bu lafızlar arasındaki nüans farklılıklarının Türkçe meallerde dikkate alınıp alınmadığı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: el-Askerî, furûk, terâdüf, meâl, iştikâk

[62] Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, y.eroglu2534@gmail.com

Kıraat Farklılıklarının Meallere Yansıması: (Bakara, 222. ayeti ve R'ad, 33. ayeti Örneği)

Dr. Öğr. Üyesi Yunus İşeri[63]

Nazil olduğu zamandan günümüze kadar inananlar tarafından daima üzerinde anlama ve yorumlama ameliyesi gerçekleşen Kur'ân'la alakalı konuların başında Onun doğru anlaşılması meselesi gelmektedir. Bu maksatla özellikle islam coğrafyası başta olmak üzere dünyanın farklı yerlerinde on binlerce tefsir ve meal çalışmaları yapılmıştır. Zamansal bir oranlama ile incelendiğinde bu çalışmaların günümüzde yoğunluk kazanarak arttığı görülecektir. Özellikle Türkiye'de yapılan meal çalışmalarına bakıldığında farklı etken ve saiklerle yüzü aşkın Kur'ân mealinin yazıldığı müşahede edilmektedir. Yazılan Kur'ân mealleri bazı açılardan birbirinde farklılık gösterebilmektedir. Ancak konumuz olan kıraat farklılıkları açısından meallere bakıldığında kıraat vecihlerinin mana açısından meallere yansıtılma metodunun ilkeli şekilde takip edildiği meal pek bulunmamaktadır. Bununla beraber sınırlı sayıda bazı çalışmalarda yer yer kıraat vecihlerinin meallere yansıtıldığı görülmektedir. Ancak meallerde, kelimenin okuyuş farklılığını da ilgilendirecek şekilde farklı mana tercih edilmesi sadece kıraat farklılığından kaynaklanmayabilir. Bunun pekçok nedeni olabilir. Farklı mana tercihi, kıraat farklılığı ekseninde olduğu gibi günümüzde rasyonel düşüncenin ön plana çıkmasının neticesi olarak ayeti anlamada bireysel mana tercihinden de kaynaklanabilmektedir. Öte yandan bazen kelâmî, bazen de beşerî münasebetleri veya fıkhî bir hükmü ilgilendiren her hangi bir konuda farklı düşünmenin sonucu da olabilir. Örnek olarak çalışmamızda incelediğimiz ve biri hidayet-dalalet meselesi ile alakalı kelâmî bir mevzuyu konu edinen R'ad, 33. ayette, diğeri de kadınların ay başı haliyle alakalı fıkhî bir hususu ilgilendiren Bakara, 222. ayetteki kıraat farklılığının meallerdeki yansımalarına bakılabilir.

[63] Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Muhammad Taqi al-Din al-Hilâlî ile Muhammad Muhsin Khân'ın The Noble Qur'ân English Translation of the Meanings and Commentary İsimli İngilizce Meâli ve Bakara Sûresi Örneğinde Kur'ân Terimlerini Çevirme Yöntemi

Dr. Öğr. Üyesi Zakir DEMİR[64]

Kur'ân'ın bütünlüğüne bakıldığında, Kur'ân'ın kendisi için mübîn ve Arabî olmak üzere birçok vasıf zikrettiği görülmektedir. Mübîn vasfıyla Allah'ın insanlara, kelâmını anlamaları için kolay bir üslubu, murâdını anladıkları kelimelerle ifade etmeyi tercih ettiği anlaşılmaktadır. Kur'ân vahyinin Arapça kılınmış olduğunu içeren âyetler de onun mübîn olduğuna bir delil olarak görülebilir. Arabîlik vasfını haiz olması nedeniyle Kur'ân'da kullanılan kelimeler genel hatlarıyla Arapların yüklediği anlamlar olmakla birlikte Kur'ân'ın bazı kelimelerine lügavî anlamların verilemeyeceği de bir gerçektir. Dolayısıyla Kur'ân kelimelerine Allah'ın yer yer şer'î bir anlam yüklediği bazı kereler de lügat anlamıyla yer verdiği ehlince müsellemdir. Söz gelimi Kur'ân'da salât, zekât, ümmet, sadaka, cihad, kitap, münafık, ehl-i kitap, ribâ ve vahiy kelimelerinde olduğu gibi bazı âyetlerde şer'î bir anlam giydirilmiş bazı âyetlerde de aynı kelime lügavî anlamda kullanılmıştır. Kur'ân'ın hem kendi dilinde hem de çevrilecek dilde anlaşılması konusunda önemli rol oynayan bu tür terimleri, tercüme edilecek hedef dile anlam kaybına uğramadan yansıtmak kolay değildir. Bu sebeple bu tür terimlerin bazı meal yazarları tarafından hatalı çevrildiği görülmektedir. Bu gerçeklikten hareketle elinizdeki tebliğde, Muhammad Taqi al-Din al-Hilâlî ve Muhammad Muhsin Khân tarafından kaleme alınan The Noble Qur'ân English Translation of the Meanings and Commentary isimli mealde Bakara sûresi örneğinde Kur'ân'ın terim ve kavramları çevirme yöntemi incelenecek ve bunların bulunduğu âyetlerin çevirisi değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Böylelikle Hilâlî ve Khân'ın Kur'ân terimlerini literal anlamda mı yoksa tefsiri/manevî bir metotla mı çevirdikleri tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, İngilizce Meal, Kur'ân Terimleri, The Noble Qur'ân English Translation

[64] Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, zakirdemir42@gmail.com

Hasan Basri Çantay'ın Mealinde Rivayet Olgusu

Dr. Öğr. Üyesi Zeki KESKİN[65]

Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine geçiş sürecinde devrin din alimlerinden Hasan Basri Çantay, yazmış olduğu Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm adlı meal- tefsir eseriyle Türkçe mealler arasında kendine has bir yer edinmiştir. Bu çalışmada Çantay'ın Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm'inde ayetlerin mealini yaparken başvurmuş olduğu açıklamalar ve rivayetleri inceleyeceğiz. Çantay genelde Türkçenin kurallarına bağlı kalarak hazırladığı mealinde muhkem ve müteşabih ayetlerin bazılarına kısa pasajlar şeklinde rivayetler, izahlar getirmiştir. Çantay'ın maline aldığı rivayetlerinde çoğunlukla Zemahşerî, Râzi, Beyzâvî, Celâleyn, Medârik ve Hâzin gibi tefsir kaynaklarından faydalanmış ve rivayetlere yer verirken ayetlerin özgünlüğüne bağlı kalmış, meali özünden uzaklaştırıcı süslü ifadelere yer vermemiştir. Çantay mealinde bazı kavramları açıklarken Arapça Lügatlara başvurmuş ve açıklamalarını dipnotta belirtmiştir. Kimi ayetleri de hadislerle desteklemiş ve bu hadisleri de güvenilir kaynaklardan almaya özen göstermiştir. Çantay'ın mealinde okuyanın dikkatini dağıtacak rivayetlerden, özellikle itikadi, ameli şüphelerden siyasi düşüncelerden, ihtilaflı konulardan kaçınmış Kur'an'ın özgünlüğüne gölge düşürecek rivayetleri almamış ve onlardan uzak durmaya çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayet, Muhkem, Müteşabih, Rivayet, Razi, Çantay.

[65] Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, zekikeskin1974@hotmail.com

Din İşleri Yüksek Kurulu'nun Meal İnceleme Görevinin Dayanağı, Kapsamı ve Sınırları

Dr. Abdülkadir ERKUT[66]

Bilindiği üzere Arapça konuşmayan toplumları Kur'an'ın manası ile buluşturan çevirilerin yapılması önemli bir ihtiyaçtır. Kur'an'ın bütün insanlara hitap etmesi, onları manasını anlamaya, ayetlerini tedebbür ve tefekkür etmeye yönlendirmesi meallerin yapılmasını bir gereklilik haline getirmektedir. Bu çerçevede ülkemizde de günümüze kadar yaklaşık üçyüze yakın mealin hazırlandığı bilinmektedir. Kur'an meallerinin ülkemiz insanının dini hayatında önemli bir yerinin olduğu muhakkaktır. İnsanımız mealler sayesinde Kur'an'ı tanımakta, onun manaları ile buluşmakta, meallar onun Yüce Allah ile bağ kurmasına vesile olmaktadır. Diğer taraftan herhangi bir kitabın herhangi bir dilde yapılan çevirisinin o kitabın anlamını doğru olarak yansıtması beklenir. Kitabın verdiği bilgilerin yanlış yansıtılması, içeriğinin çarpıtılması çeviri işleminin gayesine aykırdır. Bu husus Kur'an mealleri için de geçerlidir. Ne yazık ki ülkemizde hazırlanan bazı meallerde ayetlerde belirtilen mananın aksini ortaya koyan, İslam'ın temel nitelikleri ile çelişen çeviriler de yapılabilmektedir. Bundan dolayı 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile Din İşleri Yüksek Kuruluna meal inceleme görevi verilmiştir. Bu bildiride Din İşleri Yüksek Kurulu'nun bu görevinin dayanağı, kapsamı ve sınırları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Meal, Din İşleri Yüksek Kurulu

[66] Diyanet İşleri Başkanlığı, a.kadirerkut@gmail.com

İzahlı Meâllerde "İlla" Edatının İstib'âd Anlamına Tevil Edilip Edilmemesinde Teolojik Yansımalar ve Tutarlılıklar: Meşîet Ayetleri Özelinde

Dr. Arş. Gör. Fatma YALNIZ[67]

İllâ edatının istisnâ dışında istib'âd, ğayr, isti'nâf, vav ve ziyade gibi anlamlara geldiği bilinmektedir. Bunlar arasında yer alan istib'âd manası, meşîetle ilgili bazı âyetlerin meâllerinde görülmektedir. Bu bağlamda bildirimizin konusu, meşîet hakkındaki seçili âyetlerdeki illâ edatına istib'âd manası verilirken teolojik ön kabullerin izlerinin bulunup bulunmadığıdır. Bildirinin varsayımı ilgili âyetlerde farklı mütercimlerin meâllerindeki yaklaşım biçimlerine illâ edatının istib'âd anlamına etki edeceğidir. Bu problem hakkında; örneklem için seçtiğimiz, bünyesinde ek ilaveler bulunan izahlı meâller arasında yer alan Hasan Basri Çantay (1887-1964), Elmalılı Hamdi Yazır(1878-1942), Diyanet Vakfı ve Muhammed Esed'in (1900-1992) meâlleri üzerinden mukayeseli analiz gerçekleştirilecektir. A'râf sûresi 7/89. ve Hûd sûresi 11/107-108. âyetler özelinde istib'âd anlamının ilgili meâllerde verilip verilmediğine bakılarak verilen tercihler hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır. Bu bildirinin amacı, meşîetle ilgili bahsi geçen âyetlerde istib'âd manasının teolojik yansımalarının bulunup bulunmadığını ortaya koymak ve bu temelde bazı değerlendirmelerde bulunmaktır. Bu bildiri, meâllerin âyetlere mana verirken teolojik bir tutarlılık içerisinde olup olmadığına ve okurun bu konudaki farkındalığını artırmaya yönelik katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu meâllerde verilen anlamın mukayesesine geçmeden önce Ferrâ'nın (ö. 207/822) Meâni'l-Kur'ân'ı gibi ilk dönem dil tefsirlerinden ve Mukatil b. Süleyman'ın (ö. 150/767) Tefsîrü'l-Kebîr'i gibi tefsirlerden, ayrıca yapılan meâllerin hangi ekole temayülleri olduğunu tespit edebilmek adına Mâtürîdî'nin Te'vîlatu'l-Kur'ân'ı (ö. 333/944), Kadı Abdulcebbar'ın Tenzihu'l-Kur'ân ani'l-Metain'i, Zemahşeri'nin (ö. 538/1144) Keşşâf'ı, Râzî'nin (ö. 606/1210) Mefâtîhu'l-Gayb'ından yararlanılmaktadır. Sonuç olarak meâllerin ekseriyetle sünnî yönelime yakın hareket ettikleri görülmekte, buna ek olarak mu'tezîlî, sûfî, felsefî temayüllerin bulunduğu görülmektedir. Ayrıca bu bağlamda anlamın meâllere yansıtılması hususunda bazı tutarsızlıklar fark edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Meâl, Türkçe Meâller, Edatlar, İllâ Edatı.

[67] Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, fatmayalniz@hitit.edu.tr

Kur'an Tercümelerinde Yeni Yaklaşımlar: Alaaddin Tawarneh ve Hibrit Metodu

Dr. Gülnur KÜLÜNKOĞLU[68]

Kur'an-ı Kerim'in tercümesi meselesi, hem ilahiyat alanının hem de çeviri bilim alanının konusudur. Kaynak dilden hedef dile anlamın aktarılması olarak tanımlanabilecek olan çevirinin tarihi daha eski tarihlere dayansa da akademik bir disiplin olarak çeviri bilim yirminci asrın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Oldukça yeni bir alan olmasına rağmen bu tarihten itibaren çeviri bilimde çeşitli teknik ve stratejiler geliştirilmiştir. Yapılan literatür taramasında ilahiyat alanının çeviri bilim alanındaki araştırma ve tekniklerden yeterince istifade etmediği görülmektedir. Bu bağlamda araştırma, konu hakkında çeviri bilim alanında yapılan çalışmalara başvurarak Alaaddin al-Tarawneh tarafından önerilen hibrit yaklaşıma odaklanacaktır. Çalışmanın amacı, al-Tarawneh'nin hibrit yaklaşımının Kur'an'ın tercümesine metodolojik katkısını ortaya koymaktır. Çalışmada betimleyici bir yöntem tercih edilecektir. Son tahlilde al-Tarawneh, Kur'an tercümesinde çeviri bilimde kullanılan domestication/yerlileştirme ve foreignization/yabancılaştırma gibi tekniklere dikkat çekerek kaynak metindeki ve hedef dildeki anlatım türlerine göre değişen dinamik bir tercüme yaklaşımını önermektedir. Bu araştırmanın Kur'an-ı Kerim'in tercümesi meselesinin çeviribilim araştırmalarındaki yansımalarına dikkat çekerek interdisipliner çalışmalara kapı aralayacağı ön görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Çeviri-Bilim, Kur'an, Tercüme, Alaaddin al-Tarawneh, Hibrit.

[68] gulnurkulunkoglu@gmail.com

Meâli Kimler Yapabilir ve Yayınlanma Şartları

Dr. Mehmet ÇELEN[69]

İslam, Yüce Allah'ın gönderdiği tek dinin adı olup cihanşümuldür ve son kitabı da Kurân'ı Kerim'dir. Kurân'ı Kerim, son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)'e Arapça olarak indirilmiştir. Çünkü hem peygamber hem de içinde yaşadığı toplum Arap dilini konuşuyordu. Kitab'ın insanlara gönderiliş maksadı, anlaşılması ve hayatlarında uygulanması içindi. Miladî 1413 yıl önce anlaşılma ve beyan edilme maksadıyla vahyedilen Kurân'ın günümüzde de aynı maksada yönelik gayesi devam etmektedir. Bundan dolayı da insanların ve toplumların iyi anlaması için her dile tercüme edilmesi gerekmektedir. Elbette Kurân'ı Kerim'in tercümesi diğer kitaplara benzemez. Kendine has özellikleri bulanan ilahî bir kitaptır. Onun için her Arap dilini bilen kimsenin tercümesi uygun değildir. Çünkü tercüme ile meâl arasında çok ince bir nüans vardır. Tercüme, bir dili başka bir dile nakletmek ve çevirmek iken, meâl anlam ve kavramın yanında ortaya çıkan sonucu belirlemektir. Ortaya çıkan sonuç ile kastedilen manaya yönelmek, onu bulmaya çalışmak ve anlamı aslına döndürmektir. Netice itibarıyla ilahî kelamın, başka bir dilde anlamını doğru bir şekilde ortaya koymaktır. Bundan dolayı Kurân'ı Kerim'i tercüme edebilmek için aşağıda sıralayacağımız vasıflara haiz olunması gerekir: 1-Arap dili ve edebiyatı ile belağâtına tam hakim, 2-Kurân ilimlerine vakıf, 3-Temel İslâmî ilimlerde (akaid, tefsir, hadis, fıkıh) behresi olan, 4-Meâli yapılan dilin edebiyatıyla birlikte çok iyi bilen bir şahsiyet olması gerekir. İşte bu gerekçelerle meâl ve tercüme arasında çok önemli farklar bulunmaktadır. Bu konudaki ilimlerde yetkinliği bulunacak ki yapılan meâl ilahî murada uygun olsun. Bu ilahî kitapları, yayınlarken de yanlışlara mahal vermemek için birtakım şartlara riayet etmek gerekir. Kanaatimizce yayınlanma şartları şöyledir: 1-İkinci dilde karşılığı doğru olacak şekilde meâlin yapılması, 2-Redaksiyon ve tashihinin çok iyi olması, 3-Kur'ân meâlinin basıldığı matbaaların, bu işi yapabilecek tecrübeye sahip ve çalışanlarının hassas olması, 4-Arapça kısmının, meâli yapılan dilde yayınlanmaması ve aynen Arapça olarak yayınlanması, 5-En az beş kişilik ilmî bir komisyon tarafından yayımlanabilir onayının verilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Meâl-Arapça-Kur'ân-Tercüme-İslâmi İlimler

[69] Türkiye Maarif Vakfı Hartum-SUDAN, mehmet.celen.i@hotmail.com

Kürtçe Meallerde İltifât Sanatının Çeviri Sorunu (Siwana Qur'an ile Qur'ana Piroz Örneği)

Dr. Mehmet Tahir PEKİM[70]

Kur'ân'da sıkça kullanılan edebî sanatlardan biri de İltifât sanatıdır. İltifât sanatı, bir kelamda şahıs, zaman ve üslûp bakımından beklenmedik şekilde yapılan değişiklik olarak tanımlanmıştır. Ülkemizde iltifât sanatının Türkçe meallerdeki sorunlarıyla ilgili yapılan iki çalışmada araştırma konusu meallerde bu sanatın ihmal edildiği tespit edilmiş bazı çözüm önerileri sunulmuştur. Yaptığımız incelemede Kürtçe meallerde iltifât sanatının çeviri sorununu ele alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Arapçada söze süreklilik ve hareket katarak muhatabın ilgi ve heyecanını diri tutan iltifât sanatı, Kürtçede varsa meallere yansıtılmış mı? Değilse nasıl bir eksiklik meydana getirmiştir. Günümüzde sayıları otuza yaklaşan Kürtçe mealler üzerine çalışma yapılmasının faydalı olacağını göz önünde bulundurularak böyle bir araştırma konusu seçilmiştir. Ancak iltifât sanatı kapsamında bütün Kürtçe mealleri değerlendirmek bu tebliğin sınırlarını aşacağından araştırmamız, Qur'ana Pîroz û Meala we ya Kurdî ile Siwana Qur'anê Meala Qur'ana Pîroz adlı Kürtçe meallerle sınırlı olacaktır. Ayrıca Kur'ân'da 800 civarında iltifât sanatı örneği olduğu düşünüldüğünde iki mealde sadece Mâzi ve Muzâri örnekleri detaylı incelenerek varsa çeviri sorunları tespit edilerek alternatif çözümler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kürtçe Meal, Qur'ana Pîroz, Siwana Qur'anê, Çeviri, İltifat.

[70] Diyanet İşleri Başkanlığı, zilanlitahirpekim@hotmail.com

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın Yazdığı İkinci Meâl

Dr. Necmi ATİK[71]

1 Şubat 1925 tarihinde TBMM'de Diyânet İşleri Başkanlığı'nın bütçesine, Kur'ân-ı Kerîm tercümesi ve tefsiri ile Sahîh-i Buhâri'nin tercüme ve şerhi için 20.000 liralık tahsîsat konuldu. Diyanet İşleri Başkanlığı, 26 Ekim 1925 tarihinde, Kur'ân-ı Kerîm'in tercümesi için Mehmet Akif, tefsiri için Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır ile bir sözleşme imzaladı. 1932 yılının ilk aylarında hükümetin uygulamaya koyduğu "Türkçe Kur'ân, Türkçe İbâdet" projesi sebebi ile Mehmet Akif'in sözleşmesini feshetmesinden sonra, 23 Mayıs 1932 tarihinde yapılan bir sözleşme ile Kur'ân-ı Kerîm'in tercümesi de Elmalılı'ya verildi. Diyânet İşleri Başkanı Rıfat Börekçi, sözleşme şartlarına uymayarak, sözleşmeden birkaç ay sonra Kur'ân-ı Kerîm meâlini, tefsirin içinde değil müstakil olarak basılmak üzere Elmalılı'dan âcilen talep etti. Elmalılı; "Basılacaksa tefsir ile birlikte basılır, aksi hâlde sözleşme fesholunur" diyerek, net ve kesin bir şekilde bu talebi reddetti. Diyânet İşleri'nin meâl ve tefsirle alâkalı tazyîk ve baskıları devam etti, Elmalılı'nın rızâsı dışında 1935 tarihinde tefsir meâlle birlikte basılmaya başlandı ve Hak Dini Kur'ân Dili tefsirinin tamamının baskısı 1938 yılında tamamlandı. Elmalılı, "Türkçe İbâdet", Türkçe Kur'ân, Müslümanlık; Türk'ün Millî Dîni" projelerinin yürürlükte olduğu bu dönemde, üzerindeki baskılardan ve duyduğu endişelerinden dolayı arzu ettiği gibi bir meâl yazmadı/yazamadı ve yazmış olduğu son meâlini de yine aynı düşüncelerle gizleyerek kimseye haber vermedi. Çalışmamız Elmalılı'nın yazmış olduğu bu ikinci meâl üzerinedir.

Anahtar Kelimeler: Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Tefsir, Meâl, Türkçe İbâdet, Milli Din, Mustafa Kemal, Diyânet İşleri Başkanlığı, Ahmet Hamdi Akseki, Rifat Börekçi.

[71] Hattat, necmiatik@hotmail.com

Kur'an'ın Kürtçe Meallerinde Çeviri Sorunları: Diyanet Baskılı 'Qur'ana Pîroz û Meala Wê ya Kurdî' Örneği

Dr. Öğr. Gör. Nevzat EMİNOĞLU[72]

Kur'an-ı Kerim, Mekke'de indirildiği tarihten bu yana insanların dikkatini her zaman üzerine çekmiştir; anlam ve içeriğini öğrenmek konusunda değişik toplumların ilgisine hep mazhar olmuştur. Bunun tabii bir sonucu olarak Kur'an-i Kerim inzal edildiği dil olan Arapça dışındaki farklı dillere aktarılmaya başlanmıştır. Müslüman milletler içinde büyük bir yekun teşkil eden ve geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Kürtler de Kur'an'ı, kendi dillerine tercüme etmişlerdir. İlk Kürtçe tefsir ve meal çalışmaları, Irak Kürtleri içinde başlamıştır. Türkiye'de ise ilk Kürtçe Kur'an-ı Kerim mealleri 1994"ten itibaren basılmaya başlandı. Bu yıllardan sonra Kürtçe meal ve tefsir çalışmaları artarak devam etti. Kürtçede birçok farklı meal ve tefsir çalışması yapıldı ve yayınlandı. Bu çaba ve çalışmalar günümüzde de devam etmektedir. Bizler bu çalışmamızda Kürtçe meallerde tercüme problemleri üzerinde durup, Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2015 yılında yayınladığı ve Hüseyin Gündüz (Êsî) ve Mehmet Seyhan'ın tercüme edip hazırladıkları "Qur'ana Pîroz û Meala Wê ya Kurdî / Kur'an-i Kerim ve Kürtçe Meali" adlı Kürtçe meal örnekliğinde değerlendirmeye çalışacağız.

[72] Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, n.eminoglu@alparslan.edu.tr

KELAMİ KAVRAMLARLA İLGİLİ ÇEVİRİ SORUNLARI

Öğr. Gör. Dr. Yusuf Kenan Atılgan[73]

Kur'an başkadır meal başkadır. Meal, Kur'an'ın kastettiği şeyin ne olduğu konusunda bir yorum özelliği taşımaktadır. Buna rağmen Kur'an'ın ifadeleri hakkında tenzihi bir endişe taşıyan bilginler meal yazarken asıl metne bağlı kalma hassasiyeti göstermişlerdir. Bu hassasiyet zengin bir anlama alanına sahip Kur'an metni üzerinde bazı anlamları tercih etme zarureti doğurmuştur ki, zaman zaman yanlış çevirilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Kur'an'da bir kelime farklı yerlerde farklı anlamlara gelebilmektedir. Bunun aksine aynı anlama sahip farklı kelimeler birbirleri yerine kullanılabilmektedir. Dolayısıyla meallerde kelimelerin sahip olduğu anlamlardan hangisinin tercih edileceği bağlamın önemini ortaya koymaktadır. Bağlam göz ardı edilerek tercih edilen anlamlar yanlış meallerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Aynı şekilde herhangi bir ayetin zikrettiği konuyla ilişkili başka surelerde başka ayetler de bulunmaktadır. Bazı meallerde bunların da dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.

Kelam ilmi sahasında inanç konuları hakkında delil gösterilen Kur'an ayetleri üzerinde de yanlış anlamlandırmalar bulunmaktadır. Bu yanlışlıklar Kur'an bütünlüğünden ve ayetin bağlamından kopuk olunması ya da meal yazarının dini düşünceye dair konumu sebebiyle yapmış olduğu bilinçli tercihlerden kaynaklanmaktadır. Meal yazarının mensubu bulunduğu mezhep ya da ekolün genel bakış açısının meallere de yansıdığı görülmektedir.

Arapça bilmeyen insanlar Allah'ın kelamı hakkında kendi dillerine çevrilmiş mealleri okumak suretiyle bilgi edinmektedir. Meallerde yer alan farklı çeviri ya da açıklamalar konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan insanlarda kafa karışıklığına sebep olabilmektedir. Bu sebeple Kur'an meallerinin hem Kur'an'a hem de Arapça'ya tüm yönleriyle hâkim alanında uzman kişiler tarafından yazılması büyük önem arz etmektedir.

Kur'an metnine müdahale edilmesi, ayetler hakkında rastgele mealler yapılması, delil ve kaynağa dayanmaksızın düşünce ortaya konması ve mensubu olduğu mezhep veya ekolün düşüncesini yansıtma çabası doğru sonuca varılmasını engellemektedir. Kur'an'ın Arapça dışında başka bir dilde ifade edilmesine ne dersek diyelim (çeviri, tercüme, meal) hassas olunması gerekmektedir. Biz bu çalışmamızda bazı kelami konular ile kelam kavramlarının çevirisi konusunda yaşanan sorunları ele almaya çalışacak ve çözüm önerilerimizi sunacağız.

[73] Muş Alparslan Üniversitesi Kelam Anabilim Dalı.

KUR'AN'IN BİR KADIN MÜHTEDİ TARAFINDAN İLK FRANSIZCA TERCÜMESİ: FATMA ZAİDE VE L'ALKORAN: LE LIVRE PAR EXCELLENCE ADLI ESERİ

Arş. Gör. Feyza ÇELİK[74]

Bildirinin konusunu Kur'an'ı Fransızcaya tercüme eden ilk kadın Fatma Zaide ve L'alkoran: Le Livre Par Excellence (1861) isimli eseri oluşturmaktadır. Kur'an tercümelerinin ön sözleri genellikle mütercimin kimliği ve tercüme amacına dair ipuçları vermektedir. Fatma Zaide, tercümesinin ön sözünde yurt dışında Kur'an hakkında garip şeyler duyduğunu ve Hristiyanları hataları konusunda aydınlatmak için tercümeye başladığını söylemektedir. En önemlisi okuduğu Kur'an tercümelerinde tutarsızlık olduğunu ve çelişkilerle dolu olduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla Zaide'nin böyle bir iddia sürmesi yaptığı tercümede hata olarak neyi görüp neyi düzelttiği sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Tercümenin bu yönden araştırılmaması yazılan bu eserin meşruiyetinde problem oluşturmaktadır. Bu yüzden Zaide'nin hata olarak duyduğu şeyler dönemsel tartışmalar içerisinde araştırılmış ve incelenmiştir. Ayrıca "kadın" olmasından dolayı tercümeye bu kimliğini yansıtıp yansıtmadığı sorusunun araştırılması Kur'an tercümesinin olabildiğince tarafsız olması açısından önem taşımaktadır. Osmanlı'da Bünyamin Ali Efendi'nin cariyesi olan Fatma Zaide'nin kimliği hakkında çok fazla kaynak olmaması nedeniyle hayatına dair bilgilere mütercimin eserinin yan metinsel ögelerinden (paratext) ulaşılmıştır. Bu bilgilere göre mütercim birçok Avrupa ülkesi gezmiş ve birçok Avrupa dili bilmektedir. Bu geçmişi onun Kur'an'ı tercüme etmeye yöneltmiş hem de tercümesini etkilemiştir. Avrupa'da duyduklarından rahatsız olup doğrusunu gösterme niyetiyle tercümeye başlamış olan Zaide'nin eserinde literal tercümeden ziyade tercümeye ekleme ve tafsilat yaparak yorum odaklı bir tercüme yaptığı görülmüştür. Batı'daki İslam algısının onun tercümesini savunmacı ve manipülatif bir niteliğe dönüştürdüğü tespit edilmiştir. Zaide'nin cariye olması nedeniyle Kur'an metnine yaptığı müdahalelerin de kaynak metnin yapısını ve içeriğini değiştirerek anlam problemini ortaya çıkardığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fransızca Kur'an Tercümesi, Fatma Zaide, L'Alkoran, Osmanlı, Cariye.

[74] Kilis 7 Aralık Üniversitesi, feyza.celik@ogr.iu.edu.tr

Kur'ân'ın Korunmuşluğuna Delil Getirilen Ayetlerin Kırâatlerin Korunmuşluğuyla İlişkilendirilmesi: Hicr 9- Kıyame 16-19 Ayetlerinin Kırâat Çalışmalarında Meallendirilmesi Problemi

Arş. Gör. Muhammet Lütfü TATLISU[75], Arş. Gör. Eren PİLGİR[76]

Âyetlerin bağlamının tespiti, Kur'ân'ın insanlara vermek istediği mesajın anlaşılmasında en önemli rolü oynayan faktörlerin başında gelmektedir. Zira bu nedenle olsa gerek adı geçen konu ile alakalı elimizde devasa bir külliyat vardır. Âyetlerin hangi bağlamlara sahip olduğunun meallere yansıtılması öteden beri karşımızda bir sorun olarak durmaktadır. Filhakika elimizdeki meallerin hemen hepsinde âyetlerin bağlamına işaret edilmediği görülmektedir. Söz konusu probleme işaret etmek adına bu tebliğde Hicr suresinin 9. âyeti ve Kıyame suresinin 16-19. âyetleri örnek olarak seçilmiştir. Tebliğin temel amacı ise bir taraftan biraz evvel tadat edilen âyetlerin kırâat müktesebatımızda hangi bağlamda isti'mal edildiklerini tespit etmek diğer taraftan da bu bağlamın elimizdeki mevcut meallere nasıl yansıdığını ortaya koymaktır.

İlgili ayetlerin Kırâat kitaplarında ve çoğu mealde Kur'ân'ın ve Kırâatlerin korunmuşluğuyla ve Kur'ân'ın cem'iyle bağlantı kurulduğunu görmek mümkündür. Kırâat birikimimizde bu ayetler kâh direkt kâh zımnen kırâatlerin korunmuşluğunu ispat için de sunulmuştur. Bu vesileyle Kırâate dair yazılan eserlerin ilgili ayetlerin meallendirilmesindeki etkisi müşahede edilecektir. Nitekim her meâlin de bir yorum olduğu bir hakikat olarak karşımızda durmaktadır. Burada tartışılan husus Kur'ân'ın ya da kırâatlerin otantikliğini sorgulama cihetinden asla telakki edilmemelidir. Nitekim Kur'ân'ın ya da kırâatlerin korunmuşluğunu tartışmak başka bir şeydir, şu-şu ayetler Kur'ân'ın ya da kırâatların korunmuşluğuyla alakalı değildir, demek başka bir şeydir. Kaldı ki ikisinin korunmuşluğu izahtan varestedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm, Kırâat, Meal.

[75] Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, ml.tatlisu@alparslan.edu.tr
[76] Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kur'an'ı Kerim Okuma ve Kıraat Anabilim Dalı, Ziyaretçi Araştırmacı, Harvard Üniversitesi, Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü

TÜRKÇE KUR'ÂN'I KERİM MEALİ YAZAN KADINLAR -Serpil YILDIRIM- Bilim, Akıl ve Uygulama Işığında Kur'ân'ı Kerim'in Türkçe Anlamı Nüzul Sırasına Göre / Meal ve Sözlük

ELİF ERDOĞAN[77]

Türkiye'de Kur'ân'ı Kerim'in Türkçeye tercümesi/meali hakkında birçok akademik çalışma yapılmıştır. Bunlardan kimisi benzer yönde daha çok kelime merkezli kimisi de daha fazla mâna/ yorum merkezli bir tarzdadır. Kur'ân'ı anlama faaliyetleri içerisinde sadece yetkin kişilerin değil herkesin kutsal kitabını kendi dilinde okuyup anlamaya hakkının olduğu düşüncesi arttıkça meallere olan ilgi de artmıştır. Türkiye'de giderek daha fazla sayıda meal yazılmasına rağmen aynı alanda kadınların yaptığı çalışmaların sayısı oldukça azdır, hatta meal yazan kadın sayısı bir elin parmaklarını geçmemektedir. Kur'ân'ı anlama yönünde yapılan kadın çalışmalarının Türkiye'de bu oranlarda olmasına elbette psiko-sosyal ve kültürel etkilerin yansıması olmuştur. Çalışmada bu etkiler, bir kadın tarafından yazılan ilk Kur'an'ı Kerim meali, günümüze kadar bu konudaki kadın çalışmalarının hangi durumda bulunduğu ve meal yazan bu kadınlardan Serpil Yıldırım'ın "Bilim, Akıl ve Uygulama Işığında Kur'ân'ı Kerim'in Türkçe Anlamı Meal ve Sözlüğü" üzerinde durulmuştur. Makalede Yıldırım'ın kendine has bir üslûp ortaya koyup koymadığı, kadınlarla ilgili âyetlerde klasik çevirilerden daha farklı bir yaklaşımı olup olmadığı hususu tartışılmaktadır. Ayrıca nüzûl sırasına göre yazmayı tercih eden yazarımızın eserine koyduğu başlığa da bakarak mealin içerisinde ne kadar bilim ve akla yönelik bilgi ve yorumlara yer verdiği sorgulanmaktadır. Çalışmada tümevarım yöntemi ile ilgili eser baştan sona okunup eleştirel bir yöntemle değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam, Tefsir, Kur'an'ı Kerim, Türkçe, Meal, Kadın.

[77] Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, eliferdogan127@gmail.com

İLK KADIN MEAL YAZARI MEDİNE BALCI VE KUR'AN-I KERİM VE KELİME MEALİ ADLI ESERİNİN İNCELENMESİ

Hatice BEKTAŞ[78]

Kur'an-ı Kerim'in farklı dillere tercümesi faaliyeti erken dönemlerde başlamıştır. Bu faaliyet, Türkiye özelinde Cumhuriyet döneminde de sürdürülmektedir. Bu bağlamda sayıca üç yüzü aşkın meal telif edilmiştir. Bu meallerin yazarlarının ise ekseriyetle erkek olduğu dikkatleri çekmektedir. Kadın meal yazarlarının sayısı ise oldukça azdır. Medine Balcı, 1991 yılında Kur'an-ı Kerim ve Kelime Meali adıyla bir meal çalışması neşretmiş ve Cumhuriyet Döneminin kadın Kur'an mütercimlerinin ilki olmuştur. Ayrıca bu eser, asırlar önceki Kur'an tercümelerinde uygulanan satır arası tercüme yönteminin tekrar canlanmasına vesile olmuştur. Fakat gerek akademisyenlerce gerekse halk nazarında eseri ve şahsiyeti pek bilinmemekte sadece Türkçe mealler üzerine yapılan akademik çalışmalarda ve biyografi eserlerinde ismi zikredilmekle yetinilmektedir. Bu sebeple önemine binaen bu çalışmada Medine Balcı'nın Kur'an-ı Kerim ve Kelime Meali adlı eserinin Tefsir akademisine tanıtılması ve mealin tercüme teknikleri açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada öncelikle Medine Balcı'nın hayatı, ilmî kişiliği, eserleri hakkında bilgi verilecek ve meal çalışması genel hatları ile tanıtılacaktır. Akabinde ise eserden örnek ayetler seçilerek Balcı'nın tercüme yöntemi, ayetlere yaklaşımı tespit edilmeye gayret edilecektir. Çalışmada mealin telif sebebi, kaynakları, hitap ettiği kitle tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an-ı Kerim, Meal, Kadın, Satır Arası, Lafzî Tercüme.

[78] Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, hbektas525@gmail.com

MEAL-TEFSİRLERDE DEYİMSEL İFADELER İÇEREN AYETLERİN TERCÜMESİ MESELESİ

Hatice Ece ERÇİN[79]

Kur'an-ı Kerim, tüm insanlara hitap eden bir kelamdır ve tarihin belirli bir mekan ve zamanında, o döneme ait konuşulduğu haliyle Arapça nazil olmuştur. Dolayısıyla Kur'an'ı anlama faaliyetinde dil, önemli bir unsur olarak görülmüştür. Kur'an'ın evrensel yönü dolayısıyla, Kur'an diline aşina olmayan yabancı muhataplar açısından Kur'an'ı anlama çabası, bazı tartışmaları bünyesinde barındırmakla birlikte, Kur'an'ın çevirisini gerekli kılmıştır. Bu itibarla Kuran'da yer alan deyimsel ifadelerin, diğer dillere tercüme edilmesinin imkanı ayrıca tartışılmıştır. Bu husus, meallerde bir sorun olarak değerlendirilmiş, özellikle lafza bağlı çeviriyi esas alan yaklaşımların, deyimsel ifadelerin doğru anlamını ihdas etmediği belirtilmiş, ilgili konu hakkında kayda değer literatür oluşmuştur. Öte yandan literal çeviriyi esas alan yaklaşımlara karşılık meal-tefsir yaklaşımı temayüz etmiştir. Araştırmanın amacı, meal-tefsir yaklaşımında deyimsel ifadelerle ilintili tartışmaların, bir mesele olarak değerlendirilip değerlendirilmediği ya da ne oranda dikkate alındığının tespitidir. Ayrıca çalışmada meal-tefsirlerdeki deyimsel ifadelerle ilgili çevirilerin referans kaynaklarının da incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışma, meal-tefsire örnek olarak Hasan Basri Çantay, Muhammed Esed, Hasan Elik, Mustafa Öztürk, Mehmet Okuyan; lafza bağlı çeviriyi esas alan yaklaşımlara örnek olarak da Hüseyin Atay, Yaşar Nuri Öztürk ve Süleyman Ateş mealiyle sınırlandırılmıştır. Bu meyanda araştırmada, mukayeseli bir yöntem esas alınmış, meallendirilmesi noktasında problem addedilen belirli deyimsel ifadelerin, hem literal çeviriyi hem de meal-tefsir yaklaşımını esas alan meallerde yer alan benzer ve farkları incelenmiştir. Meal-tefsir yaklaşımını esas alan bazı meal çalışmalarının, deyimsel ifadelerle ilgili tercümeyi bir sorun olarak ele aldığı ve tartıştığı gözlenmiştir. Ancak deyimsel ifadeler hakkında yer verilen açıklamaların, kimi yerde kaynak bilgisinin zikredilmediği, bazı yerlerde de kalıp ifadelerin, sadece literal anlamına yer verildiği tespit edilmiştir. Araştırma neticesinde meal-tefsirlerdeki deyimsel ifadelerle ilintili yapılan tercüme ya da yorumların, epistemik değeri bakımından problem arz ettiği fark edilmiştir. Buradan hareketle kalıp ifadeler özelinde incelenen meal-tefsir yaklaşımlarının, sistematik bir yönteme sahip olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an Tercümesi, Literal Çeviri, Meal-Tefsir, Deyimsel İfadeler.

[79] Doktora Öğrencisi, Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri, Tefsir Anabilim Dalı, haticeeceercin@hotmail.com

Mehmet Okuyan'ın Kur'ân Meâl-Tefsir Adlı Eserinde Kur'ân İlimlerinden Faydalanılması

Merve İPCİ[80]

Lafzının beyanının yanında mânâsı da Hz.Peygamber tarafından açıklanan âyetler; sonrasında sebeb-i nüzûle vakıf olan Sahâbe'nin te'vîliyle tercüme edilerek tüm insanlığa duyurulması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Sahâbe, âyetlerin te'vîli üzere fikir beyan edecekleri zaman öncelikle Kur'ân'ın kendisine, sonra Hz Muhammed'in mânâya ilişkin açıklamalarına bakıyor; yorum gerektiren âyetlerin açıklanmasında başvurdukları içtihadda çoğunlukla âyetlerin sebeb-i nüzûllerini tartışıyorlardı. Sahâbe döneminin ardından İslâm toplumunda, âyetlerle ilgili rivâyetlerde farklı isnad çeşitlerinin anılması, dil ilimlerinde gelişme kat edilmesi, İsrailiyât'ın artması, âlimler arası çeşitli fikrî tartışmaların nakledilmesi gibi sebeplerin yanında zamanın doğal olarak meydana getirdiği toplumsal gelişim, değişim ve ihtiyaçlardan kaynaklı olarak Kur'ân'daki kelime ve ibarelerinin mânâları üzerine ihtilaflı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu farklı görüş ve düşüncelerden tercihen ön plana çıkarılanların meâl yazarlarınca farklılık göstermesi, Kur'ân çevirileri arasında gözle görülür bir mânâ farkı ortaya çıkarmıştır. Bu durum, hem teknik açıdan hem de mânâ açısından sağlıklı, aynı zamanda gönül dünyasına da bir nevi etki edebilmeyi başaran bir Kur'ân meâli beklentisini karşılayabilmek adına yüzlerce meâlin yazılmasına sebebiyet vermiştir. Kur'ân'da birden fazla mânâya karşılık gelen ifadelerin bir başka dilde çevirisini yaparken, yazarın Kur'ân ilimlerinden kıraat, sebeb-i nüzûl, nesh ve müteşâbihe bakışı da mânâ takdir ve tercihinde doğrudan etkili olmaktadır. Buna binaen çalışmamızda, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof.Dr.Mehmet Okuyan'ın 2021'de yayımlanan Kur'ân Meâl-Tefsir adlı eserinde Kur'ân ilimlerine bakışı ile âyetlere mânâ vermede dikkate aldığı ölçütler örnek âyetler üzerinden değerlendirmeye alınacaktır. Böylelikle yazarın Kur'ân'ın doğru anlaşılması yönündeki ilmî birikimi ile mânâ dünyasını en doğru şekilde yansıtabilmedeki samimiyetini eleştirel bir bakış açısıyla tartışarak neşredilecek yeni meâllere naçizane bir katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Meâl, Tefsir, Nesh, Müteşâbih, Kırâat, Mehmet Okuyan.

[80] MEB, merveipci5@gmail.com

İBN KUTEYBE'NİN TE'VİLÜ MÜŞKİLİ'L KUR'AN ADLI ESERİNİN YAYGIN TÜRKÇE MEALLERE ETKİSİ

Mustafa ACAR [81]

Kur'an-ı Kerim'in Arapça dışındaki dillere tercümesi önemli ve çetrefilli bir konudur. Bu önem hem Arap olmayan Müslümanların hem de gayrimüslimlerin Kur'an'ı doğru tanımaları ve anlamaları bakımındandır. Çetrefilli oluşu ise Arapça dilinin sahip olduğu gramer özelliklerinin ve kelimelerdeki anlam zenginliğinin karşı dilin lügatinde ve gramerinde karşılık bulmamasından kaynaklanmaktadır. İbn Kuteybe'nin (ö.276/889) yaşadığı erken dönemde Arap toplumu içerisinde olmasına rağmen Kur'an'ın anlaşılması etrafında şüpheler yaratmaya çalışanlara karşı savunma niteliğindeki eseri Te'vil-i Müşkili'l-Kur'an'ı telif etme ihtiyacı duymuştur. Eser, Kur'an'ın bir kısım lafızlarının farklı kullanışlarını ortaya koyması ve Arapçadaki kullanılışlarını örnekleri ile açıklamaktadır. Ayrıca mezkûr şüpheleri bertaraf etmeye çalışmakla beraber farklı dillerde yapılacak dillere de tercümede seçenekler sunmaktadır. Ülkemizde de Kur'an meali çalışmalarının köklü bir geçmişi bulunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı, bünyesinde oluşturduğu uzman birimleri ile Kur'an'ın tercümesi konusunda özel ve titiz bir çaba ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ülkemizde meal çalışmalarının vazgeçilmez kaynaklarından Te'vil-i Müşkili'l-Kur'an'ın yaygın olarak kullanılan Diyanet İşleri Başkanlığı yayını üç meal ile olan ilgisinin ve özgün yönlerinin tespitine çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Meal, İbn Kuteybe, Te'vil-i Müşkili'l-Kur'an

[81] Doktora Öğrencisi, mustafaacar5871@gmail.com

Özgün Bir Türkçe Meal Örneği Olarak "Meânî-i Kur'ân" ve Bazı Hususiyetleri

Ruveyda TEZEL[82]

1927'de yayınlanan "Meânî-i Kur'ân", Türkçenin ilk ve en özgün meallerinden biridir. İzmirli İsmail Hakkı'nın, daha önceki meal tashih süreci ile beraber düşünüldüğünde uzun bir mesai ile hazırladığı "Meânî-i Kur'ân"; dönem Türkiye'sinde meal tecrübesinin yeniliği göz önüne alındığında, çok boyutlu ve güçlü tercihlerle kaleme alınmış görünmektedir. Bu tebliğde örneklerini göstermek istediğimiz üzere; bağlam konusundaki vurgusu, anlam bütünlüğünü korumak için sıklıkla ayet gruplarını bir arada meallendirmesi, ayetler ile alakalı fıkhî çıkarımlara yer vermesi ve bu babda nâsih-mensûh üzerinde sıklıkla durması, farklı kırâatleri dipnot ile meale yansıtması, israiliyata dair tutumu, yaslandığı tefsir geleneğine ve bazı rivayetlere yer yer eleştirel yaklaşımı gibi ayırt edici hususiyetler taşımaktadır. Ayrıca dil hususunda; parantez kullanımı, Arapça ifadelerin ve esmâ-i hüsnânın Türkçeleştirilmesi [afuvv-vazgeçen, halîm-yavaş], zamirler ile ism-i işaret ve ism-i mevsullerin çevirisi noktasındaki tercihleri dikkat çekicidir. "Meânî-i Kur'ân"ın gerek usûl gerek dil olarak kendisinden sonraki mealler üzerinde açık etkileri olmuş görünmektedir.

[82] Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ruveydaht@gmail.com

Çağdaş Meâllerde Apolojik Ve Anakronist Yaklaşımların Kur'ân Yorumunda Meydana Getirdiği Problemler Üzerine İnceleme: Nisâ Sûresi Örneği

Ünal KILIÇARSLAN[83]

Kur'ân-ı Kerim, insanın sahip olduğu ontolojik düzlemde özünü bulmasını, mutlak yaratıcının iradesine uygun bir yaşam sürmesini ve nihai kurtuluşa ulaşmasını amaçlayan ilahi bir hitaptır. Bu bağlamda insanı kendisine muhatap alarak içerisinde barındırdığı hakikatleri anlamasını kesin bir şekilde emretmiştir. Vahyin anlaşılması hususunda İslâm'ın ilk nesli, Hz. Peygamber'in hayatta olmasının da getirdiği avantaj ile büyük problemler yaşamamıştır. Lakin Hz. Peygamber'in vefatından hemen sonra Kur'ân'ı anlamada ve yorumlamada büyük ihtilaflar çıkmış ve ayrılıklar meydana gelmiştir. O tarihten itibaren siyasi krizlerin gölgesinde oluşturulan Kur'ân yorumunun başta itikadi olmak üzere birçok problemi de beraberinde getirdiği bilinmektedir. Asırlar boyunca bu problemleri çözmek için mücadele eden İslâm âlemi, 18. Yüzyılda büyük bir dönüşüm geçirmiş ve yeni sorgulamaların arayışı içine girmiştir. Dolayısıyla İslâm'ın mutlak metni olan Kur'ân'ın anlaşılması ve yorumlanması meselesinde de yeni metotlar veya yaklaşımlar üretilmiştir. İşte bu yaklaşımlardan biri savunmacı reaksiyonlardan hareket eden apolojidir. Diğeri ise ilahi hitabı nazil olduğu zaman ve mekândan soyutlayarak bugün inmiş gibi okumayı teklif eden anakronist söylemdir. Biz, bu çalışmada çağdaş meâllerde apolojik ve anakronist yaklaşımların Nisâ Sûresi örneğinde olduğu gibi Kur'ân yorumunda meydana getirdiği problemleri eleştirel bir üslup ile inceleyeceğiz. Örneklem olarak seçtiğimiz bazı meâllerin Nisâ Sûresinin bazı âyetlerine dair açıklamalarını detaylıca ele aldıktan sonra apolojik ve anakronist söylemin neden olduğu olumsuz etkenlerden kurtulmanın yollarına dair öneriler sunacağız.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân-ı Kerim, Meâl, Apoloji, Anakronizm.

[83] Millî Eğitim Bakanlığı, saretefsir@gmail.com

TÜRKÇE MEALLERDE FIKHİ KAVRAMLARIN ÇEVİRİSİ SORUNU

Tevfik ALTINPINAR[84]

Birçok mealin Kur'an'ın anlaşılması noktasında ciddi katkılar sağladığını söyleyebiliriz. Kur'an'ın mesajını muhatap kitleye iletme iddiası taşıyan her meal öncelikle kelime ve harfleri doğru çevirmelidir. Zira kelime ve harfler bir cümlenin temel unsurlarıdır. Tefsirde olduğu gibi meallerde de bir kelimenin veya bir harfin anlam takdirinin nasıl olacağı ve hangi kriterlere bağlı kalınarak yapılacağı önem arz eder. Ülkemizde sayısı 300'ü bulan meal bulunmaktadır. Cemaat taassubu, ticari düşünceler gibi birçok nedenlerle ehliyetsiz kişiler tarafından, özensiz, dikkatsiz, alelacele masa başında kopyalama usulüyle hazırlanmış, asli kaynaklar olan tefsirlere bakma ihtiyacı bile duymadan piyasaya sürülmüş birçok meale sahip olmamız önemli bir sorundur.

Günümüz insanı Kur'an'la diyaloğa girebilmek için, onun dilini ve üslubunu başarılı bir şekilde aktaran tefsir ve meallere ihtiyaç duymaktadır. Çünkü Arap olmayan insanlar ve dolayısıyla Türk milletinin büyük bir kısmı İslam'ı yapılan tercümelerden öğrenmektedir. Kur'ân'daki kelimelerinin Türkçe'ye tercüme edilmesiyle bir takım anlam değişim ve dönüşümlerine uğradıkları muhakkaktır. Çalışmamızda Fıkıh İlminin kavramlaştırmış olduğu kelimelerin Türkçe Meallere nasıl yansıdığını ve bu konuda ele alacağımız meallerde varsa yapılan hataların neler olduğunu tefsirlerden yararlanarak ortaya koymaya çalışacağız. Tebliğimizde, anlam daralmasına uğrayan Fıkıh literatüründe yer alan bazı kavramların temel anlamını ve daha sonra kazandığı anlamları ortaya koymayı ve Kur'ân meâllerinde bu kavramlarla ilgili yaşanan anlam sorunlarını belirleyip çözümler sunmayı amaçlamaktayız.

Anahtar Kavramlar: Kur'an, Meal, Tefsir, Fıkıh, Çeviri

[84] Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi.